

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ
У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ**

*Матеріали
Регіонального круглого столу
(м. Дніпро, 30 вересня 2022 року)*

Дніпро
2023

УДК 343.2/.7+343.9

К 82

*Рекомендовано до друку Науковою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 5 від 19.01.2023)*

Упорядник: **Корогод С.В.**, старший викладач кафедри кримінального права та кримінології Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

К 82 Кримінальне право та кримінологія у світлі сучасних викликів : матеріали Регіон. круглого столу (30 вересня 2022 р., м. Дніпро). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 112 с.

ISBN 978-617-8035-03-7

До збірника матеріалів круглого столу увійшли публікації з актуальних проблем кримінального права та кримінології у світлі сучасних викликів, висвітлено питання кримінально-правового та кримінологічного забезпечення протидії злочинності в умовах воєнного стану тощо.

Для науковців та фахівців у галузі кримінального права та кримінології.

Оргкомітет

Наливайко Л. Р. – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України (голова); **Савіщенко В. М.** – доктор юридичних наук, кандидат педагогічних наук, доцент (заступник голови); **Лазарєв В. О.** – кандидат юридичних наук (заступник голови); **Христова Ю. В.** – кандидат юридичних наук, доцент; **Межевська Л. В.** – кандидат юридичних наук, доцент; **Обшалов С. В.** – доктор юридичних наук, доцент; **Шаблистий В. В.** – доктор юридичних наук, професор; **Березняк В. С.** – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник; **Гритенко О. А.** – доктор юридичних наук, доцент; **Хашев В. Г.** – кандидат юридичних наук, доцент.

Оргкомітет не завжди поділяє погляди авторів публікацій. За достовірність наукового матеріалу, професійного формулювання, фактичних даних, цитат, власних імен, географічних назв, а також розголошення фактів, що не підлягають відкритому друку, тощо відповідають автори публікацій.

ISBN 978-617-8035-03-7

© Автори, 2022
© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Єсімов С. С.

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ .. 7

Ткач Ю.О.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОРЯДКУ НАДАННЯ ЗГОДИ
АБО НЕЗГОДИ НА ВИЛУЧЕННЯ АНАТОМІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ 10

Калюжна А. О.

ОСОБЛИВОСТІ ГРІНМЕЙЛУ В УКРАЇНІ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ..... 133

Трень Т.О.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ В ПЕРІОД
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ 177

Кузьменко В. В.

ПРИЧИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ПОМИЛОК..... 20

Деркач В.Г.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 222

Герасимов А. Є.

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРИ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ 255

Грицієнко В. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 151 КК УКРАЇНИ
«НЕЗАКОННЕ ПОМІЩЕННЯ В ЗАКЛАД З НАДАННЯ
ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ»..... 277

Дорожкін А. Ю.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ 30

Корогод В. Ю.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ
ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ ЗА КК УКРАЇНИ
ТА КК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН 32

Дубинець В. К. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ДІТОВБИВСТВА.....	344
Корогод С.В. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОБОЇВ І МОРДУВАННЯМ ВІДПОВІДНО ДО ККУ ТА КК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	366
Леонтьєва В. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВВЕДЕННЯМ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ОБІГ ПОНЯТТЯ «ЗЛОЧИННА СПІЛЬНОТА»	388
Бабанін С.В. ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	40
Дегтярьова М.Д. ФАКТИЧНА ПОМИЛКА У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	42
Трень Т.О. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	444
Каторкін Р.А. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АКТИВ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ, ВЧИНЕНЕНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ.....	46
Герасимов А. Є. КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНИХ ОЗНАК МАРГІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ	488
Філіпп А.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ	50

Черниш М.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗОВАНОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ	52
Збутевич Д. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В УКРАЇНІ	544
Mgr. Pavel Polían, NE COMPLIANCE OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES WITH THE BASIC PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW	56
Kopotun I. M. THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES IN UKRAINE: THE GENERAL CHARACTERISTIC	59
Денисенко М.М. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	62
Скок О.С. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	66
Грищенко Н.М. ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ОBOB'ЯЗКІВ КРИТЕРІЙ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ	69
Бадалова Т. Г. ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ЕКСТРАДИЦІЇ	73
Гончарук В. Л. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ	76
Ткач Ю. О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЛІДЧИХ	80

Бучко Б. О. КОРУПЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ	82
Хашев В. Г., ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ ЗАБОРОНИ НА СУМІСНИЦТВО ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ	84
Людвік В.Д. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	87
Савенко В. П., Лукомська А. А. ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРАКТИК ДЕЯКИХ КРАЇН СВІТУ	89
Безрідна Н. О. АСПЕКТИ ВПЛИВУ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА ВЗАЄМОДІЮ З СУСПІЛЬСТВОМ	91
Савенко В. П. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	93
Чорна А. Г. СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ	95
Чоботько І.І. ОБ'ЄКТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ	98
Ластовкін В.А. ПОСИЛАННЯ НА ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	101
Діщенко Д.В. КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	103
Счастливец В.І. НЕОБХІДНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РУКОПАШНОГО БОЮ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	106
Голубєва Д.В. ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ	108

Єсімов С. С.,
професор кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Дискримінація характеризує процеси реалізації права у площині громадянського суспільства та у правозастосовній діяльності. Діяльність Європейського Суду з прав людини пов'язана із захистом тих прав, які закріплені у Європейській конвенції з прав людини у статті 14, що забороняє дискримінацію за різними ознаками [1].

Специфіка застосування Європейським Судом статті пов'язана з тим, що застосовується не окремо, а у зв'язку з іншими правами, зазначеними у Європейській конвенції з прав людини [2]. Існують інші джерела міжнародного права, присвячені питанням протидії дискримінації.

Соціальний захист громадян включає захист окремих груп – трудових, вимушених мігрантів, жінок, дітей, іноземців тощо. Національне законодавство, проголошуючи принцип рівності права та свободи, по суті не містить заборони дискримінації, а термін «дискримінація» використовується обмежено у законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» [3].

Відповідно до закону дискримінацією є порушення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина в залежності від його статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань або якихось інших чи соціальним групам. У цьому визначенні перераховані всі дискримінаційні підстави, проте трактування дискримінації як порушення прав і свобод критикується з боку експертів.

У ст. 24 Конституції України вводять концепт «громадяни мають рівні конституційні права та свободи», що ускладнює тлумачення правових норм на практиці [4].

Більшість правових норм, які стосуються забезпечення рівності прав, є матеріальними. У законодавстві бракує достатніх процедурних гарантій проти дискримінації. У країні відсутнє спеціальне антидискримінаційне законодавство. Є правові акти, які можуть стати основою для прийняття майбутніх нормативно-правових актів у сфері протидії дискримінації. Це закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації».

Робота поліції щодо протидії дискримінації не може бути достатньо

ефективною. Немає правової бази, немає необхідного досвіду правозастосовної практики. У правій базі поліції, що регламентує діяльність, антидискримінаційна складова практично відсутня. За винятком низки декларованих принципів у законі «Про Національну поліцію» [5]. Можна говорити про відсутність спеціальних антидискримінаційних норм. На відомчому рівні можна вказати на фактичну відсутність.

Характеризуючи досвід протидії дискримінації у діяльності поліції можна відзначити, що проблема дискримінації тісно пов'язана із забезпеченням прав та свобод людини у діяльності поліції. У країнах Європейського Союзу основний тягар захисту прав і свобод людини покладено на правоохоронні органи, які невід'ємно включають поліцію.

У системі державних органів, покликаних забезпечувати права громадян поліція, Державна міграційна служба України посідає особливе місце, яке визначається безпосередньою близькістю до громадян, сукупністю повноважень. Діяльність вказаних органів супроводжує реалізації значної частини суб'єктивних прав і свобод особи.

Протидія дискримінації іноземних громадян у діяльності поліції має спиратися на Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року [6]. Міграційна політика є невід'ємною частиною соціально-демографічної політики держави. Вироблення скоординованої міграційної політики, у якій переплітаються економічні, соціальні, національні чинники, передбачає продумані кроки.

У даний час необхідна активізація наукової спільноти, громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування щодо вироблення рекомендацій, спрямованих на вирішення зазначених завдань. В Україні не існують спеціалізовані органи, які відповідають за запобігання та ліквідацію дискримінації.

Однією з актуальних проблем залишається втілення в нормативну творчість та реалізацію права в системі поліції міжнародних стандартів, зокрема що стосуються прав дискримінації громадян. Дискримінація іноземців часто тісно пов'язана з проблемою дискримінації громадян держави. Поліція має протистояти подібним загрозам.

Проблеми дискримінації громадян, діяльність поліції щодо протидії неодноразово ставали об'єктом уваги з боку громадських організацій. Поза увагою громадських організацій залишаються багато здобутків поліції у досліджуваній сфері. Не завжди вдається побудувати діалог з інститутами громадянського суспільства. Громадські організації намагаються підвищити рівень толерантності поліції шляхом видання літератури, проведення тренінгів, проте діяльність не має системного характеру, не враховує власний потенціал поліції, яка має експертну базу, систему закладів освіти та науково-дослідних установ.

Вирішення завдань щодо протидії дискримінації громадян у діяльності поліції, щодо забезпечення прав має проводитися за основними напрямками:

удосконалення правової бази та правозастосовної практики у сфері соціальних, трудових, економічних відносин, вироблення та реалізація заходів запобігання напруженості, проявам національної зарозумілості, нетерпимості та нетерпимості. Для покращення роботи у сфері протидії дискримінації громадян у діяльності поліції необхідно:

- введення у професійний відбір поліцейських антидискримінаційної складової (має включати перевірку на наявність толерантних установок); підвищення рівня компетентності правоохоронців у питаннях міграційної та національної політики, способах формування толерантного середовища;

- проведення досліджень, спрямовані на оцінку конфліктного потенціалу релігійних організацій, національних діаспор та інших організацій;

- дотримання поліцією права і свободи громадян, попередження проявів ксенофобії; дослідження законодавства та правозастосовної практики щодо виявлення дискримінаційних проявів; видання наукової та навчальної літератури з вказаної проблеми для поліції, наприклад пам'яток для поліцейських;

- взаємодія органів державної влади та громадських організацій щодо протидії дискримінації, створення мережі контактів із представниками національних організацій, громадськими організаціями;

Діяльність щодо протидії дискримінації громадян має особливості залежно від специфіки діяльності конкретного підрозділу. Необхідно передбачити конкретні антидискримінаційні положення в одному спеціальному нормативному акті або існуючому нормативному акті, наприклад, у законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації».

Цей акт має містити спеціальні розділи, присвячені поняттю дискримінації, підставам, формам і видам дискримінації, передбачати розмежування випадків дискримінації та диференціації; мати схему доведення факту дискримінації в суді, вказувати на розподіл тягаря доведення факту дискримінації.

Проблематика дискримінації в Україні, незважаючи на актуальність, є маловивченою. Відчувається брак статистичних даних, соціологічних досліджень щодо дискримінації громадян, судової практики. Це свідчить не про те, що проблема не поширена, а скоріше про латентність правопорушень, пов'язаних з дискримінацією громадян. Необхідно враховувати, що громадяни не часто звертаються за захистом прав у разі дискримінації.

Поліція покликана протидіяти проявам дискримінації громадян. Ефективність роботи поліції поки недостатня. З точки зору дотримання принципу недискримінації, Україна ще не підготовлена до єдиного простору Європейського Союзу. Розробка антидискримінаційного законодавства відповідно до міжнародних норм є своєчасним кроком. Необхідна розробка та прийняття відомчих нормативно-правових актів, що регулюють питання протидії дискримінації.

Використані джерела:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. № 254к/97-ВР. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/475/97-%D0%B2%D1%80>
2. Дроздов О., Дроздова О. Аналітичний огляд окремих рішень ЄСПЛ щодо заборони дискримінації). URL. https://unba.org.ua/assets/uploads/a067c70802cfedd9f42c_file.pdf
3. Про засади запобігання та протидії дискримінації: Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96#Text>
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
6. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 482-р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>

Ткач Ю.О.

*ад'юнкт кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Гаркуша А.Г.

*доцент кафедри кримінального
процесу та стратегічних
розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,*

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОРЯДКУ НАДАННЯ ЗГОДИ
АБО НЕЗГОДИ НА ВИЛУЧЕННЯ АНАТОМІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ**

У 2018 році Україна досягла значного прогресу у сфері нормативно-правовій регламентації трансплантації та вийшла на новий рівень. Так, 17 травня 2018 року прийнято Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 2427-VIII від 17.05.2018 (далі ЗУ), який регламентує трансплантацію анатомічних матеріалів людині, здійснення діяльності, пов'язаної з трансплантацією, отримання анатомічних матеріалів людини для виготовлення біоімплантатів, визначення умов застосування ксеноімплантатів тощо [1].

В Україні основними нормативно-правовими акти, які регламентують діяльність пов'язаною з трансплантацію анатомічних матеріалів людині є Конституція України, ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-ХІІ тощо [1,2,3].

Водночас щороку в Україні зростає кількість осіб, які потребують здійснення трансплантації анатомічних матеріалів людини, але не зважаючи на прийнятий ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» є багато не вирішених питань, одне із головних – це дефіцит анатомічних матеріалів людині.

Аналізуючи юридичний досвід закордонних країн США, Великобританія, Німеччина, Канада, Греція, Японія в яких діє презумпція незгоди, це означає в людини, в якій діагностовано клінічну смерть, анатомічні матеріали для трансплантації можуть бути вилучені лише в разі, якщо вона за життя надала згоду бути донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті або таку згоду може надати уповноважений представник чи рідні особи в разі відсутності волевиявлення померлого. Відсутність згоди розглядається як відмова (заперечення) від вилучення анатомічних матеріалів. Таким чином цей принцип передбачає, що кожна людина заздалегідь незгодна з тим, що її анатомічні матеріали буде вилучено і пересаджено іншій особі.

У таких країнах як Австрія, Данія, Бельгія, Іспанія, Казахстан діє презумпція згоди це – означає, що кожна особа може стати потенційним донором, якщо за життя вона не написала відмову про заборону передачі своїх органів. Не лише померлий має за життя не висловлювати заперечень проти вилучення його анатомічних матеріалів після смерті, а і його родичі чи законні представники [4, с. 71].

Крім, цього у країнах, де діє презумпція незгоди, як правило згода стати донором фіксується у спеціальному документі – картці донора або у водійському посвідченні людини. А у деяких країнах, де діє картка донора, щоб спростити процес волевиявлення щодо посмертного донорство і стимулювати потенційних донорів, розроблено спеціальний бланк, який особа може заповнити у будь який момент та зареєструвати його за допомогою мережі Інтернет [5].

До речі в Україні також діє презумпція незгоди відповідно до вимог ст. 16 ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» кожна повнолітня дієздатна особа має право надати у письмовій (електронній) формі згоду або незгоду на вилучення анатомічних матеріалів з її тіла для трансплантації або виготовлення біоімплантатів після визначення її стану як незворотна смерть (смерть мозку або біологічна смерть) відповідно до закону.

Законодавець, зазначає на тому, що отримані відомості щодо наданої особою згоди або незгоди на посмертне донорство вносяться до Електронної системи охорони здоров'я. Також відмітка про надання особою згоди або незгоди на посмертне донорство та про зміну цього волевиявлення за бажанням особи вносяться до паспорта громадянина України або посвідчення

водія України на право керування транспортними засобами в порядку, встановленому законодавством [1].

На думку науковця А.А. Герц, який зазначає, що більшість країн Європи застосовують практику ведення «картки донора». Дана картка повинна видаватись донору на підтвердження письмової згоди стати донором анатомічних матеріалів у разі смерті [6, с. 84].

Такої аналогічної думки науковець І.В. Міщук також наголошує на введенні картки донора як організаційно-правового механізму добровільного включення особи в якості учасника донорських програм [7, с. 159–160].

В Україні відсутня на законодавчому рівня така норма, як оформлення та видача картки донора. Але на сьогоднішній день в країні запрацювала державна програма «Держава в смартфоні» і розроблений мобільний додаток «Дія». На нашу думку необхідно внести зміни до ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» щодо розроблення вказаної карти – донора та спеціальної програми. Адже за допомогою цієї карти, у разі смерті особи не потрібна буде згода одного із подружжя або в одного з близьких родичів цієї особи, бо особа за життя особисто, добровільно може заповнити і зареєструвати картку-донора і надати згоду або незгоду на посмертне донорство. За допомогою цієї донора – карти, можна врятувати велику кількість хворих осіб, які роками чекають своєї черги на донора анатомічних матеріалів людини і проведення трансплантації. За допомогою таких карт накопичувалась база донорів і в подальшому спростувало роботу медичним закладам.

Так, Європейський Суд з прав людини наголошує, що вилучення органів у померлої особи без її попереднього попередження і запиту згоди (згоди родичів) в практиці розглядається як порушення права на повагу до особистого і сімейного життя (ст. 8 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод. Про це йде мова, зокрема в Постанові ЄСПЛ від 24.06.2014 р. «Справа Петрова проти Латвійської Республіки» (скарга № 4605/05) [8], Постанова ЄСПЛ від 13.01.2015 р. «Справа «Елберта проти Латвійської Республіки» (скарга № 61243/08) [9].

Також необхідно звернемо увагу, якщо у разі порушення медичними працівниками одного із пунктів зазначених у ст. 17 ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» щодо вилучення анатомічних матеріалів людини для трансплантації або виготовлення біоімплантатів при посмертному донорстві то їх дії підпадають, під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 143 КК України [1,10].

Підсумовуючи вслід зауважити, що з метою не допущення порушень прав, донора анатомічних матеріалів людини необхідно чітко дотримання вимог Конституції України, Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», КК України та інших нормативно-правових актів. На нашу думку слід врахувати світову практику та внести зміни до ЗУ «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» та запровадити в дію ведення картки – донора.

Використані джерела:

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України № 2427-VII від 17 травня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення 17.08.2022).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 17.08.2022).
3. Конституція України: Закон України № 254 к/96-ВР від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 17.08.2022).
4. Анікіна Г.В. Особливості правового регулювання трансплантації органів від померлого донора. *Юридична Україна*. 2010. № 10. С. 68–75.
5. Новицька М.М. Адміністративно-правове регулювання трансплантації анатомічних матеріалів людині в Україні: дис. ... д-ра с.-г. наук : 12.00.07 / Суми. Сумський державний. ун-т. Суми, 2019. 307 с.
6. Герц А.А. Особливості цивільно-правового регулювання трансплантології в Україні. *Право і суспільство*. 2015. № 4. Ч. 3. С. 80–85.
7. Mishchuk I. Sposoby polepszenia administracyjno-prawnego zabezpieczenia transplantologii na Ukrainie w oparciu o doświadczenia międzynarodowe. *KELM*. 2013. № 3 (3). С. 155–169.
8. Постанова ЕСПЛ от 24.06.2014 «Справа Петрова (Petrova) проти Латвійської Республіки» (жалоба № 4605/05). URL: www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi.
9. Постанова ЕСПЛ от 13.01.2015 «Справа Елберте (Elberte) проти Латвійської Республіки» (жалоба № 61243/08). URL: www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi.
10. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 16.08.2022).

Калюжна А. О.

*студентка магістратури
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Крамаренко Ю. М.

*доцент кафедри кримінально-
правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ГРІНМЕЙЛУ В УКРАЇНІ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Нестійке становище у політико-правовому секторі потребує більш значної уваги до її економічної та правової сфери, щоб стабілізувати та гарантувати стрімкий розвиток держави. Однією з найгостріших проблем

сьогодення для української економіки є рейдерство та новий метод поглинання компаній – «грінмейл» (корпоративний шантаж).

Деякі науковці у спробі відділити та окреслити проблематики цих понять фактично не розділяють поняття «рейдерство» і «грінмейл» та намагаються змішати. Але слід розмежовувати «рейдерство», як протиправне заволодіння (часом насильницьке) майном підприємства, установи, організації метою якого є заволодіння цілою компанією та «грінмейл» як діяльність, яка спрямована на одержання надприбутку за допомогою маніпуляцій або зловживань акціонера своїми правами щодо суб'єкта господарювання. Отже, «грінмейл» є лише складовою частиною рейдерства, його методом, а рідше окремим явищем. Мета «грінмейла» досягається через придбання такої кількості акцій підприємства, щоб створити загрозу її поглинанию або суттєвому впливу на управління з метою подальшого перепродажу цих акцій за завищеною ціною (вище ринкової) тому ж підприємству.

Отже, поняття «рейдерство» та «грінмейл» хоч на початковому етапі є схожими та навіть можуть трансформуватись одне в одне у ході конфлікту. Поняття «рейдерство» (від слова “raid”) з англійської перекладається як «напад, захоплення». У сучасному аспекті рейдерство становить протиправне заволодіння (часом насильницьке) майном підприємства, установи, організації. Чіткого визначення поняття рейдерства у чинному законодавстві України не дається, однак відповідне поняття можна сформулювати, виходячи з положень Указу Президента України від 19 березня 2014 року № 313/2014 «Про посилення протидії рейдерству». Зокрема, виходячи з п. 2 цього Указу, під рейдерством слід розуміти порушення законодавства, пов'язані з протиправним поглинанням та захопленням суб'єктів господарювання, позбавленням їх права власності, використанням судів з цією метою [1].

Грінмейл (від англ. greenmail — «зелена пошта») — це діяльність, яка спрямована на одержання надприбутку за допомогою маніпуляцій або зловживань акціонера своїми правами щодо суб'єкта господарювання. В українській правовій науці відсутній термін або український відповідник грінмейлінгу, водночас вид такого вишуканого методу корпоративного шантажу користується значною популярністю серед рейдерів, а тому є таким, що заслуговує на увагу правової спільноти з метою побудови ефективних методів захисту. Так, Шевчук І.В., вважає грінмейл особливо небезпечним для невеликих компаній. Також слід підкреслити, що в полі зору грінмейлерів знаходяться переважно сучасні компанії, які характеризуються швидким розвитком, стабільністю та інноваційністю. В Україні, як і в більшості країн, грінмейл заборонений законом. Зокрема, у США на доходи, отримані від продажу акцій за ціною вище ринкової, накладений податок у розмірі 80 %, що робить діяльність такого характеру неприбутковою та непривабливою [2].

Слід також зазначити, що авторами виділяються і позитивні наслідки грінмейлу. Так, Кучмієнко О.В. виділяє: 1) підвищення ринкової ціни акцій товариства внаслідок проявів інтересу до набуття контролю з боку

міноритарного акціонера; 2) іноді виступає способом протидії недружнім поглинанням; 3) виявляє такі порушення та зловживання з боку виконавчого органу або наглядової ради, які не були відомі загальним зборам в особі акціонерів; 4) виступає загальним заходом поліпшення підприємницького середовища через усунення неефективних його учасників; 5) якщо грінмейл виступає першою стадією поглинання, відмінного від недружніх, то часто цілковите оновлення персонального складу товариства та його органів має соціально позитивний ефект, підвищуючи ефективність товариства [3].

Стосовно ототожнення грінмейлу з порушенням закону, слід вказати на точку зору Слотило О, яка зазначає, що якщо мова йде про «грінмейл», тобто «придбання достатньої кількості акцій в компанії, що загрожує захопленням останньої, що змушує власників викупити їх за більш високою ціною, щоб зберегти контроль над компанією, якщо такі дії не поєднані із погрозою насильством, пошкодженням чи знищенням майна, насильством, пошкодженням чи знищенням майна, використанням підроблених документів, захопленням цілісних майнових комплексів, їх частин, будівель, споруд, земельних ділянок, об'єктів будівництва, інших об'єктів, незаконним припиненням або обмеженням діяльності на цих об'єктах, обмеження доступу до них, – такі дії не є кримінально протиправними, відповідно, не становлять складу злочину. У разі ж якщо так званий грінмейл поєднаний із наведеними способами, такі діяння слід кваліфікувати за статтями відповідно 189, 206 або 206-2 КК України. Крім цього діяння, у яких виявляється рейдерство, може містити ознаки низки складів злочинів проти власності (ст. ст. 187, 189, 190 КК України), злочинів проти правосуддя (ст. ст. 375, 382 КК України)» [4].

Аналізуючи вище сказане, можемо визначити грінмейл як недобросовісне, проте цілком законне втручання акціонера компанії в її діяльність, яке полягає у зловживанні корпоративними правами, спрямоване на отримання ним або третьою особою вигоди (надприбуток від продажу акцій, поглинання). Тобто, грінмейл може призвести до недружнього поглинання, проте не у всіх випадках, а лише тоді, коли його метою є зміна правовласника.

Акцентуючи свою увагу на тому, що грінмейлу характерна практика зловживання корпоративними правами, Маслова М.Є. наводить наступні його ознаки: 1) засобом зловживання є суб'єктивні права, що належать окремим особам; 2) певного роду межею, за якою безпосередньо знаходяться дії, які слід розглядати як акти зловживання правом, є небезпечність таких дій для певних відносин; 3) зловживання акціонером своїм правом означає, що він обов'язково порушує ті межі свого суб'єктивного права, які встановлені вказівкою реалізовувати право не тільки у власних цілях, а й, зокрема, з метою дотримання та забезпечення належної реалізації прав інших осіб; 4) дії корпоративних шантажистів далеко не завжди спричиняють настання прямої матеріальної шкоди для акціонерного товариства [5] На думку, Дроздюк М.Б. серед загальних ознак грінмейлінгу, які характеризують його як цілісне явище,

варто виділити такі: виникає лише у корпоративних відносинах (з боку власників пакету акцій); є результатом активних або пасивних дій окремих акціонерів або груп об'єднаних акціонерів компанії; полягає у втручанні в діяльність компанії; таке втручання є умисним і спрямоване на створення для товариства та/або його акціонерів певних негативних наслідків (у майновій чи немайновій формі); всі дії мають формально законний характер (наприклад, направлення на адресу акціонерного товариства певних запитів) і є заздалегідь спланованими (зокрема, умисне зловживання акціонерними правами); має на меті отримання вигоди в майновій або немайновій формі (в тому числі, поглинання компанії); непропорційність фінансових або інших майнових вимог тим, на які можна було б претендувати за умови відсутності неправомірних намірів [6].

Отже, можемо дійти висновку, що на нормативно-правовому рівні поняття грінмейлу в Україні, ще не існує, але проаналізувавши зазначені публікації можемо констатувати, що найбільш логічним буде визначення грінмейлу, як фінансового шантажу, що належить до особливого виду зловживання правом. Метою грінмейлу є спонукання особи до сплати певних грошових коштів для припинення щодо неї недружніх дій з боку грінмейлера. Також до мети можемо додати такі дії як: поглинання акціонерного товариства; зниження ціни акцій товариства для його наступної вигідної купівлі третьою заінтересованою особою стороною; погіршення ділової репутації компанії для послаблення конкурентоспроможності фірми та інші. Вбачаємо в подальшому необхідність розроблення нормативно-правової бази, яка буде регулювати це поняття та протидіяти грінмейлу в Україні.

Використані джерела:

1. Про посилення протидії рейдерству: Указ Президента України від 19.03.2014 р. № 313/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313/2014> (дата звернення: 05.02.2019)
2. Шевчук І.В. Рейдерство та корпоративний шантаж грінмейл. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1731.pdf>
3. Кучмієнко О. В. Зловживання правом у корпоративних правовідносинах: зарубіжний досвід в українських реаліях. Часопис Київського університету права. 2015. №3. С. 205-211
4. Слотило О. Відмежування поняття «грінмейл» та «рейдерство», їх кримінально правове явище. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/6/48.pdf>
5. Маслова М.Є. Грінмейлінг як особливий спосіб поглинання компаній. Наукові записки. 2007. Том 64. С. 20-24.]. На думку,
6. Дроздюк М.Б. Правові заходи недружнім поглинання в Україні URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23597/Drozdiuk_Mahisterska_robota.pdf?sequence=1/

Трень Т.О.,
*здобувач вищої освіти,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

Науковий керівник:
Корогод С.В.,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Сьогодні, коли ми зіткнулися з повномасштабним вторгненням Російської Федерації (далі – РФ) в Україну, постало питання притягнення до відповідальності військовослужбовців країни-агресора за діяння, вчинені на території нашої держави. Правове регулювання, кваліфікація та покарання за вчинення кримінальних правопорушень, вчинених окупантами в Україні, є проблемними питаннями, про що свідчить відсутність вироків за вчинення воєнних злочинів, не зважаючи на збройний конфлікт, що триває у країні більше восьми років [1, с. 125]. Потреба у належній кваліфікації зазначених діянь і складає актуальність нашого дослідження.

Узагальнюючи позиції науковців, вважаємо за необхідне навести наступне визначення: під кваліфікацією злочинів розуміють точне встановлення відповідності вчиненого винним суспільно небезпечного діяння складу конкретного кримінального правопорушення, закріпленого у законі про кримінальну відповідальність.

Потрібно відзначити, що після звільнення від російських військ Ірпіня, Бучі, Гостомеля та Бородянки на Київщині, світ облетіли приголомшливі кадри злочинів окупантів, які стали очевидним прикладом порушення усіх норм міжнародного гуманітарного права: вщент зруйнована цивільна інфраструктура, сотні вбитих мирних жителів зі слідами катувань. Згвалтування, вбивства та інші насильницькі дії проти цивільних осіб, які перебувають під вартою російських військ, слід розслідувати як воєнні злочини, злочини проти людяності.

В підсумку по всій Україні спостерігаються численні епізоди, в яких вбачаються ознаки 25 видів кримінальних правопорушень проти людяності та воєнних кримінальних правопорушень. Лише за один з місяців війни задокументовано 562 епізоди 12 видів ймовірно скоєних воєнних злочинів, які

кваліфікуються за Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Принагідно сказати, що протягом воєнного часу відбувалася криміналізація діянь, зокрема таких, як колабораційна діяльність, мародерство, образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю [2]. Завдяки вказаним нововведенням чинного законодавства виникає можливість притягнення окупантів до відповідальності за національним законодавством.

Експерт Юрій Пархоменко наголошує на тому, що складний механізм кваліфікації воєнних злочинів та злочинів проти людяності зумовлений тим, що потрібно визначити прямий зв'язок між діянням, яке є кримінальним правопорушенням, і винним. Соцмережами поширюються шокуючі відео, на яких російський солдат, стріляє в цивільну особу, що виходить з автомобіля з піднятими руками. З першого погляду це здавалося б воєнним злочином. Однак хто буде нести кримінальну відповідальність? Експерт схиляється до думки, що суб'єктом відповідальності виступає саме військовослужбовець. До відповідальності можна було б притягнути і його командира за санкціонування правил ведення бойових дій, які дозволили вчинити це діяння. Та чи пов'язана відповідальність командування аж до генералів, цивільного командування? Знайти відповідь на це питання непросто, адже значно складніше пов'язати політичного лідера безпосередньо зі злочинами, вчиненими збройними силами на ґрунті воєнних злочинів та злочинів проти людяності, ніж кваліфікувати це за більш широким поняттям злочину агресії [3].

З точки зору фахівця, позиція якого аналізується, злочин агресії є єдиним злочином, який дозволяє притягнути до відповідальності винних у всіх тих жахливих подіях, свідками яких ми зараз є в Україні. Наразі дане питання є прогалиною при притягненні до відповідальності за злочини та потребує подальших досліджень науковців.

Не можемо оминати увагою злочини, вчинені окупантами на морі. Зокрема, треба засвідчити вчинення військовослужбовцями РФ воєнного злочину, що виразився у встановленні в акваторії Чорного та Азовського морів плавучих мін, заборонених міжнародним гуманітарним правом. Ще з часів АТО відомо немало випадків підриву цивільних осіб на плавучих мінах. В даному разі на Генеральну прокуратуру України покладається обов'язок інформування Міжнародного кримінального суду про зазначені порушення військовослужбовцями та найманцями, керованими РФ, міжнародних правил ведення війни на морі в межах збройного конфлікту. Військовим прокурорам та Службі безпеки України за підсудністю та в рамках кримінальних проваджень проти військовослужбовців РФ слід аналізувати епізоди застосування плавучих мін з їх кваліфікацією за ч.1 ст. 438 Кримінального кодексу України [2].

Слід відзначити, що попри існування кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки, таких як державна зрада, насильницька зміна чи повалення конституційного ладу, захоплення

державної влади, посягання на територіальну цілісність України тощо, яка була регламентована кримінальним законом і до повномасштабного вторгнення, і вчинення яких в цілому включає в себе поняття «колабораційна діяльність», беручи до уваги досить поширені випадки заперечення війни проти України і зайняття посад в окупаційних органах влади, було виокремлено певні злочини в окремому статтю, вочевидь, намагаючись спростити юридичну кваліфікацію кримінально протиправних діянь, прискоривши їх розслідування та здійснення судового розгляду [2, 4].

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне сказати, що, попри формально-юридичну побудову статей Кримінального кодексу України, наразі в органів досудового розслідування є достатньо можливостей для кваліфікації дій винних у разі посягання ними на незалежність та територіальну цілісність України в загальному розумінні, проте слід правильно та об'єктивно кваліфікувати дії як колаборантів, так і військовослужбовців країни-агресора.

Використані джерела:

1. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. Альманах міжнародного права. 2009. Вип. 1. С. 120–125.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 23.06.2022).
3. Як переслідуватимуть російських воєнних злочинців: Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3458381-ak-peresliduvatimut-rosijskih-voennih-zlocinciv-vklucauci-putina.html> (дата звернення: 22.06.2022)
4. Відповідальність за зраду України: юридична газета Online. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/get-kolaborantiv-vidpovidalnist-za-zradu-ukrayini.html> (дата звернення: 22.06.2022)

Кузьменко В. В.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С.В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРИЧИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ПОМИЛОК

Здійснення правильної кваліфікації кримінального правопорушення є запорукою подальшого правильного ходу розслідування кримінальної справи та її судового розгляду. Однак поряд із правильною кримінально-правовою кваліфікацією, нерідко допускаються помилки та зловживання при її проведенні. Безумовно, кваліфікаційні помилки є негативним явищем у правозастосовній практиці. Саме тому, актуальним є дослідження причин та чинників, які зумовлюють появу кваліфікаційних помилок та задля окреслення у подальшому способів їх подолання та запобігання.

Щодо причин виникнення кваліфікаційних помилок, то науковці майже одностайні у своїх позиціях з цього приводу. Для прикладу, науковець Р. Вереша зазначає, що основними джерелами, що породжують кваліфікаційні помилки є недоліки законодавства та вади правозастосування [1, с. 165]. Науковець О. Ус поділяє причини кваліфікаційних помилок на об'єктивні (законодавчі) фактори та суб'єктивні (правозастосовні) фактори [2, с. 346-347]. Цю ж позицію підтримує і В. Навроцький [4, с. 645-647].

Важливою, на нашу думку, є також думка В. Антипова, який наголошує, що більшість помилок в кваліфікації кримінальних правопорушень обумовлена тим, що суб'єкт кваліфікації не бере до уваги те, що процес кваліфікації є чітким та логічним процесом, який включає десять послідовних етапів. Багато суб'єктів, здійснюючи кваліфікацію зупиняються на етапі № 7, який має назву «Прийняття попереднього рішення». Однак, прийняте на цьому етапі рішення є попереднім, можна сказати «чорновим», яке може бути уточнено або навіть радикально змінено після проходження восьмого та дев'ятого етапів процесу кваліфікації [3, с. 10-11]. Ми вважаємо, що наведену науковцем причину допущення кваліфікаційної помилки можна віднести до групи правозастосовних помилок.

Таким чином, підсумовуючи зазначимо, що існують дві основні причини кваліфікаційних помилок – законодавчі та правозастосовні.

Розглядаючи законодавчу причину кваліфікаційних помилок, одразу можемо відзначити, що законодавство нашої держави є досить проблемним: у деяких випадках воно є застарілим – це так звані «мертві норми» Кримінального кодексу України, які не застосовуються на практиці, подекуди існують неточності, колізії між нормами, а в самих нормах існують багато оціночних понять, що породжує розбіжності у правозастосовній практиці.

До основних законодавчих проблем також варто віднести такі: недосконалість законодавчої регламентації окремих кримінально-правових норм; зловживання банкетними нормами у тексті Кримінального кодексу України, у той час як законодавство, на яке здійснюється посилання є недосконалим; наявність заної кількості оціночних понять, що є порушенням принципу юридичної визначеності як елементу верховенства права; відсутність стандартизованих правил та методик кримінально-правової кваліфікації; відсутність чітких критеріїв відмежування окремих складів кримінальних правопорушень тощо[2, с. 346-347].

Однієї з проблем кримінального законодавства є також порушення правил законодавчої техніки, а саме використання термінів-понять, які різні за значенням відповідно до словників української мови, що породжує багатозначність у їх розумінні [1, с. 166].

Друга причини кваліфікаційних помилок – правозастосовна. Як, правило правозастосовні помилки є результатом несумлінного ставлення суб'єктів кримінально-правової кваліфікації до здійснення такої діяльності або внаслідок їх непрофесійності.

Основними правозастосовними причинами кваліфікаційних помилок: специфічне сприйняття та трактування кримінально-правових норм суб'єктами, які їх застосовують; неповне дослідження та доведення всіх фактичних обставин вчиненого діяння; неправильна оцінка доказів; недостатній рівень професійної підготовки суб'єктів, які здійснюють кримінально-правову кваліфікацію; неналежне (недбале) виконання своїх професійних обов'язків особами, які здійснюють кримінально-правову кваліфікацію; спрощений підхід щодо з'ясування всіх обставин кримінального провадження та оцінки доказів тощо [3, с. 10-11].

Досить поширеною проблемою на практиці є також надзвичайна перевантаженість суб'єктів кваліфікації, що безумовно, негативно впливає на якість здійсненої ними кваліфікації [4, с. 456].

Відзначимо також, що на практиці, кваліфікаційні помилки можуть бути результатом одразу декількох причин у комплексі. Для прикладу, такий законодавчий недолік як наявність оціночних понять поєднується із суб'єктивною причиною – специфічне сприйняття та трактування кримінально-правових норм суб'єктом, який їх застосовує.

Таким чином, як висновок, зазначимо, що задля зменшення кількості кваліфікаційних помилок у роботі правоохоронних органів, перш за все необхідно усунути причини, які їх породжують, тобто доцільним є подальше

удосконалення кримінального законодавства та вироблення сталої слідчо-судової практики щодо вирішення спірних правових питань.

Використані джерела:

1. Вереша Р.В. Кваліфікаційні помилки. Вісник Академії адвокатури України. 2010. Число 1. С. 164-166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_1_32
2. Ус О.В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 368 с.
3. Актуальні проблеми кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / за заг. ред В.В. Топчія; наук. ред. В.І. Антипова. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 896 с.
4. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації. Навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

Деркач В.Г.,
*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Кримінальна відповідальність є дуже важливою та широкою за обсягом категорією, якою оперує Кримінальне законодавство (і Загальна, і Особлива її частини). Саме тому, вирішення питання щодо змісту, обсягу, актуальних проблем цієї категорії є чи не найвагомим для усієї галузі Кримінального права. Дефініція кримінальної відповідальності, на жаль, відсутня у чинному кримінальному законодавстві. Науковці ж мають дуже багато поглядів щодо даного визначення: одні стверджують, що кримінальна відповідальність – це юридичний обов’язок винної особи зазнати дії кримінального закону, а також осуд її вироком суду за вчинене кримінальне правопорушення; інші ж вважають, що кримінальна відповідальність – це ніщо інше, як реалізація санкції кримінально-правової норми, тобто прирівнюють цю категорію до покарання [1, с.22].

Кримінальну відповідальність прийнято поділяти на позитивну та негативну (ретроспективну). Для позитивної кримінальної відповідальності характерні такі ознаки: наявність кримінально-правових встановлень, що містяться в Кримінальному законодавстві та забороняють особі вчиняти певне діяння (дію чи бездіяльність) або дають право вчиняти певне діяння при конкретних обставинах (розбити скло для спасіння дитини від пожегу); обов’язок особи не порушувати норми поведінки, встановлені Кримінальним

кодексом, вести себе відповідно вимог цих норм. Негативною ж або ретроспективною кримінальною відповідальністю слід вважати обов'язок особи нести відповідальність у разі вчинення нею кримінального правопорушення та перетерпіти визначені законом заходи покарання. Вона виникає в момент вчинення особою кримінального правопорушення [2, с.102].

Під час ведення провадження підрозділами Міністерства внутрішніх справ виникла проблема щодо тлумачення положень частини 3 статті 80 Конституції України (Народні депутати не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані), а саме: необхідності скасування обраного раніше запобіжного заходу у вигляді взяття під варту особи до її обрання народним депутатом України. Причиною звернення є те, що чинним кримінальним та кримінально-процесуальним законодавством не визначено поняття «притягнення до кримінальної відповідальності», не встановлено моменту, з якого настає кримінальна відповідальність і з якого народним депутатам України гарантується недоторканність [3].

Окрім того, існує також поділ кримінальної відповідальності на потенційну та реальну. Потенційною є відповідальність, що визначається як санкція конкретної кримінально-правової норми, але ще не застосовується до конкретної справи, що розглядається. Реальною ж слід вважати відповідальність, яка фактично застосовується до конкретної особи за кримінальне правопорушення та яка проявляється у позбавленні або обмеженні певних прав та можливостей, або і без них. Я погоджуюсь із думкою В.М. Куца щодо пізнавальності та практичного значення цього поділу, на відміну від класифікації на позитивну і негативну, що не має раціональності. Потенційна відповідальність – це виключне право законодавця, реальна ж відповідальність – це сфера кримінально-юстиційної діяльності, що стосується категорії «індивідуалізація кримінальної відповідальності» [4, с.37-38].

Невід'ємною складовою категорії «кримінальна відповідальність» є її функції, які визначаються основними напрямками правового впливу на суспільні відносини. Вони мають особливість виникати у процесі вчинення кримінального правопорушення та посягати на систему соціальних цінностей. Основною метою функцій кримінальної відповідальності є здійснення кари, виправлення, профілактики і попередження, які створюють особливий правовий режим протидії кримінальним правопорушенням [5, 149-153].

Функції кримінальної відповідальності походять від функцій кримінального права, утворюючи при цьому більш виокремленні ознаки, що дають змогу забезпечувати досягнення власних, внутрішньогалузевих цілей. Основними функції кримінальної відповідальності: регулятивна (фіксація підстави кримінальної відповідальності в кримінально-правових нормах), превентивна (запобігання вчиненню нового кримінального правопорушення особою, що вже понесла кримінальну відповідальність (спеціальна превенція) та

попередження скоєння кримінальних правопорушень іншими особами (загальна превенція)), каральна (позбавлення особи, що несе кримінальну відповідальність, найрізноманітніших прав, благ, свобод тощо), відновлювальна (забезпечення гарантій із боку держави щодо захисту прав особи, яка є потерпілим, шляхом моральної та матеріальної компенсації із боку правопорушника), виховна (реалізація успішного виконання всіх інших функцій, які впливають на внутрішній світ особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, його моральну сферу, правосвідомість, цінності орієнтації) [6].

Таким чином, ми вважаємо, що є негативним фактором підтримання більшістю українців введення в практику ізоляції злочинців (тяжкі та особливо тяжкі злочини), які не будуть мати можливість отримати альтернативні види покарань; розширення арсеналу засобів кримінально-правового впливу на правопорушників, а також їх прагнення до повернення смертної кари. Ці статистичні данні підтверджує опитування шкалою «Інтелект» серед населення України. Це негативне явище показує, що на сучасному етапі розвитку кримінального права в Україні відсутня ефективність потенційної кримінальної відповідальності, метою якої є саме превенція, а також відновлювальна функція кримінальної відповідальності.

Отже, можна зробити висновок, що кримінальне право вимагає більшого акцентування на впровадження засад запобігання та профілактики кримінальних правопорушень. Шляхом реалізації потенційної кримінальної відповідальності та відновлювальної функції кримінальної відповідальності можна досягти зменшення випадків кримінальних правопорушень, збільшення фактів виправлення порушників/злочинців. Профілактичні бесіди, інформування населення та роз'яснення певних кримінально-правових норм, потенційної кримінальної відповідальності будуть нести лише позитивний вплив на реалізацію кримінального законодавства України.

Використані джерела:

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності / – Київ : Атіка, 2004. – 296 с. (дата звернення: 14.08.2022).
2. Борисов В.І., Тацій В.Я.. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р.: Право, 2013. – 848 с. (дата звернення: 14.08.2022).
3. Щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України: Рішення Конституційного Суду України від 27.10.1999. № 9-рп/99. Конституційний Суд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99> (дата звернення: 14.08.2022).
4. Навчальний посібник. Київ: Національна академія прокуратури України, 2013 – 322 с. (дата звернення: 14.08.2022).
5. Школа С.М. Кримінальна відповідальність: загальна характеристика та форми реалізації. Право і суспільство. 2016. № 6. С. 149-153. (дата звернення: 14.08.2022).
6. Богатирьов І., Савченко А.. Кримінальна відповідальність як сучасна проблема кримінального права України: наукова стаття / Підприємництво, господарство і право, 2016. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/02/27.pdf> (дата звернення: 14.08.2022).

Герасимов А. Є.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С. В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРИ КОНКУРЕНЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Кваліфікація кримінальних правопорушень відіграє важливе значення у діяльності не лише правоохоронних органів, органів судової влади України, а й у інших сферах життєдіяльності. Даний феномен кримінально-правової кваліфікації обумовлений різними наслідками, що мають місце за результатами відповідної кримінальної правової оцінки суспільно-небезпечного діяння. Також слід вказати, що від правильності такої кваліфікації залежить рівень реалізації конституційних принципів кримінального судочинства, насамперед принципу законності, який передбачає здійснення неупередженого, обґрунтованого досудового розслідування та розгляду кримінальних проваджень. У даний момент постає актуальним питання конкуренції кримінально-правових норм, яка відбувається у результаті зміни суспільних відносин, а також модернізації нормативно-правового їх регулювання.

Поняття «кваліфікація кримінальних правопорушень» міститься у ст. ст. 9, 29, 33, 35, 66 67 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Саме ж визначення вищеназваного терміну не надане в чинному законодавстві України. Кримінально-правова теорія і практика диференційовано визначає поняття «кваліфікації кримінальних правопорушень». По-перше, можна вказати, що кримінально-правова кваліфікація – це ототожнення ознак вчиненого суспільно-небезпечного діяння (дії чи бездіяльності) із нормою кримінального законодавства України, яка встановлює відповідальність за відповідне діяння (дію чи бездіяльність). По-друге, кваліфікація кримінальних правопорушень – це кримінально-правова оцінка скоєного суспільно-небезпечного діяння. По-третє, кримінально-правову кваліфікацію можна визначити як встановлення та юридичне закріплення точної відповідності ознак вчиненого діяння (дії чи бездіяльності) із ознаками складу

кримінального правопорушення, регламентованого певною кримінально-правовою нормою [1].

Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації кримінальних правопорушень – це такий феномен, обумовлений регулюванням одного діяння (дії чи бездіяльності) одразу кількома (двома) нормами кримінального законодавства [15, с. 145]. Конкуренції кримінально-правових норм у залежності від того, в який період регулювання кримінальних правовідносин виникає конкуренція, класифікують на: 1) ті, що виникають при кваліфікації кримінальних правопорушень; 2) ті, що відбуваються при призначенні покарання; 3) ті, які стаються при звільненні особи від кримінальної відповідальності, 4) ті, які виникають при звільненні особи від покарання [2, с. 179].

Більшість науковців у сфері кримінального права стверджують, що у разі існування конкуренції кримінально-правових норм, яка виникає під час кваліфікації суспільного небезпечного діяння (дії чи бездіяльності), слід звертатися до спеціальної норми, при цьому зовсім неважливо, яка санкція передбачена спеціальною нормою: більш тяжка або більш м'яка, ніж у загальної норми. Дослідники вважають, що український законодавець шляхом виділення спеціальної норми конкретизує суспільну небезпеку діяння (дію чи бездіяльність): не тільки понижує, але й підвищує її [3].

Відповідно до Узагальнення судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України) Верховного Суду України від 01.12.2008: У випадках конкуренції між загальною та спеціальною нормами суди застосовують загальне правило: якщо злочин одночасно передбачений загальною і спеціальною нормами, то сукупність злочинів відсутня, і застосуванню підлягає спеціальна норма, яка найбільшою мірою відображає специфіку та особливості такого злочинного діяння [4].

Отже, можна зробити висновок, що задля уникнення конкуренції між кримінально-правовими нормами та правильного правозастосування слід внести зміни на державному та людському рівнях. Зміни на державному рівні повинні відбуватися через врахування змісту кримінально-правових норм та їх описів, визначення елементів складу кримінального правопорушення, насамперед об'єкту, об'єктивної сторони, суб'єкту, суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, адже кваліфікація кримінальних правопорушень – це використання державою можливостей кримінального права, що проявляється у зовнішній та внутрішній формах. Зміни на людському рівні повинні передбачати кваліфікацію суспільно-небезпечних діянь через призму професійної людської діяльності, що встановлює розуміння громадян певних наслідків, обумовлених вірною або невірною кваліфікацією діянь. Тож, кваліфікація кримінальних правопорушень за умови існування конкуренції кримінально-правових норм – це складний етап, який прямо впливає на рівень реалізації принципу законності, а також гарантування

уникнення неточностей працівників правоохоронних органів і органів судової влади України, від якої залежить рівень життя людей.

Використані джерела:

1. Савченко А.В. Щодо питання про правову кваліфікацію кримінального правопорушення. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, № 1, 2013. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/aymvs_2013_1_11.pdf (дата звернення: 10.06.2022).
2. Панов М.І. Загальні засади кваліфікації злочинів: лекція. Харків: Право, 2016. 104 с. <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/187/1-21.pdf> (дата звернення: 10.06.2022).
3. Сень І.З. Стан дослідження проблеми спеціальних кримінально-правових норм у спеціальній літературі. Право і суспільство. 2017. Вип. 2 частина 2. С. 156-160. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_2/34.pdf (дата звернення: 10.06.2022).
4. Узагальнення судової практики з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України) від 01.12.2008. Верховний Суд України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0007700-08#Text> (дата звернення: 10.06.2022).

Грицієнко В. В.,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Корогод С. В.,

старший викладач кафедри

кримінального права та кримінології

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 151 КК УКРАЇНИ
«НЕЗАКОННЕ ПОМІЩЕННЯ В ЗАКЛАД З НАДАННЯ
ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ»**

Психіатрія – це галузь медицини, питання дотримання основоположних прав і свобод в якій постає дуже гостро, адже механізм реалізації таких прав і свобод дуже складний і багатоаспектний. Даний феномен обумовлює необхідність формування такого механізму, який у повній мірі буде протидіяти й боротися з можливими зловживаннями, які можуть мати місце в ході надання психіатричної допомоги: неправомірне

поміщення особи на стаціонарне лікування в психіатричний заклад, незаконне позбавлення дієздатності особи, використання методів психіатрії у не медичних цілях тощо.

Чинне кримінальне законодавство передбачає відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний заклад (ст. 151 Кримінального кодексу України). Однак, як відомо, відповідна стаття на практиці застосовується вкрай рідко, що пояснюється як підвищеною латентністю таких злочинів, так і недосконалістю законодавчої конструкції даного складу кримінального правопорушення [1, с. 67].

Питання про суб'єкт даного кримінального правопорушення в науці кримінального права вирішується неоднозначно, проте переважна кількість дослідників вважає, що суб'єкт даного злочину – спеціальний. За загальною думкою ним може бути тільки лікар-психіатр, який відповідно до встановленого законодавством України порядку, одноосібно чи у складі комісії приймає рішення про поміщення особи у психіатричний заклад [2, с. 352].

Окремими дослідниками конкретизуються вимоги, які повинні бути характерні спеціальному суб'єкту даного кримінального правопорушення. Слід вказати, що процедура прийняття кінцевого рішення про поміщення особи до психіатричного закладу дуже складна й розглянута в часі. У ході прийняття цього рішення беруть участь одразу декілька лікарів-психіатрів: 1) лікар, що направляє особу на госпіталізацію чи лікар, який входить до групи швидкої психіатричної допомоги, при екстреному виклику; 2) черговий лікар – лікар приймального покою; 3) лікар, який безпосередньо лікує пацієнта, спостерігає за ним протягом лікування, призначає курс лікування; 4) член комісії лікарів-психіатрів, який зобов'язаний оглянути пацієнта, поміщеного до стаціонару, протягом 48 годин [5].

Проте існує радикально інша думка висловлена В. М. Стратоновим, згідно якої: «Суб'єктом злочину є особа, що досягла 16 років. Ними можуть бути близькі родичі потерпілого, сусіди, законні представники, зацікавлені з різних міркувань позбутись потерпілого» [4, с. 211]. Ця думка є дуже суперечливою, оскільки згідно із статей 14, 16 Закону України «Про психіатричну допомогу» [6], прийняти досудове рішення про госпіталізацію може лише лікар-психіатр (одноособово чи в складі комісії лікарів-психіатрів), отож лише лікар-психіатр, який діє як медик, а не як приватна особа, може виступати в якості суб'єкта злочину, здатного безпосередньо виконати його об'єктивну сторону. В той самий час особи, які будь яким чином сприяли поміщенню завідомо здорової особи до психіатричного закладу (родичі, законні представники та ін.) можуть притягатись до відповідальності за ст. 151 КК України в якості співучасників цього злочину [3, с. 164].

Службова особа, яка не є лікарем, але у зв'язку із виконанням управлінських функцій в психіатричних закладах (завідувачі відділень, головні лікарі та їх заступники тощо), і використанням свого службового становища

для вчинення злочину (наприклад, шляхом надання вказівок безпосереднім виконавцям злочину) сприяє вчиненню злочину, тобто виконує роль співучасника злочину – організатора, підбурювача чи пособника. У випадку, якщо поміщення особи супроводжувалося винесенням завідомо незаконного висновку про необхідність її госпіталізації, фальсифікацією історії хвороби, іншої медичної документації, дії лікарів-психіатрів, членів комісії та інших осіб утворюють сукупність злочинів: ст. 151 та ст. 366. Що стосується судді (суддів) які винесли завідомо неправосудну постанову (ухвалу) про направлення особи на примусове лікування, відповідальність наставатиме – за ст. 375 [2, с. 353].

Зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок, що на даний момент в науковому середовищі існує проблема неоднакового розуміння поняття «суб'єкт злочину», передбаченого ст. 151 Кримінального кодексу України, що в свою чергу може сприяти диференціації судової практики по даному питанню.

Використані джерела:

1. Андрушко А.В. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за незаконне поміщення в психіатричний заклад. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2013. – Випуск 5. Том 2. С. 67–70. (дата звернення: 14.08.2022).
2. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 7-ме вид., переробл. та допов. -К.: Юридична думка, 2010 – 1288 с (дата звернення: 14.08.2022).
3. Андрушко А.В. Суб'єкт незаконного поміщення в психіатричний заклад: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / ред.кол. : С. В. Ківалов,, В. О. Туляков ,Є. Л. Стрельцов , Д. О. Балобанова ; МОН України, НУ ОЮА, ПРЦ НАПрН України, Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». — Одеса: Юрид. л-ра, 2014. – С.161-166. URL:<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1356> (дата звернення 14.08.2017)
4. Стратонов В.М. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини: навч. посіб. – К.: Істина, 2007. – 400 с. (дата звернення: 14.08.2022).
5. Аргунова Ю.Н. Кримінальна процесуальна відповідальність за незаконне поміщення в психіатричний стаціонар. Незалежний психіатричний журнал. — 2011. — № URL: <http://npar.ru/journal/2011/4/06-argunova.htm> (дата звернення: 14.08.2022).
6. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 р. № 1489-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (дата звернення: 14.08.2022).

Дорожкін А. Ю.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С. В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Слід зазначити, що в умовах сучасних суспільних реформ відбувається доповнення та зміна чинних положень багатьох нормативно-правових актів. Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) є провідним законодавчим актом, зміни якого прямо впливають на суспільні відносини в цілому. Актуальним питанням є дослідження правового інституту кримінальної відповідальності неповнолітніх. Аналіз та оцінка відповідних положень ККУ, дає змогу порівняти їх із сучасними позиціями науковців із кримінального права.

Загальний вік кримінальної відповідальності становить 16 років, але за найтяжчі злочини (вбивство, грабіж, крадіжку, злісне хуліганство тощо) передбачене настання відповідальності з 14 років. Слід вказати, що позиції окремих науковців із кримінального права пов'язані із необхідністю застосування щодо неповнолітніх спеціальної норми, передбаченої ч. 1 ст. 97 ККУ. Так, зазначається, що наявність даної спеціальної підстави для закриття провадження щодо неповнолітніх охоплює зміст інших, визначених в законі умов звільнення від кримінальної відповідальності. Ураховуючи дану думку науковців, висувається за доцільне (при наявності схожих обставин, які стосуються підстав звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх) закріпити пріоритет застосування примусових заходів виховного характеру під час вирішення питання щодо неповнолітніх [1].

Голубов А.Є. зазначає, що закріплення в ККУ надання пріоритету саме цій спеціальній нормі (ч. 1 ст. 97) є необхідним. Даний інститут звільнення від кримінальної відповідальності повинен бути першочерговим. Дійове каяття, примирення обвинуваченого з потерпілим або передача такої особи на поруку є недоцільними для застосування щодо неповнолітніх [2].

Ці пропозиції науковців обумовлюються поділом правових норм на спеціальні й загальні, обов'язковості фактору здійснення виховного впливу на неповнолітніх, які скоїли кримінальне правопорушення, а також врахуванням

здуму українського законодавця щодо вкладання в певні підстави такого звільнення від кримінальної відповідальності особливого значення. Сучасна правова література зазначає, що примусовими заходами виховного характеру не можна визначати кримінальним покаранням, адже такі заходи передбачають переконання неповнолітніх у неправильності вчинених дій, виховання, а також запобігання вчиненню інших кримінальних правопорушень [3].

Отже, на нашу думку, разі існування підстав, передбачених ст. ст. 45, 46, 49 ККУ, безумовного виконання неповнолітнім (підозрюваним) дій, визначених цими статтями, повинно відбуватися звільнення від кримінальної відповідальності: прокурор формує клопотання, в якому звертається до відповідних норм і зазначає позитивні ознаки поведінки неповнолітнього (підозрюваного) та наслідки від них. У разі наявності дискреційних підстав, які встановлені положеннями статей 47, 48, 97 ККУ, слід надавати пріоритет спеціальній нормі, передбачені ст. 97 ККУ. Пріоритетною складовою застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітнього є те, що за умови ухилення особи від їх застосування, неповнолітній притягується до кримінальної відповідальності і він на загальних підставах може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення: 12.08.2022).
2. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх : монографія/ В. В. Романюк. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 252с. (Серія «Бібліотечка слідчого і детектива: учасники кримінального провадження»). URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/991/Kryminalne%20sudochynstvo%20shchodo%20nepovnlitnikh_monohrafiia_Romaniuk_2016.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 12.08.2022).
3. Практика судів України з кримінальних справ, 2001-2005 : збірник / за заг. ред. В.Т. Маляренка, В.В. Сташиса; уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін / Верховний суд України. Київ ; Харків : Юрінком Інтер, 2015. 462 с. (дата звернення: 12.08.2022).

Корогод В.Ю.,
*старший оперуповноважений в ОВС
УМП ГУНП в Дніпропетровській
області, капітан поліції*

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ ЗА КК УКРАЇНИ ТА КК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Злочини, пов'язані з незаконним позбавленням волі або викраденням людини, досить поширені в усьому світі. Кожного року їх жертвами стають майже 15 тисяч осіб. Отже, можемо стверджувати, що проблема незаконного позбавлення волі або викрадення людини є однією з головних у боротьбі зі злочинністю, а сьогоденне погіршення політичного становища, конфлікти на світовій арені створює сприятливі умови для поширення зазначеного виду кримінального правопорушення, що додатково підтверджує актуальність зазначеної проблеми.

Об'єктивною стороною кримінального правопорушення, встановленого ст. 146 КК України, є незаконне позбавлення волі людини або її викрадення. Вищевказане кримінальне правопорушення передбачає посягання на свободу пересування людини чи вільний вибір такою людиною свого місця перебування. Незаконне позбавлення волі людини – це протиправне її утримання, що полягає у створенні штучних перешкод (приковування ланцюгом, зв'язування, зачинення дверей та інше), через які потерпіла особа втрачає можливості вільно пересуватися в просторі й обирати місце свого перебування. Слід зазначити, що кримінальне правопорушення, встановлене ст. 146 КК України з суб'єктивної сторони характеризується виною у формі умислу. Кримінальна відповідальність за вказане кримінальне правопорушення, якщо воно було вчинено з необережності – не передбачена [1].

Кримінальна відповідальність за діяння, що полягає у незаконному позбавленні свободи й викраденні людини охоплюється однією статтею КК України. Відповідно положень ч. 1 ст. 189 КК Республіки Польща кримінальна відповідальність за діяння, яке передбачає позбавлення свободи людини, об'єднує під собою одразу й викрадення людини, без додаткового визначення цього поняття [2]. Тож, порівнюючи положення ч. 1 ст. 189 КК Республіки Польщі та ч. 1 ст. 146 КК України, ми доходимо до висновку, що об'єктивна сторона даного кримінального правопорушення за кримінальним законодавством нашої держави полягає у незаконному позбавленні волі людини або викраденні людини, у той час як польський законодавець включив у об'єктивну сторону даного кримінального правопорушення лише викрадення людини, що включає в себе і незаконне позбавлення волі людини.

Ч. 1 ст. 282 КК Королівства Нідерланди встановлює відповідальність за

умисне, незаконне позбавлення або продовження позбавлення іншої людини її свободи. Суб'єкт цього кримінального правопорушення – особа, що вмісно надає сховище (місце) для здійснення незаконного позбавлення свободи [3]. Відмінність положень ч. 1 ст. 282 КК Нідерландів та ч. 1 ст. 146 КК України полягає в тому, що нідерландський законодавець на відміну від нашого кваліфікує діяння у вигляді вмісного надання сховища (місця) для здійснення незаконного позбавлення свободи як суб'єкта вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 282 КК Нідерландів. У той час як український законодавець передбачив відповідальність за дане діяння у вигляді ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 146 КК України.

Згідно з ч. 1 ст. 283 КК Королівства Норвегії кримінальній відповідальності підлягають люди, що незаконно позбавили іншу людину свободи або були причетні до цього [4]. Тож, це дає змогу зробити висновок, що положення, які регламентують кримінальну відповідальність за незаконне позбавлення волі людини чи її викрадення, кримінального законодавства Норвегії дещо схожі з положенням кримінального законодавства КК Нідерландів.

Отже, з огляду на проведене вище дослідження та з'ясування об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146 КК України, вбачається за доцільне перейменування Розділу III Особливої частини, а саме: замінити слово «воля» на «свобода». Такі ж зміни потребує й диспозиція ст. 146 КК України. За результатами досвіду законодавців зарубіжних країн вважається за доцільне внести деякі зміни в положення ч. 2 ст. 146 КК України: додати кваліфікуючу ознаку, що полягає в незаконному позбавленні свободи чи викрадення людини, якщо воно вчинено для приготування до кримінального правопорушення чи полегшення його вчинення; замінити поняття в кваліфікуючій ознаці з «малолітня особа» на «неповнолітня особа». У зв'язку з введеним воєнним станом та наявністю кількох тимчасово окупованих областей вважається за доцільне врахування зарубіжний досвід Німеччини, а саме: внести доповнення у Розділ III Особливої частини КК України, додати нову статтю, яка б передбачала кримінальну відповідальність за здійснення насильницького вивозу людини за території України до іншої держави (тимчасово окупованої території) чи перешкодження особі повернутися з іншої держави (тимчасово окупованої території) в Україну, якщо не існує ознак торгівлі людьми. Надані висновки стануть в пригоді дослідникам актуальних проблем кримінальної правової кваліфікації даної категорії кримінальних правопорушень та будуть становити неабияку актуальність.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.05.2001. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний кодекс Польщі. Вид-во «Юридичний центр Пресс», 2001. 234 с.
3. Кримінальний кодекс Нідерландів. Вид-во «Юридичний центр Пресс», 2001. 510 с.
4. Кримінальне законодавство Норвегії. Вид-во «Юридичний центр Пресс», 2003. 375 с.

Дубинець В. К.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С. В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЩО ВЧИНЯЮТЬ ДІТОВБИВСТВА

У наші часи проблема дітовбивства є дуже актуальною, оскільки у сучасній Україні це кримінальне правопорушення набуває все більш широких масштабів. Будь-яке умисне вбивство має винятково високий ступінь суспільної небезпеки, але найбільш суспільний резонанс викликають вбивства немовлят. Враховуючи вказане, особливого значення для розслідування набуває такий елемент кримінологічної характеристики, як особа дітовбивці.

Так Старко О.Л. на основі вивчення матеріалів останніх кримінальних проваджень, результатів анкетування засуджених жінок пропонує виділити основні риси, якими володіють особи, що вчиняють такі кримінальні правопорушення: морально-психологічні, соціально-демографічні та кримінально-правові особливості [1].

Завдяки дослідженням багатьох науковців вдалось сформувати єдиний загальний портрет кримінального правопорушника, що вчиняє даного роду кримінальні правопорушення: жінка від 18 до 30 років, має середню освіту, виходець із сільської родини, раніше не притягувалася до кримінальної відповідальності, немає місця роботи, неодружена, має незадовільні житлові умови, характеризується низьким рівнем доходів, у більшості випадків не страждає алкогольною чи наркотичною залежністю, невисокий інтелект, нехтує вимогами моральності. У відносинах зі своїми батьками не має внутрішнього духовного зв'язку. Потребує моральної підтримки близьких осіб. Відчуває страх, тривогу, гнів, відчай, апатію й розгубленість. Дитину вважає за ворога, втрачає з нею біологічний і психологічний контакт, пропадає материнський інстинкт. Кримінальне правопорушення вчиняє самотійне, у скоєному розкаюється [2].

Характеризуючи особу кримінального правопорушника, що скоїла дітовбивство, особливу увагу треба привернути на суб'єктивні умови (психофізична особливість такої особи). Біологічні властивості – це підґрунтя

для розвитку негативних соціальних рис особи (низька культурна освіта, недосконале статеве виховання тощо). Тож, не можна їх вважати причиною вчинення кримінального правопорушення даної категорії, вони виступають умовними каталізаторами майбутньої свідомості кримінального правопорушника [3].

Дати характеристику особи, що скоїла дітовбивство досить складно. Але ж найчастіше у скоєнні кримінального правопорушення даного типу переважають обставини, за яких особа соромиться за позашлюбну вагітність і свій скрутний матеріальний стан. Але ж також велику значимість відіграє низький рівень духовності жінки-кримінального правопорушника та її жорстокість. Не в залежності від страху, сорому, матеріального стану вагітної жінки, лише та жінка, що втратила або зовсім не мала духовний стержень спроможна вчинити дане кримінальне правопорушення [3].

Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що зменшення рівня дітовбивств в Україні, доцільно провести ряд наступних заходів на загально-соціальному рівні: підвищити матеріальний добробут українських родин, вирішити проблеми зайнятості жінок, зберегти репродуктивне здоров'я, організувати підтримку й допомогу жінкам для подолання важкої життєвої ситуації, зокрема, розширення мережі та сприяння діяльності спеціалізованих соціальних служб (жіночі кризові центри, соціально-реабілітаційні центри для вагітних жінок чи дівчат-підлітків), підвищення рівня морального й духовного розвитку жінок шляхом методів статевого, правового й сімейного виховання, проведення заходів щодо просвіти й інформованості жінок.

Використані джерела:

1. Старко О. Л. Стан та тенденції дітовбивств в Україні. Порівняльно-аналітичне право–електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». С. 315. (дата звернення: 09.08.2022).
2. Prodan T. Кримінологічна характеристика жіночої насильницької злочинності в Україні. – 2020. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/2231> (дата звернення: 09.08.2022).
3. Беспаль О. Л. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти життя та здоров'я дітей, що вчиняються в сім'ї : дис. – Запоріжжя, 2019 (дата звернення: 09.08.2022).

Корогод С. В.,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОБОЇВ І МОРДУВАННЯМ ВІДПОВІДНО ДО ККУ ТА КК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Міжнародне співтовариство складається із різних держав, які мають свою історію, правові традиції та культурні цінності. А тому не можна не визнати того факту, що ставлення до прав людини значною мірою залежить від суспільних цінностей та поглядів на низку основних філософських питань, включаючи, зокрема, сутність людської особистості та стосунки між індивідом та суспільством. Погляди та офіційні доктрини різних людських спільнот на ці проблеми істотно відрізняються. І хоча усі члени сучасного міжнародного співтовариства прийняли загальноновизнані міжнародні норми щодо прав і свобод людини, все ж культурні та політичні відмінності неминуче впливають на розуміння та застосування цих норм. З огляду на це вбачається за доцільне проведення правового аналізу застосування норм КК України та норм КК зарубіжних держав щодо регламентації кримінальної відповідальності за побої і мордування.

Згідно КК України ч.1 ст.126 «Побої і мордування» передбачена кримінальна відповідальність за завдання умисного удару, побоїв чи вчинення інших насильницьких дій, якими завдано фізичного болю особі, але не спричинено тілесних ушкоджень у вигляді штрафу до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи громадськими роботами строком до 200 годин або виправними роботами строком до 1 року. Ч.2 цієї ж норми має кваліфікуючу ознаку такого діяння: ті самі дії, але з характером мордування чи скоєні групою осіб або з метою залякування близьких родичів потерпілого чи самого потерпілого або з мотивів національної, расової або релігійної нетерпимості. Санкція за дане діяння більша, а саме: обмеження волі строком до 5 років чи позбавлення волі на такий самий строк [1].

КК Грузії також містить кримінальну відповідальність за вчинення умисних легких тілесних ушкоджень, побоїв і мордувань, які передбачені Главою 20 «Злочини проти здоров'я» Розділу «Злочини проти людини». Ст. 120 регламентоване кримінальне правопорушення у вигляді легких тілесних ушкоджень, а ст. 125 – побоїв чи іншого насильства, які завдали фізичного болю потерпілому, але не заподіяли короткочасного розладу чи незначної або нестійкої втрати загальної працездатності. За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 КК Грузії,

встановлена кримінальна відповідальність: штраф або суспільна корисна праця строком від ста двадцяти до ста вісімдесяти годин чи виправні роботи строком до п'ятнадцяти місяців або арешт строком до двох місяців [2, с. 175-176].

У КК ФРН в Розділі ХУП «Карані діяння проти тілесної недоторканності» містяться норми, які передбачають відповідальність за заподіяння різних по тяжкості тілесних ушкоджень, тобто, прості склади і з обтяжуючими обставинами. Крім цього, в цьому ж розділі є Параграф 225 під назвою «Мордування осіб, які знаходяться під опікою». Тобто окремої норми, яка б встановлювала відповідальність за побої, у КК ФРН не передбачено, а відповідальність за мордування настає тільки у разі заподіяння їх певній групі потерпілих [3].

Отже, можна зазначити, що з огляду на проведений аналіз кримінального законодавства України, а також кримінального законодавства інших країни вдалося визначити деякі особливості, відмінності, нюанси щодо кваліфікації побоїв та мордувань. Слід вказати, що кримінально-правова регламентація такого протиправного діяння як завдання побоїв і мордувань згідно КК України особлива, адже в більшості інших країн не виділено окремої статті, присвяченої даному діянню. Кваліфікація побоїв і мордувань виступає як привілейована ознака відповідної статті кримінального кодексу, якою визначено легке тілесне ушкодження тощо (Франція, Іспанія й інші). Законодавці деяких іноземних країни зовсім не передбачили поняття «побої і мордування», таким чином кваліфікація відповідних діянь відбувається із застосуванням незвичних для нашого законодавства норм, наприклад, у Швейцарії це ст. 177 КК. Тож, дослідження вищевказаної проблематики є актуальним у наш час, потребує комплексного й якісного підходу до цього питання ряду досвідчених науковців.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 06.08.2022).
2. Гаркуша А.Г. Питання удосконалення окремих понять у злочинах проти здоров'я особи. Форум права. – 2012. № 4 с. 194-199. (дата звернення: 06.08.2022).
3. Проць Д. В. Порівняльна характеристика за Особливою частиною кримінальних кодексів (загальним правом) злочинів проти здоров'я людини в кримінальному законодавстві України, Англії, США, Японії, ФРН, Франції та Італії. 2021. (дата звернення: 06.08.2022).

Леонтєва В. В.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С. В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВВЕДЕННЯМ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ОБІГ ПОНЯТТЯ «ЗЛОЧИННА СПІЛЬНОТА»

Введення до положень Кримінального кодексу України (далі – ККУ) такого поняття як «злочинна спільнота» обумовлює потребу розкриття кримінально-правових ознак цього організованого злочинного об'єднання, встановлення його кримінально-правової природи, а також визначення критеріїв розмежування понять злочинної організації від злочинної спільноти.

Положення ч. 4 ст. 255 ККУ визначають злочинну спільноту як об'єднання двох або більше злочинних організацій. Дослідження даної кримінально-правової норми дає змогу оцінити конкретні дискусійні моменти цього питання [1].

Кримінально-правова наука характеризує «злочинну спільноту» такими ознаками: 1) структура спільноти об'єднує дві та більше злочинних організацій; 2) злочинні організації об'єднуються в окреме організоване злочинне об'єднання. Тож, більшість вчених вказують, що з метою доведення факту існування злочинної спільноти повинно бути встановлено, що наявні кримінально-правові ознаки двох або більше злочинних організацій (кожної з них), що дані злочинні організації пізніше стали складовими однієї спільноти [2, с. 19].

Доречно зауважити, що ст. 28 ККУ не визначає поняття злочину, вчиненого злочинною спільнотою. На думку багатьох вчених дана законодавча неврегульованість не дає можливості відмежувати такі суміжна форми співучасті як «злочинна спільнота» і «злочинна організація». Тож, і сам хід доказування факту створення злочинної спільноти зводиться до доведення процесу об'єднання двох або більше злочинних організацій [3].

П. Фріса та І.Фріса досить скептично ставлять до наявного визначення злочинної спільноти в ККУ. Вони стверджують, що злочинна спільнота окрім злочинних організацій може включати в себе також і організовані злочинні

групи. Це може підтвердити аналіз організованої злочинності в багатьох країнах: Італії, США, країн Східної Азії тощо. Унаслідок цього І.Фріс пропонує доповнення ст. 28 ККУ частиною 5, яка буде містити наступне положення: «Злочин буде вважатися скоєним злочинною спільнотою, якщо він вчинений стійким ієрархічним об'єднанням організованих злочинних організацій або груп» [4].

Досліджуючи кримінально-правовий феномен поняття «злочинної спільноти», В.В. Малюк запропонував наступне визначення: централізовано сформоване, постійно діюче, організоване злочинне об'єднання осіб, які займають високу ступінь злочинної ієрархії, що є суб'єктами підвищеного кримінального впливу, яке включає в себе дві або більше злочинні організації, що діють в інтересах спільноти, члени якої об'єднуються злочинною метою, підпорядковуються певним традиціям та нормам поведінки [5, с. 308].

О. Бахуринська пропонує своє визнання поняття «злочинної спільноти», яке є об'єднанням лідерів та організаторів злочинного середовища, що створене для упорядкування та координації злочинної діяльності [6, с. 192-193].

Отже, з огляду на проведене вище дослідження вбачається за доцільне подальше вдосконалення норм Кримінального кодексу України та інших нормативно-правових актів, які розкривають суть «злочинної спільноти». В умовах російської агресії дане питання є дуже важливим та вимагає свого якнайшвидшого вирішення.

Використані джерела:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: зауваження Головного юридичного управління від 16 січня 2020 р. до проєкту Закону України від 2 грудня 2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2513&skl=10 (дата звернення: 03.07.2022).

2. Вознюк А.А., Дудоров О.О., Чернявський С.С. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 2551, 2552, 2553, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар. Київ: Норма права, 2021. 130 с. (дата звернення: 03.07.2022).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: Закон України від 4 червня 2020 р. № 671-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-20#n7> (дата звернення: 03.07.2022).

4. Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). Юридичний вісник України. 17–30 лип. 2020 р., № 28–29. (дата звернення: 03.07.2022).

5. Музичук О. М. Криміналітет як форма організації злочинної спільноти. Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті члена Правління Кримінол. асоц. України, проф. Тетяни Андріївни Денисової (м. Харків, 16 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 32–33. (дата звернення: 03.07.2022).

6. Бахуринська О. Поняття «злочинна спільнота»: проблеми правового та кримінологічного визначення. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 190–195. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.34> (дата звернення: 03.07.2022).

Бабанін С.В.,

*доцент кафедри кримінального
права та кримінології*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,*

кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНИХ НОРМ ПІД ЧАС КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Державною зрадою є дії, що навмисно вчинені громадянином на шкоду незалежності, оборо здатності держави, територіальної цілісності, а також державній, економічній, інформаційній безпеці держави. До цього можна віднести перехід на бік ворога під час збройних конфліктів, допомога іноземній державі у проведенні диверсійної діяльності проти держави. Зараз постає одне з найгостріших питань до Генеральної прокуратури серед населення України: чому стаття є, конкретне покарання також передбачено, але майже ніхто за це не сидить?

Перш за все, слід зазначити, що державна зрада, як кримінальне правопорушення визначено статтею 111 Кримінального кодексу України (далі ККУ). Це порушення дуже складне та має три форми. Перша форма визначає державну зраду як перехід до ворога через лінію фронту, вступ в ряди ворожої армії, а також надання допомоги агентам цієї держави. До другої форми слід віднести збір інформації, що може становити державну таємницю, та її передача іноземній державі, тобто шпигунство. Третьою формою є дії, спрямовані на проведення підривної діяльності проти Української держави за власною ініціативою або за завданням іноземної держави [1].

Слід вказати, що Особлива частина Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччини (далі ФРН) у Розділі другому «Державна зрада Батьківщини та загрози зовнішній безпеці» не передбачає заохочень у нормі під назвою «Зрада державі», натомість «Зрадницька агентурна діяльність», що відповідає ст.111 ККУ (шпигунство), дає можливість на розсуд суду застосувати пом'якшення покарання або звільнення від кримінальної відповідальності. Підставами для заохочення є добровільна відмова від здійснення протиправного діяння та повідомлення про це державі. На відміну від ККУ, де особа повинна подати заяву до правоохоронних органів, Кримінальний кодекс ФРН визначає добровільність як ознаку відмови від учинення. Також підставами для звільнення від відповідальності за такі діяння є: 1) негайне сповіщення відповідного органу про це; 2) добровільна відмова від виконання цього діяння; 3) примус іншої держави або представників цієї держави, у наслідок яких особа була вимушена учинити ці дії [2].

Розглянемо нормативну базу Китайської Народної Республіки (далі КНР). Згідно Особливої частини Кримінального кодексу КНР Глава I, що має назву «Злочини проти державної безпеки», ст. ст. 108, 110, 111: у наслідок вчинення таких дій не можливо якимось чином застосувати заохочувальну норму, такі відсутні. Мало того, при певних обставинах, такі діяння можна кваліфікувати як обтяжуючі (за які може наступати найсуворіше покарання – смертна кара) [3].

Кримінальний закон Ізраїлю такою не передбачає заохочувальних норм при кваліфікації кримінального правопорушення, пов'язаного з державною зрадою. Навпаки, навіть за готування і за замах на державну зраду Кримінальним кодексом Ізраїлю передбачене одне покарання – позбавлення волі. Статтями 97-103 цього закону передбачені такі види правопорушень щодо скоєння державної зради: створення шкоди суверенітету або цілісності держави (стаття 97); розпалювання війни на території держави (стаття 98); пособництво ворогу у війні (стаття 99); намір про зраду (стаття 100); служба у ворожих збройних силах (стаття 101); пособництво військовополоненому (стаття 102); пораженьська агітація (стаття 103) [4].

Отже, розглянувши нормативно-правову базу деяких країн світу та порівнявши її з Україною можна зробити деякі висновки. По-перше, ст. 111 ККУ «Державна зрада», на відміну від багатьох інших держав, має заохочувальну норму, передбачену пунктом 2, що дає можливість правопорушникам вчасно відмовитися від виконання певних діянь, особливо це актуально під час війни з Російською Федерацією. По-друге, деяка незрозумілість відбувається при розгляді ст.17 ККУ, яка передбачає пом'якшувальну обставину у разі припинення готування або замаху на кримінальне правопорушення, ст.111 же не передбачає як пом'якшувальну обставину сам замах, а лише готування. Коли ж у ФРН регламентується це питання більш точніше, дозволяється навіть звільнення від кримінальної відповідальності. Це характеризує Україну як країну з суворішими вимогами до заохочувальних норм. На мою думку, було б логічніше розглянути та обговорити це питання (можливості при певних обставинах припинення стадії замаху вважати як заохочення для особи), зробити роз'яснення з певним рішенням та коментарем для усіх громадян України.

Використані джерела:

1. Кримінальний Кодекс: Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 13.08.2022).
2. Кримінальний кодекс ФРН від 13 листопада 1998 р. URL : <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242733 &subID=100102942%2C100102943> (дата звернення: 13.08.2022).
3. Кримінальний кодекс КНР від 14 березня 1997 р. URL: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1247252> (дата звернення: 13.08.2022).
4. Марат Дорфман. Закон про кримінальне право Ізраїля. Видавництво: Юридичний центр. 2010. 261 с. (дата звернення: 13.08.2022).

Дегтярєва М.Д.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Філіпп А. В.,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,

ФАКТИЧНА ПОМИЛКА У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ КВАЛІФІКАЦІЇ

Кримінально-правова кваліфікація за своїм змістом і сутністю полягає у з'ясуванні складу кримінального правопорушення, дослідження наслідків, ознак реально вчинених дій, форм вини та їх аналіз для забезпечення результату даної кваліфікації відповідно до чинного законодавства. Відповідно до статистики та судової практики більшість вироків оголошені недійсними через помилки саме у кваліфікації, на нашу думку, внаслідок існування значної кількості розбіжностей між теорією і практикою що відображується у фактичних та юридичних помилках під час кваліфікації та є додатковим аргументом значущості дослідження цього питання.

Помилки у кваліфікації злочинів мають особливу сферу буття – сферу індивідуального правового регулювання. Вони спотворюють владну державну волю, яка концентрується в нормативних актах, при переводі її в площину конкретних правових відносин, що є негативним результатом при проведенні кваліфікації діяння.[4, С. 101-102]

Правильна кваліфікація кримінального правопорушення – це єдиний можливий варіант кримінально-правової оцінки діяння, це повне, вичерпне застосування всіх статей, частин і пунктів закону про кримінальну відповідальність, що охоплюють дане суспільно небезпечне діяння [3, с. 46-47].

Вивченню проблем, що пов'язані з фактичними помилками присвячували свої роботи Л. С. Білогриць-Котляревський, С. І. Баршев, С. М. Будзинський, М. С. Власєв, І. З. Геллер, П. Д. Калмиков, О. Ф. Кістяківський, Г. Є. Колоколов, А. Ф. Коні, І. Є. Нейман, М. А. Неклюдов, П. П. Пусторослєв, М. Д. Сергєєвський, В. Д. Спасович, М. С. Таганцев, Г. С. Фельдштейн, І. Я. Фойницький та інші [2, с. 449].

Для розкриття сутності фактичної помилки необхідно проаналізувати

її різновиди, а саме помилки в об'єкті, предметі, потерпілому, замаху з непридатними засобами, причинному зв'язку та наслідках. Фактична помилка – це неправильне уявлення особи про фактичні обставини вчиненого діяння.

Безумовно, наявність помилки справляє вагомий вплив на встановлення провини особи. При вирішенні цього питання необхідно враховувати, що юридична помилка не має істотного впливу на кваліфікацію злочину, при наявності ж фактичної помилки чільну роль грає спрямованість умислу, від якого залежить форма провини, настання відповідальності за закінчений злочин або ж за замах на нього, наявність пом'якшуючих і обтяжуючих обставин. Насамкінець треба сказати про те, що усі види помилок (юридичні і фактичні) тою чи іншою мірою пов'язані зі свідомістю особи, а значить питання про них може виникнути тільки при розгляді злочинів, учинених зумисне [5, с. 54].

Отже, проблематикою кваліфікації при фактичній помилці і відмінністю від юридичної помилки має значення не лише кількість її видів, а й ускладнення такою помилкою кваліфікації, що в залежності від суспільно-небезпечного наслідку перетворює закінчене кримінальне правопорушення на його замах.

Використані джерела:

1. Антипов В. В. Кримінально-правова кваліфікація: навч. посіб. 2017, URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/420263/mod_resource/content/1/%20Кримінально-правова%20кваліфікація%20навч.%20посіб.%20%2C%20%202017.pdf
2. Комаров О. Д. Значення фактичної помилки винного під час призначення покарання. Актуальні проблеми держави і права, 2014, 72: 448-455. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AFTOREF/Комаров_О_Д_2015.pdf
3. Марітчак Т.М. Помилки у кваліфікації злочинів. Монографія. – К. : Атіка, 2004. – 188 с.
4. Тубелець О. С. Проблеми кваліфікації злочинів. Вісник Вищої ради юстиції, (3), 100-110. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vvru_2013_3_10.pdf
5. Вапсва Ю. А. Особливості кваліфікації злочинів при наявності помилки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ №10 (2000)*. с. 50-55.

Трень Т.О.,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Хашев В.Г.,

*доцент кафедри кримінального права
та кримінології*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну негативно позначилося на всіх сферах життя. Суттєві зміни відбуваються й у кримінальному середовищі – злочинність трансформується, інтегрується, набуває транснаціонального характеру. Потреба в аналізі характеристик злочинності в умовах війни і становить актуальність дослідження.

Перш за все слід сказати, що чинники злочинної поведінки в умовах воєнного стану можуть бути різними. В екстремальних ситуаціях, зокрема, таких, як війна, особливої криміногенної значущості набуває поширення надмірного вживання спиртних напоїв та наркотичних засобів. При цьому, безпечне середовище в умовах війни першочергово залежить не лише від характеру чи рівня злочинності, а й від здатності правоохоронних органів протистояти їй, уразливості суспільства та спроможності національної правоохоронної системи забезпечувати належний рівень безпеки. Правоохоронні органи наразі залучені до розслідування воєнних злочинів, вчинених окупантами. У зв'язку з цим зменшується увага до інших кримінальних правопорушень [4].

В період війни особливого поширення набувають воєнні злочини. Потрібно відзначити, що після звільнення від російських військ Ірпіня, Бучі, Гостомеля та Бородянки на Київщині, світ облетіли приголомшливі кадри злочинів окупантів, які стали очевидним прикладом порушення усіх норм міжнародного гуманітарного права: вщент зруйнована цивільна інфраструктура, сотні вбитих мирних жителів зі слідами катувань. Згвалтування, вбивства та інші насильницькі дії проти цивільних осіб, які перебувають під вартою, що вчиняють солдати російських військ, слід розслідувати як воєнні злочини, злочини проти людяності. На даний момент нагальним питанням є притягнення до відповідальності осіб, винних у тяжких

воєнних злочинах, скоєних в Україні.

Принагідно сказати, що в умовах воєнного часу відбулася криміналізація діянь, зокрема таких, як колабораційна діяльність, мародерство, образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю [2]. Досягнення стратегічних цілей противника відбувається також за допомогою інформаційної війни – процесу сугестивного впливу на групи людей за допомогою спеціально підготовлених комунікативних технологій та інформаційних матеріалів.

Вважаємо за необхідне навести позицію вченого А. А. Герцензона, який схиляється до думки, що в тилу рівень загальнокримінальної злочинності різко знижується і через певний період починає неухильно зростати. Можемо припустити, що між такими коливаннями минає кілька місяців. Зниження злочинності в тилу пояснюється піднесенням бойового духу, патріотизму, а також призовом до армії значного контингенту чоловіків найбільш криміногенного віку. З часом війна негативно позначається на економіці країни, що спричиняє підвищення рівня злочинності, особливо жіночої та неповнолітніх [1]. Погоджуємося з думкою вчених, адже мали можливість пересвідчитися у вищесказаному на реальному досвіді.

Не можемо не згадати, що під час війни суттєво зростає кількість ухилянь від призову на військову службу, насиченість суспільства зброєю, активізується її незаконний обіг. У поєднанні з погіршенням постачання, товарним дефіцитом, зниженням розкриття злочинів цей фактор сприяє зростанню корисливо-насильницьких злочинів, збільшенню найбільш небезпечних їх форм. Нерідко у воєнний час особи, які ухиляються від призову, дезертирують з армії, об'єднуються з кримінальними структурами, утворюючи бандформування [3]. Бойові дії на Донбасі переконливо довели, що ще до повномасштабного вторгнення, у населення перебувало в незаконній власності й зберігалася досить велика кількість різноманітної зброї, яку можна використовувати як бойову. Тому у перспективі можемо вказати, що високою є ймовірність підвищення рівня злочинів, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї.

Підсумовуючи вищезазначене, потрібно сказати, що характеристика злочинності в умовах війни має не тільки теоретичне і статистичне, а й суттєве практичне значення для пошуку шляхів запобігання та ефективного розслідування вже вчинених злочинів.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.07.2022).
2. Суценок В. Д., Лиховой В.В. Про деякі криміногенні фактори, що сприяють злочинності у Збройних Силах України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2000. № 1. С. 7–9.
3. Ukraine: Apparent War Crimes in Russia-Controlled Areas. URL: <https://www.hrw.org/news/2022/04/03/ukraine-apparent-war-crimes-russia-controlled-areas>.

Каторкін Р.А.,

*старший науковий співробітник
лабораторії соціальних та
кримінально-правових досліджень
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор філософії*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АКТІВ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ, ВЧИНЕНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ УГРУПОВАННЯМИ

На сьогодні дуже негативним явищем боротьби з контрабандою виступає слабка перспектива і недостатня можливість судового вирішення даної категорії кримінальних проваджень. Останні данні Служби безпеки України вказують, що до суду надходить лише четверта частина порушених кримінальних справ у сфері контрабанди на митному кордоні, а отримують покарання лише 10% підозрюваних / обвинувачених. Через це «контрабанда», або як її ще називають – «друга найдавніша професія», набула достатньої організованості, витонченості й професіоналізму, стала окремою галуззю злочинності у сфері кримінального бізнесу [1, с. 3].

Положення ст. ст. 201 і 305 Кримінального кодексу України дають змогу визначити, що контрабанда наркотиків – це їх переміщення через митний кордон шляхом обходу митного контролю або приховання від проходження митного контролю [2].

Основною особливістю кримінологічної характеристики контрабанди наркотиків є факт вчинення організованою злочинною групою (організацією). Українські експерти зазначають, що для організованих злочинних груп у сфері контрабанди наркотиків, характерне використання широких міжрегіональних і міжнародних зв'язків, недосконалості законодавства, корумпованих зв'язків у органах влади і управління, а також прагнення до одержання ними надмірного прибутку в результаті незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і їх прекурсорів. Одночасно з цим відбуваються процеси інтеграції наркотичних угруповань, які діють в Україні, у міжнародну структуру бізнесу наркотиків. Головною метою українського суспільства та державних органів є спрямованість на створення максимально ефективної системи, яка б протидіяла організованим формам злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів [3, с.146].

Вивчаючи відомості про характеристику злочинців, які є суб'єктами даної категорії злочинів, ми можемо визначити основні їх кримінологічні ознаки, які допомагають формувати інформаційний портрет контрабандиста,

ураховуючи предмету спеціалізацію та статеvu належність. Найчастіше контрабандистами є: чоловіки (71,8%) віком до 40 років (85,9%), які мають середню або вищу освіту (91%), ніде не працюють (54%), володіють специфічними знаннями щодо механізму митного контролю, способів вчинення і приховання контрабанди, комунікабельні, енергійні, готові піти на ризик, скоюють контрабанду в більшості випадків із корисливих мотивів (96%), під час проходження митного контролю найчастіше виявляють себе неприродною поведінкою, невпевненістю у діях, відповідях, а також мають деяку емоційну збудженість [1].

Контрабанда наркотиків у наш час, на думку Кириченка Г.В., відповідає високій організованості, технічній оснащеності і наявності міжнародних зв'язків. Тому вбачається неможливість ефективної боротьби із цим негативним явищем без тісного міжнародного співробітництва. Українське бюро «Інтерпол» є провідним органом, який допомагає в цій боротьбі митним органам [4, с. 392-393].

Шевчук В.М. зазначає про сучасні зміни діяльності контрабандистів у сфері обігу наркотиків: їй займаються організовані злочинні організації, які мають врегульовані міжнародні зв'язки. Контрабанда наркотичних засобів дещо змінює свою направленість: злочинці починають переходити від об'ємних наркотиків (макової соломки) до менш об'ємних, які мають більший ефект (важкі наркотики), такі як опій, кокаїн тощо. Усе більше зустрічаються випадки переміщення синтетичних наркотиків, їх прекурсорів [1, с. 5-6].

Отже, можна зробити висновок, що в результаті використання території нашої держави для вчинення контрабанди наркотичних речовин організованими злочинними угрупованнями, виникає потреба ефективного реагування на цей факт із боку українського законодавця, правоохоронних органів, а також науковців, які зможуть якісно оцінити досвід інших розвинених країн у сфері протидії таким явищам, і винайти ефективний механізм боротьби з ним.

Використані джерела:

1. Основи методики розслідування контрабанди: Навч. посібник. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. 49 с. (дата звернення: 03.08.2022.)
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.05.2001. №2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення: 03.08.2022.)
3. Рудницький І. Характеристика організованих злочинних груп, що вчиняють контрабанду наркотичних засобів. Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2017. № 1 (23). С. 146-149. (дата звернення: 03.08.2022.)
4. Кириченко Г. В. Пріоритетні напрямки міжвідомчого міжнародного співробітництва щодо запобігання контрабанді наркотичних засобів. Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 71. С. 391-395. (дата звернення: 03.08.2022.)

Герасимов А. Є.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Хашев В.Г.,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНИХ ОЗНАК МАРГІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ

У даний момент українське суспільство, на жаль, дуже часто зустрічається з таким негативним явищем як «маргінальність». Від рівня забезпечення суспільства усім необхідним прямо залежить кількість маргіналів, які функціонують в ньому. Слід вказати, що маргінальність є станом кризи, яку переживає індивід під впливом навколишнього оточення. Маргінальна поведінка особи може характеризуватися алкоголізмом, наркоманією, бродяжництвом, жебрацтвом, проституцією тощо. Науковці у сфері кримінального права зазначають, що маргінали (особи, яким характерна вищезазначена поведінка) дуже часто виступають суб'єктами вчинення кримінальних правопорушень, адже дані особи через наявність проблем у власному житті намагаються самоствердитися й добитися хоч чогось шляхом вчинення кримінально-протиправних дій. На нашу думку, повне та всебічне дослідження проблематики маргінальної поведінки допоможе кримінологам розкрити суть, а також винайти механізми протидії та запобігання проявам такого негативного явища.

Маргінальність розглядається як проміжність становища індивіда або групи, що займає крайнє, прикордонне становище у верстві, групі, класі, суспільстві, тому не повністю включена у дану соціальну групу. Перетворення соціальних відносин спричиняють певні зміни в суспільній свідомості, пов'язані з тим або іншим впливом (позитивним або негативним) проведених державою реформ на внутрішній світ (психологічний стан) людини. При цьому зазначений вплив на свідомість громадян сприймається по-різному. Це пов'язано з індивідуальністю світогляду кожного члена суспільства і залежить від виховання, міри соціалізації та статусу особи [1].

Рушійною силою людської поведінки є її мотивація як специфічний вид внутрішньої регуляції життєдіяльності людей, як сукупність психологічних

компонентів, які лежать в основі детермінації поведінки. За такого підходу соціально-психологічний механізм формування правомірної поведінки можна визначити як зумовлений мотиваційною системою людини процес свідомих правових ідей, цінностей та приписів, співвідношення їх у правосвідомості особи з її поглядами і уявленнями про належну поведінку і вироблення на їх основі емоційного ставлення до правових вимог суспільства, готовності діяти відповідно до них.

На нашу думку, маргінальність являє собою багатоаспектне явище, що стосується основних сфер суспільних відносин і впливає на правосвідомість та правову поведінку особи. У зв'язку з цим розглядати її лише у рамках соціології недоцільно. Багато правників до сих пір не поєднують причинно-наслідкові зв'язки вчинення кримінальних правопорушень з проявами маргінальної поведінки у суспільстві, що, на нашу думку, є дещо недоцільним [2].

Теорія права розглядає маргінальну поведінку як законну й характеризує таку специфічну особливість конкретних суб'єктів суспільства як пристосування до навколишнього правового оточення. Маргінальність проявляється у тих осіб, що не адаптувалися до умов життя в нашому суспільстві, не володіють необхідним мінімумом матеріальних благ, а також проживають за межею бідності [3].

Слід вказати на те, що об'єм поняття «правомірна поведінка» звужується, коли з нього виключається група правомірних дій, не пов'язаних з використанням, виконанням та дотриманням норм права. Крім того, без правомірних дій – юридичних фактів – неможливе виконання та використання права. Отже, розглядаючи правомірну поведінку в спеціальному юридичному аспекті, вважаємо, що правильне розуміння даного феномену можна отримати за допомогою аналізу юридичних фактів, які виступають підставою для реалізації наданих прав, виконання юридичних обов'язків. Це дає нам підставу казати про необхідність включення в поняття правомірної поведінки юридичних фактів [4, с. 23].

Отже, з огляду на проведене вище дослідження, можна зазначити, що маргінальність – це стан суб'єкта суспільства, який характеризується зміною способу життя, цілей та спрямованості осіб, що десоціалізує та конфліктує з суспільством. Індивід із проявом маргінальної поведінки в такому випадку є суб'єкт суспільства, що перебуває на його периферії, між його верстами, який конфліктує з певними культурами. Жебраки, алкоголіки, наркомани, особи, які займаються проституцією, які звільнилися з місць позбавлення волі, які не мають конкретного місця проживання – таких осіб відносять до категорії маргіналів. У наслідок цього вони не лише мають окраїнне становище в суспільстві, але й найменш захищені в правовому та соціальному плані. Тож, з метою винайдення ефективного механізму боротьби із проявами вчинення кримінальних правопорушень, що виникають в результаті конфлікту маргіналів із суспільством, вбачається проведення подальшого дослідження даного негативного феномену.

Використані джерела:

1. Богатирьова О.І., Фріс П.Л., Харченко В.Б. Маргінальні групи як об'єкт кримінологічного дослідження: м. Львів, 2021 р. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4065/1/%d0%bc%d0%be%d0%bd%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%84%d1%96%d1%8f%20%d0%b9%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%bf%d1%96%d0%b2.pdf>
2. Йосипів А.О. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання злочинам, що вчиняються окремими маргінальними групами. 2019 р. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3581/1/%d0%b9%d0%be%d1%81%d0%b8%d0%bf%d1%96%d0%b2.pdf>
3. Стрелковська Ю. Концепція маргінальності в кримінології: можливості застосування. Юридичний вісник. 2013. №. 1. С. 129-137.
4. Петришин О.В. Верховенство права в системі дії права. Проблеми законності. 2019. Вип. 100. С. 18–30.

Філіпп А.В.,

*доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ СТАТЕВОЇ
СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ**

Кримінологічною характеристикою кримінальних правопорушень є визначення розповсюдженості конкретної кримінально-протиправної поведінки, її різновидів, типових способів вчинення таких посягань, їх мотивації, місця і часу його скоєння, а також особливостей особи правопорушника [1, с. 160]. Можна погодитися із Б. Орловським, що феномен розвитку насильницької статевої злочинності є актуальною та складною проблемою для будь-якої держави, адже вчинення та розповсюдження таких кримінальних правопорушень порушує одну з найбільш важливих сфер суспільних відносин – сімейну, що дозволяє людям спільно проживати разом і продовжувати своє покоління. Вчинення тяжких насильницьких статевих злочинів, які часто отримують значний громадський розголос і телевізійне висвітлення, знецінює моральний устрій українського суспільства і значення сім'ї як базового й основного суспільного осередку у державі [2, с. 45].

Основними причинами того, що потерпіла особа не повідомляє правоохоронців про вчинений злочин, – це сором жертви, страх перед своїми кривдниками, недовіра громадян до правоохоронних органів. На жаль, і самі

працівники внутрішніх органів не зацікавлені в реєстрації додаткових злочинів. Саме тому необхідно проводити роз'яснювальну роботу серед населення та відповідні наради з працівниками правоохоронних органів щодо посилення співпраці з метою недопущення суспільно небезпечних діянь у майбутньому [3].

Дуже важливий аспект кримінологічної характеристики вищевказаної категорії кримінальних правопорушень складає характеристика особи, що вчинила кримінальне правопорушення проти статевої свободи й статевої недоторканності. Статевий кримінальний правопорушник у більшості випадків не одружений, немає місця роботи й не навчається, морально-психологічний стан такої особи має істотні деформації його системи цінностей. Він характеризується імпульсивністю, несприйняттям соціальних норм і вимог, високим рівнем тривожності, дезадаптивністю й порушенням прогнозування наслідків від його вчинків [4, с. 247].

Важливе місце в детермінації статевих злочинів займає поведінка потерпілої особи. Саме спільне вживання алкогольних напоїв, наркотичних або інших психотропних речовин найбільше призводить до скоєння злочину. Аморальна, легковажна або довірлива поведінка потерпілої особи може спровокувати у злочинця вчинення протиправних дій, спрямованих на задоволення статевої пристрасті, або інших дій сексуального характеру. Порушення психосексуальної орієнтації, яке викликане, як аморальними, антисоціальними установками, так і розладами психіки є одним із детермінант вчинення статевих злочинів [5].

Таким чином, згвалтування є найтяжчим серед кримінальних правопорушень проти статевої свободи й статевої недоторканності особи, що виражається: у високій латентності, причинами якої виступають суспільні стереотипи; а також в особливостях роботи правоохоронних органів; у тяжких наслідках кримінального правопорушення; у тому, що згвалтування є показником, індикатором моральності у суспільстві та інше [5]. Зміни у суспільних відносинах і психології людей тощо підкреслюють актуальність створення кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень проти статевої свободи й статевої недоторканності. Характерні риси місця, часу, способу, мотиву вчинення згвалтування, кримінологічна характеристика особи злочинця та потерпілої особи надають уяву про типовий механізм вчинення цих кримінальних правопорушень, що є передумовою розробки заходів їх попередження. Дослідження зазначених проблем – завдання наступних наукових праць.

Використані джерела:

1. Якімова С. В. Поняття та кримінологічна характеристика «сексуальних злочинів». 2014. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/26755/1/029-159-165.pdf>
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 5 т. Київ : Ін Юре, 2005. Т. 2. 1224 с. (дата звернення: 01.08.2022).
3. Шевчук Т. І. Щодо латентності насильницьких злочинів у сільській місцевості.

Форум права. 2012. № 4. С. 1070-1074. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua>

4. Козлюк Л. Г. Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього. *Часопис Київського університету права*. 2010. №3. С. 245-248. (дата звернення: 01.08.2022).

5. Лукаш А.С. Кримінологічна характеристика зґвалтування в Україні. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pib_2006_5_2_14.pdf

Черниш М.О.,

*кандидат юридичних наук, викладач
кафедри кримінального права та
кримінології Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ кандидат
юридичних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗОВАНОЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ ТА ЇЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасна теорія кримінологічної науки має декілька критеріїв, за якими класифікується сучасна злочинність. З метою досягнення основних завдань дослідження, на нашу думку, є доцільним розгляд лише одного з таких критеріїв, а саме: кількості осіб, які залучаються до вчинюваної злочинної діяльності. Цей критерій дає змогу розділити злочини на такі групи: а) злочини, які вчиняються одноособово; б) злочини, які вчиняються спільно з іншими особами. Остання група обумовлює виокремлення злочинності, яка формується групою осіб і стійкими злочинними спільнотами (організованою злочинністю).

Багато дослідників організованої кіберзлочинності під цією категорією розуміють системну галузь кіберзлочинів, що пов'язані зі здійсненням такої діяльності в умовах створення злочинних угруповань [1, с.315]. Кіберзлочини – це злочини, які вчиняються шляхом застосування кібернетичних комп'ютерних систем, а саме будь-яких пристроїв або групи пов'язаних пристроїв, які у своїй сукупності утворюють певну програму, що виконує автоматичну обробку даних [1, с.315].

Національне законодавство України щодо злочинів у сфері кіберпростору дуже відрізняється від законодавства європейських держав. Ст.ст. 361-363-1 Кримінального кодексу України відносять до кіберзлочинів ті злочини, які вчиняються за допомогою використання електронно-обчислювальної техніки (комп'ютерів), систем, комп'ютерних мереж, а також мереж електрозв'язку [2]. Існування зазначеного підходу законодавця щодо

цього питання є не дуже вдалим, адже він ґрунтується на неправильному розумінні природи функціонування інформаційної системи, в наслідок чого тлумачення кіберзлочинів є хибним та таким, що призводить до неефективності здійснюваних процесів виявлення та розкриття таких злочинів [3].

Слід зазначити, що особливістю кіберзлочинів є місце їх вчинення – кіберпростір. Кіберпростір – це не мережа Інтернет, чи комп’ютерна мережа, чи мережа радіо- / мобільного зв’язку по окремоті [4]. До кіберпростору науковці відносять віртуальний простір, що надає можливості здійснювати комунікацію. Він утворюється в результаті поєднання сумісних комунікаційних систем і забезпечення електронних комунікацій із використанням мережі Інтернет або ж інших глобальних мереж для передачі даних, є інтегратором усіх зазначених мереж.

На нашу думку, низка кіберзлочинів, які регламентуються чинним законодавством, не є вичерпною. Погоджуючись із думкою Шеломенцева В., можна вказати, що кіберзлочини – це не лише протиправні дії у сфері використання електронно-обчислювальної техніки (комп’ютерів), систем або комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку. Це певні злочини, які посягають на суспільні відносини різних сфер людської життєдіяльності, що пов’язані з використанням як інформаційних об’єктів, так і інформаційної взаємодії суб’єктів цієї діяльності (незаконне втручання в роботу комп’ютерних мереж, шахрайство, шпіонаж, вимагання, хуліганство, пропаганда війни, вчинювані у кіберпросторі) [1, с.317].

Отже, з огляду на вищезазначене дослідження, вбачається за доцільне при виявленні та розкритті кіберзлочинів врахування правоохоронцями факту складності злочинних процесів у кіберпросторі, які зумовлюють неможливість їх вчинення одиничними суб’єктами. Зважаючи на сучасний стан поширеності явищ організованої кіберзлочинності в Україні, є необхідність продовження дослідження і лобіювання відповідних законодавчих доповнень за результатами даних досліджень.

Використані джерела:

1. Шеломенцев В. П. Організована кіберзлочинність: до визначення поняття. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2009. № 21. С . 314-322. (дата звернення: 03.08.2022).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення: 03.08.2022).
3. Відповідь Генеральної прокуратури України на інформаційний запит щодо зареєстровані кримінальні правопорушення, пов’язані з кіберзлочинністю: Офіційний лист-відповідь з додатками на 3 сторінках № 19/4-681вих-17 від 11.05.2017. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/statistika_kibierzlochinnosti_v (дата звернення: 03.08.2022).

Збутевич Д. В.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Хашев В.Г.,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ В УКРАЇНІ

На даний момент Україна є правовою, демократичною і незалежною державою, яка вправі одноособово представляти себе на міжнародній арені. Однією з основних проблем, яка впливає на визнання та позитивну оцінку нашої країни з-поміж інших держав світу, є корупція. Це явище є фактором, який впливає на стабільність та економічне зростання держави, а також показником рівня національної безпеки. Корупція в державі обумовлює руйнування таких важливих конституційних засад як принцип соціальної справедливості та рівності всіх перед законом.

Корупційні прояви підривають довіру людей до влади, дискредитують ринкові механізми розвитку конкурентоспроможності та протидії монополізму в економіці, сприяють порушенню законодавчих і нормативних актів, а також злочинності в цілому.

Прийнятий у 2014 році Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію як дії, спрямовані на використання особами, вказаними у ч.1 ст. 3 цього закону, службових повноважень, які ним надані, або пов'язаних з цим можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції / обіцянки чи надання неправомірної вигоди особі, вказаній у ч.1 ст.3 цього закону, або на її вимогу іншим юридичним або фізичним особам для схиляння цієї особи до вчинення таких дій [1].

Існуючі форми корупції, а також можлива загроза виникненню нових її форм обумовлюються наявністю широкого кола об'єктивних і суб'єктивних причин, які становлять характеристику основних умов ґрунтовних політичних і соціально-економічних змін у суспільстві та державі в цілому. Причинами поширення та розповсюдження корупції в Україні є наступні: 1) знаходження у незавершеному етапі формування правового поля в Україні; 2) поступовий процес становлення нової державності й відхід від старих методів управління

державою; 3) недосконалий механізм перерозподілу державної власності; 4) недостатній рівень протидії та запобігання злочинним проявам; 5) забезпечення інституту управлінської ланки органів державного управління некваліфікованим кадровим складом; 6) наявність кризових економічних явищ; 7) широке застосування методів ведення тіньових підприємств, установ, організацій; 8) зменшення надходжень до державного бюджету [2].

Офіційні статистичні дані, зібрані правоохоронними органами на період січня-липня 2016 року, зазначають, що за цей час було складено та направлено до суду 2030 протоколів про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинене адміністративне корупційне правопорушення. Цей показник на 20.7% перевищує показник аналогічного періоду за 2015 рік, а саме – 1682 протоколів. Провівши судовий розгляд за цими постановами, притягнуто до адміністративної відповідальності 1159 осіб, закрито 268 адміністративних справ, звільнено з посади 55 службових осіб [3].

Статистика щодо кримінальних правопорушень за цей же період дає нам такі данні: відкрито 1205 корупційних кримінальних правопорушень, що є на 25.3% менше у порівнянні з цим же періодом за 2015 рік (1613). Результати розслідування скерували до суду обвинувальні акти або клопотання про застосування заходів медичного характеру 1025 кримінальних проваджень щодо кримінальних корупційних правопорушень, які стосувалися 1184 осіб, 180 з яких були заарештовані. Кримінальну відповідальність понесли 1155 осіб, 15 з яких були виправдані [3].

Отже, на нашу думку, з огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що правоохоронні органи України є головним керуючим механізмом, яким на загальнодержавному рівні здійснює протидію, запобігання корупційним проявам. У результаті проникнення корупції в державний апарат і правоохоронні органи нашої держави, протидія цьому явищу створює певну важкість, що обумовлене створенням Україною не одного, а низки спеціалізованих органів по боротьбі з нею (Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури), що ускладнює координацію та взаємодію між ними. Крім того, актуальною та важливою темою для обговорення питань, пов'язаних із протидією корупційним проявам в Україні, є якість підготовки кваліфікованих фахівців для виконання діяльності із протидії та запобігання організованій злочинності, яка тісно співвідноситься з корупцією.

Використані джерела:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. №1700-VII. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1700-18> (дата звернення: 03.08.2022).
2. Литвиненко В.І. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні: наук.-аналіт. доп. – Київ: Персонал, 2016. – 89с. (дата звернення: 03.08.2022).

3. Про діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції: Звіт за 2016 рік. National agency on corruption prevention. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/NAPK_annual-report_2016.pdf (дата звернення: 03.08.2022).

Mgr. Pavel Polían,
*Jednatel, statutární zástupce Akademie
HUSPOL Kunovice, Czech Republic*

THE COMPLIANCE OF THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES WITH THE BASIC PRINCIPLES OF CRIMINAL LAW

An urgent problem for modern Ukraine is the research for new, effective methods and ways for combating corruption. During the last few years the number of changes in the field of fighting corruption has exceeded the measures taken over the past ten years.

The results of such reforms can be felt under the condition of radical innovations in preventing such a socially dangerous thing as corruption. At the same time, the principles of criminal law, which are fundamental for the given branch and basic for the state in general, must remain inviolable.

The principles of criminal law recognize the most general basis of criminal law, established by law or directly from it, and which follow, and which have a direct action, a direct regulatory function [1, p. 25]. All principles of criminal law can be divided into general and special. Based on the allowed scope of work, we will give a more detailed description to some of the principles, which is determined by the chosen subject of research. General principles are inherent not only in criminal law, but also in other branches of law. They are: rule of law, legality, equality of citizens before the law, inevitability of liability, principles of justice, humanism and democracy.

The principle of the law rule means that in the implementation of counteraction to corruption people, their rights and freedoms are recognized as the highest social values and determine the content and direction of anti-corruption activities the rule of law can't possess other means of combating corruption, except legal ones. In view of this, unacceptable are the means to fight corruption, which, although they may prove to be effective, but are contrary to the constitutional principles of the functioning of the state and society [2 – 4].

The principle of legality derives from the provisions of the Universal Declaration of Human Rights. The principle of equality of citizens before the law. The person who committed the crime is subject to criminal liability irrespective of sex, race, nationality, language, origin, property status and position, place of residence, religion or belief, membership of a public association or other

circumstances. The principle of democracy is manifested in criminal law in such forms: participation of representatives of public associations and individuals in the imposition of a punishment, its execution and, in particular, in exemption from criminal liability (transfer to bail), exemption from punishment. The essence of another principle (humanism) is to recognize the value of a person (not only the person who committed the crime, but above all the victim).

The humanism extends equally to the person who committed the crime, to the victim, the witness, etc. in the criminal law. At the same time, this question lets out of scientist's sight and all the attention is constructed on a humane attitude to the person who committed the crime. The principle of inevitability of criminal liability lies in the fact that the person who committed the crime is punishable in criminal confiscation.

So, we note that the domestic criminal law operates the principle of inevitability of liability, the essence of which is that the person who committed the crime must be brought to the criminal or other responsibility that is associated with the using criminal nature actions against such persons. However, the analysis of the norms of art. 51 of the CC of Ukraine, as well as the characteristics of special types of exemption from criminal liability, gives grounds for refusing from this principle and developing more flexible forms of exemption liability for the committed crime.

The principle of justice means that the criminal punishment or other criminal law measures applicable to the criminal must correspond to the degree of public danger of the crime, as well as the person of the criminal.

In the current CC of Ukraine, exemption from criminal liability actually exists as a waiver of criminal prosecution. In addition, an exemption from criminal liability is not possible if the person who committed the crime denies this (for example, article 7, article 284 of the CPC of Ukraine). Thus, such a person has the right to object to the exemption from criminal liability, after which the case is obeyed in the general order and may well end with an acquittal [2 – 4].

Analysing the general and special principles of criminal law, we can note that in the field of combating corruption, each of them, undoubtedly, has a manifestation. During the study, we didn't find direct contradictions between the special types of exemption from criminal liability for corruption crimes and the fundamental ideas of criminal law. However, the principles that are key in such a relationship with the specified incentive norms deserve special attention. Among these principles, we can distinguish the followings: the principle of the rule of law, the correspondence of which appears in the consolidation by national legislation of special types of exemption from criminal liability for corruption crimes, which also directly meets the international standards of proper Conventions [2 – 4]. The principle of legality according to which special types of exemption from criminal liability for corruption crimes are enshrined in the Special Part of the CC of Ukraine regarding such articles 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2. The principle of equality of citizens before the law manifests itself in equal and identical conditions in one incentive norm (part 5 of article 354 of the CC of Ukraine), which extends to a number of other corruption

crimes (articles 368-3, 368-4, 369, 369-2 of the CC Ukraine). Taking into account the restrictions contained in the General Part of the Criminal Code of Ukraine on corruption crimes in matters of exemption from punishment and the imposition of a milder punishment, the principle of democracy is most notably manifested in the special incentive norms of this code.

The modern view on the principle of humanism of criminal law consists in the inclusion of the following provisions: the ensuring human rights by the criminal law; the humanization of the criminal-law policy of the state, namely: reduction of the number of persons subject to criminal liability (due to special types of exemption from criminal liability for corruption crimes, etc.).

It is crucial to consolidate the full compensation for the damage caused by a crime in a criminal law, which will avoid the feeling of non-punishment or even impunity in the guilty person.

References:

1. Kryminalne pravo Ukrainy. (Osoblyva chastyna): pidruchnyk / kol. avtoriv A. V. Bailov, A. A. Vasyliiev, O. O. Zhytnyi ta in.; za zah. red. O. M. Lytvynova ; nauk. red. serii O. M. Bandurka. Kharkiv: KhNUVS, 2011. S. 25.
2. Kryminalna konventsiiia Rady Yevropy pro borotbu z koruptsiieiu vid 27 sich. 1999 r., ratyfikovana iz zaiavoiiu Zakonom № 252-V (252-16) vid 18.10.2006, VVR, 2006, № 50, st. 497 URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101
3. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty koruptsii vid 31 zhovt. 2003 r., ratyfikovanoi Zakonom № 251-V (251-16) vid 18.10.2006 r., VVR, 2006, № 50, st. 496 URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
4. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti (ukr/ros): pryiniata rezoliutsiieiu 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15 lyst. 2000 r., ratyfikovana Zakonom № 1433-IV (1433-15) vid 04.02.2004 r. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_789
5. Konventsiiia z borotby z pidkupom posadovykh osib inozemnykh derzhav u razi provedennia mizhnarodnykh dilovykh [...] Belhiia, Kanada, Koreia, Respublika [...]; Konventsiiia, Komentar, Rekomendatsii [...] vid 21 lyst. 1997 r. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/998_154

Kopotun I. M.,
*Doctor of Law, Professor, Honoured
Lawyer of Ukraine,
Vice-rector for International Relations,
Akademie HUSPOL,
Kunovice, Czech Republic*

THE EXEMPTION FROM CRIMINAL LIABILITY FOR CORRUPTION CRIMES IN UKRAINE: THE GENERAL CHARACTERISTIC

The relevance of the theme of the study is related to the change in the direction of world and national criminal policy in the direction of the primary protection of the rights, freedom and interests of the victim, individualization of criminal responsibility and punishment. New forms and methods of state response to a crime committed to prevent or reduce the consequences of a crime are looked for. Considerable attention has been paid to changes and additions to the institute of release from criminal liability in the new criminal legislation. The existence in the CC of Ukraine of special cases of release from criminal liability is substantiated by the desire to compromise with the offender in order to achieve a more significant result than bringing the criminal responsibility of the perpetrator.

The problems in determining the grounds and conditions for exemption from criminal liability were paid attention by domestic and foreign scholars such as Kh. Alikperov, Yu. Baulin, V. Horzhey, E. Dadakayev, V. Yegorov, O. Zhytnyi, V. Kyshnaryov, I. Petrukhin, V. Tertyshnyk, D. Filin, P. Khryapynskyi and etc.

There are different views on the definition of exemption from criminal liability in the theory of criminal law. The objective necessity of the existence of this institution in legal science is explained in different ways. The basis of exemption from legal liability is its humanization in the general theory of law; institute of dismissal from liability see as a means of implementing the principle of individualization in the legal mechanism.

As a manifestation of the principle of humanism, the Institute for the exemption from criminal liability is also considered in the science of criminal law. The exemption from criminal liability for corruption crimes is regulated by criminal and criminal-procedure legislation, the refusal of the state through the competent authorities from the appointment of a person who committed a corruption offense, punishment and the imposition of criminal legal measures against legal entities. The considerable experience is already accumulated considerable experience in the application of the norms that provide for the release of a person from criminal responsibility in the science of criminal law, but significant changes in anti-corruption legislation have made many innovations in the norms of the Criminal Code of Ukraine [1, p. 185].

The above changes are related to the fact that since October 2014 a number of extremely important laws have been passed which can be considered the largest legislative reform in the field of combating corruption during the existence of a new independent Ukrainian state, such as: Laws of Ukraine “On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine Regarding the Inevitability of Punishment for Certain Crimes Against the Basics of National Security and Corruption Crimes (the Law on conviction in absentia)” (dated 07.10.2014), “On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti Corruption Strategy) for 2014–2017”; “On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine”; “On Prevention of Corruption”; “On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Definition of Final Beneficiaries of Legal Persons and Public Figures” etc.

Speaking about the general characteristics of the exemption from criminal liability for corruption crimes, the grounds and conditions of application of this legal institution are subjects to study, first of all. In view of this, let’s dwell on the formulation of the essence of the concepts of “ground” and “condition”. The condition is inextricably linked with the essence of the grounds for exemption from criminal liability. The condition is a thing, which forms the cause or creates the possibility of its action, and this connection is conditioned with the consequence; the condition is a requirement, a proposal put forward by one party, negotiating about something, as well as when entering into an agreement, a contract, by an academic explanatory dictionary. Under the notion of “cause” understand the thing that determines directly, generates another thing – the consequence.

Taking into account the clarified interpretation of these basic concepts of “grounds” and “conditions” for exemption from criminal liability for corruption crimes, we can outline their general characteristics [2, p. 254-255]:

- the normative basis is availability, where the incentive legal rules of criminal law is contained in art. 354 of the CC of Ukraine;
- the factual basis is the presence taken together provided for conditions for exemption from criminal liability in Part 5 of Art. 354 of the Criminal Code of Ukraine 1) after a proposal, a promise or an unlawful benefit; 2) before obtaining information about this crime from other sources by the relevant body; 3) a voluntary of crime report; 4) active assistance in disclosing a crime;
- the procedural basis is the norms of law, in particular the CPC of Ukraine, which determine the procedure for exemption from criminal liability.

Speaking about the grounds for exemption from criminal liability, there are many controversial views about the conditionality of their existence in criminal law among scientists. The search for new, effective methods and ways of combating corruption is an urgent problem for modern Ukraine. Over the past few years, the number of changes taking place in the field of fighting corruption has exceeded the measures taken over the past ten years. However, qualitative transformations have not become visible to every citizen yet.

The results of such reforms can be felt under the condition of radical

innovations in preventing such a socially dangerous thing as corruption. At the same time, the principles of criminal law, which are fundamental for the given branch and basic for the state in general, must remain inviolable. General principles are inherent not only in criminal law, but also in other branches of law. They are: rule of law, legality, equality of citizens before the law, inevitability of liability, principles of justice, humanism and democracy.

The specified norms of exemptions are directly in line with international standards, in particular the Council of Europe Convention on Criminal Liability for Corruption 1999, The UN Convention against Corruption 2003, the United Nations Convention against Transnational Organized Crime 2000, the Convention of the Organization for Economic Co-operation and Development on combating the bribery of officials of foreign states in conducting international business operations in 1997.

Summarizing everything, we note that the domestic criminal law operates the principle of inevitability of liability, the essence of which is that the person who committed the crime must be brought to the criminal or other responsibility that is associated with the using criminal nature actions against such persons. However, the analysis of the norms of art. 51 of the CC of Ukraine, as well as the characteristics of special types of exemption from criminal liability, gives grounds for refusing from this principle and developing more flexible forms of exemption liability for the committed crime.

Let's consider the compliance of special types of exemption from criminal liability for crimes to the special principles of criminal law:

– the principle of the legislative definition of a crime (there is no crime not provided for by the Law) – one of the most important general principles of criminal law. It is defined in articles 1, 2, 3 and 11 of the CC of Ukraine.

– the principle of personal responsibility – criminal liability is possible only for their own actions (inaction). No one can be held accountable for a crime committed by another person. This principle follows directly from the contents of part 2 of art. 2 CC.

The analysis of the concepts of exemption from criminal liability for crimes in general has determined the need for the formulation of this concept directly for corruption crimes. The difference in understanding is related to the changes that have already been made to the Criminal Code of Ukraine for the implementation of international obligations to combat corruption [3, p. 284].

Consequently, the exemption from criminal liability for corruption crimes is refusal regulated by the criminal and criminal-procedural of the state, in the person of the competent authorities, about the appointment to the person who committed the corruption crime, the punishment and the application measures of a criminal nature against the legal entities.

Analyzing the general and special principles of criminal law, we can note that in the field of combating corruption, each of them undoubtedly has a manifestation. During the study, there were no direct contradictions between the special types of

exemption from criminal liability for corruption crimes and the fundamental ideas of criminal law. However, the principles that are key to these incentive norms deserve special attention, about what we have already said here.

References:

1. Baulin Yu. V. Zvinnennia vid kryminalnoi vidpovidalnosti: Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy, 2013. № 1 (1).
2. Yu. V. Aleksandrov. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: pidruchnyk. Kyiv: Pravovi dzherela, 2002.
3. Borovyk A. V. Corruption crimes in Ukraine: special types of dismissal. Lutsk: "VolynPoligraph" TM, Individual-entrepreneur Hadyak Zh. V., 2018. 284 p.

Денисенко М.М.

кандидат юридичних наук,
докторант ВАiД Національної
академії Служби безпеки України

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ
НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України докорінно змінило порядок розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень. Фахівці відзначають, що одним з найбільш революційних нововведень чинного кримінально-процесуального законодавства є можливість застосування в процесі розслідування злочинів негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД), система та методика проведення яких стали предметом активних наукових дискусій [5, с. 16-23].

Водночас, повноваження, які надаються співробітникам правоохоронних органів для проведення НСРД можуть бути використані всупереч інтересам суспільства. Одним з суттєвих чинників, що запобігають зловживанням у вказаній сфері є забезпечення доброчесності в правоохоронних органах. Не зменшуючи значення заходів морально-психологічного та виховного характеру, слід відзначити, що основним механізмом, який забезпечує доброчесність при проведенні НСРД, є закріпленій у процесуальному законі порядок дозволу, проведення та контролю за проведенням НСРД, а також реалізації отриманої за їх допомогою доказової інформації. На жаль, у цій сфері залишається багато неврегульованих законом питань.

Відповідно до визначення КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Перша проблема, на яку неодноразово звертали увагу фахівці,

стосується самої концепції інституту негласних слідчих (розшукових) дій, їх співвідношення з оперативно-розшуковими заходами.

У КПК України значно розширено коло негласних слідчих (розшукових) дій завдяки запровадженню їх нових категорій. Так, главою 21 КПК встановлено вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій, до яких, зокрема, належать: аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію; огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи та інші. Застосування негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених статтями 260, 261, 262, 263, 264 (в частині дій, що проводяться на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 269-1, 270, 271, 272, 274 КПК України, передбачено виключно у рамках кримінального провадження щодо тяжких та особливо тяжких злочинів.

На думку фахівців, розширення арсеналу негласних слідчих (розшукових) дій, за умови дотримання конституційних гарантій прав та свобод особи, сприятиме підвищенню ефективності роботи слідства, оскільки дозволяє слідчому апарату використовувати нові джерела доказової інформації [6]. Однак, таке розширення створило й певні проблеми. Відповідно до ст. 2 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" оперативно-розшукова діяльність (ОРД) визначається як система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Фахівці цілком слушно вказують, що зазначені заходи і негласні слідчі (розшукові) дії є тотожними, хоча й мають різну назву [6, с. 59-64].

На наш погляд, одним з можливих напрямів вирішення цієї проблеми є більш вузьке визначення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій у статтях 258-264 КПК України та встановлення при розслідуванні деяких категорій злочинів особливого порядку їх застосування.

Окремого дослідження потребує порядок взаємодії учасників процесуальних відносин щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій і механізм прийняття рішення про їх проведення. Звернемо увагу лише на один аспект такої взаємодії – збереження таємниці про негласні слідчі (розшукові) дії, дозвіл на проведення яких надано відповідним судом. Інформація про розгляд слідчим суддею цього питання є доступною для працівників канцелярії судових органів і за певних обставин може стати відомою третім особам.

Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному судочинстві є окремим блоком проблемних питань, що виникли після прийняття Кримінального процесуального кодексу. Результатами негласних слідчих (розшукових) дій вважаються фактичні дані, відомості, інформація, що сприяє встановленню обставин, пов'язаних із вчиненням злочину, або злочину, що готується, інших обставин розкриття та

розслідування злочину, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, суду та кримінального покарання.

Перш за все слід відзначити, що результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть містити дві групи даних. До першої групи слід віднести фактичні дані (відомості), що безпосередньо вказують на ознаки злочину, що можуть бути використані у кримінальному провадженні, та стануть джерелами доказів. У зв'язку з цим актуальним є питання процесуального закріплення цих даних.

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів. Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору.

Прокурор вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні.

У ст. 256 КПК України передбачено, що протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування. Особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися із збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом. У разі використання для доказування результатів негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути допитані особи, з приводу дій або контактів яких проводилися такі дії.

До другої групи даних відносяться відомості, що містять допоміжний характер і визначають стратегію і тактику проведення подальших слідчих дій [3, с. 122]. Тобто, ці дані використовуються самими слідчими органами та іншими суб'єктами вже на етапі досудового розслідування. Саме ця група даних надає найбільші можливості для зловживання ними у випадку недоброчесної поведінки співробітників правоохоронних органів та інших осіб, які отримують до них доступ.

Одним з найбільш актуальних і проблемних питань є організація взаємодії всіх суб'єктів використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі. Як свідчать матеріали судової практики, недоліки цього механізму, зокрема, порушення оперативними підрозділами та слідчими порядку і строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій, порушення прокурорами та слідчими суддями порядку та строків розгляду клопотань слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, призводять до уникнення відповідальності особами, що

вчинили кримінальні правопорушення, безпідставного обмеження прав та свобод людини, неефективного використання сил та засобів слідчих та оперативних підрозділів. Таким чином, проблема використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій на сьогодні є однією з найбільш важливих проблем правозастосовчої практики і потребує невідкладного вивчення та вирішення.

Використані джерела:

1. Денисенко М. М. Питання щодо інституту негласних слідчих (розшукових) дій та напрями їх вирішення. Науковий вісник НАВС України. 2017. № 3 (104). С. 353-363.
2. Денисенко М. М. Проблемні питання використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному судочинстві. Науковий вісник Академії муніципального управління: Збірник наукових праць. Серія "Право". Випуск 1-2. 2013. С. 183-189.
3. Негласні слідчі (розшукові) дії: курс лекцій / С.І.Ніколаюк, В.В.Паливода, О.І.Козаченко, О.С.Тарасенко та ін. К.: НАВС. 2012. 177 с.
4. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. К.: НАВС. 2013. № 1. С. 270-277.
5. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 15-23.
6. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 1. С. 59-64.

Скок О.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У 2020 році, Законом України № 1074-ІХ від 04 грудня 2020 року, було криміналізовано діяння, які полягають у декларуванні недостовірної інформації та неподанні суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [1]. Так, декларування недостовірної інформації передбачає «умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 500 до 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб або на суму понад 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб» (ст. 366² КК України). Відповідальність за ст. 366³ КК України настає у випадку «умисного неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції» [2].

З урахуванням положень примітки до ст. 366² КК України та Закону України «Про запобігання корупції», № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року, суб'єктами декларування, у статтях 366² та 366³ КК України, є: особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ № 1700-VII); посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (п. п. а п. 2 ч. 1 ст. 3 ЗУ № 1700-VII); представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до ЗУ «Про державну службу», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської

ради доброчесності, утвореної відповідно до ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у п. 1, п. п. а п. 2 ч. 1 ст. 3 ЗУ № 1700-VII (п. п. в п. 2 ч. 1 ст. 3 ЗУ № 1700-VII) [2, 3].

Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» № 1576-IX від 29 червня 2021 року було знижено допустимий розмір відхилення недостовірних відомостей від достовірних до 2000 прожиткових мінімумів доходів громадян або понад 2000 прожиткових мінімумів доходів громадян; визначено обмеження волі на строк до двох років в якості одного із видів покарань за діяння, передбачене ч. 1 ст. 366², а також включено позбавлення волі на певний строк до переліку покарань, визначених санкціями ч. 2 ст. 366², ст. 366³ КК України [4].

Аналіз санкцій, які встановлюють певні види та розміри покарань за дані діяння, вказує на те, що кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 366² належить до категорії кримінальних проступків, а діяння, передбачені ч. 2 ст. 366² та ст. 366³ до нетяжких злочинів. Санкції ст. ст. 366², 366³ містять наступні покарання : *не пов'язані із позбавленням волі* у вигляді штрафу від трьох тисяч до чотирьох тисяч н.м.д.г. або громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або обмеження волі на строк до двох років (ч. 1 ст. 366²); *альтернативні позбавленню волі на певний строк*, – штраф від чотирьох тисяч до п'яти тисяч н.м.д.г. або громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або обмеження волі на строк до двох років, або позбавлення волі на строк до двох років (ч. 2 ст. 366²); штраф від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч н.м.д.г. або громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або обмеження волі на строк до двох років, або позбавлення волі строком на один рік (ст. 366³). Окрім цього, законодавцем передбачено застосування до осіб, які вчиняють дані кримінальні правопорушення, додаткового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

КК України, з урахуванням положень примітки до ст. 45, відносить діяння, передбачені ст. ст. 366² та 366³ до кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Враховуючи це, до осіб, які вчиняють зазначені діяння законом про кримінальну відповідальність встановлено обмеження в частині застосування до них звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання та його відбування, а також щодо можливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Слід зауважити, що вітчизняний закон про кримінальну відповідальність вже містив норму про відповідальність за декларування недостовірної інформації, що було закріплено у ст. 366¹. Такі дії полягали у поданні

суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої ЗУ «Про запобігання корупції», або умисному неподанні суб'єктом декларування декларації. При цьому, кримінальна відповідальність могла настати у тих випадках, якщо такі відомості відрізнялися б від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Серед покарань, які були визначені чинною, на той час, нормою були штраф від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч н.м.д.г. або громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавлення волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. [5]. Однак, на підставі Рішення Конституційного Суду України № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року, дану норму було визнано неконституційною та виключено з положень КК України. Так, Конституційним Судом України було зазначено наступні аргументи: по-перше, особа, яка могла бути притягнута до відповідальності за ст. 366¹ зазнала б негативних наслідків непропорційних завданій або такій, що могла б настати шкоді; по-друге, дана юридична конструкція не містила чіткого визначення суб'єкта декларування недостовірної інформації, що ускладнювало встановлення кола таких суб'єктів та створювало б ситуації притягнення до відповідальності осіб, які не могли бути учасниками праводносин з декларування, а тому свідомо не виконували даного обов'язку; по-третє, вчинення таких дій повинно бути підставою для інших видів юридичної відповідальності, що пов'язано із нездатністю заподіяння істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в таких обсягах, які є необхідними для визнання їх суспільно небезпечними із дотриманням вимог ст. 11 КК України [6].

Отже, одним із заходів забезпечення доброчесності правоохоронних органів є встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Дотримання принципів доброчесності, у боротьбі з корупцією, передбачає таку поведінку суб'єктів, яка відповідає морально-етичним нормам та належному виконанню ними своїх професійних обов'язків.

Використані джерела:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Закон України № 1074-IX від 04 грудня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-20#Text> (дата звернення 12.08.2022).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення 12.08.2022).
3. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 12.08.2022).
4. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення,

Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Закон України № 1576-IX від 29 червня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1576-20> (дата звернення 12.08.2022)

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та за неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Порівняльна таблиця до проекту Закону України № 4460-д від 03 грудня 2020 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4460-%D0%B4&skl=10 (дата звернення 12.08.2022)

6. Рішення Конституційного Суду № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/13_p_2020.pdf (дата звернення 12.08.2022).

Грищенко Н.М.,
*кандидат юридичних наук, інспектор
сектору ювенальної превенції ВП
Дніпровського районного управління
поліції*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ, ЯК ОБОВ'ЯЗКІВ КРИТЕРІЙ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ КОРУПЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Питання протидії корупції являється найголовнішим серед нагальних викликів, що стоять перед сучасною Україною в умовах подолання глобальних загроз. Не тільки через узяті нею міжнародні зобов'язання в антикорупційній сфері, а передусім у зв'язку з тим, що корупція залишається головним стримувальним фактором соціально-економічного розвитку країни.

Корупція в Україні має свої особливості та значно відрізняється від корупції в розвинутих країнах. Високий рівень корупції перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу влади з громадськістю, шкодить іміджу Національної поліції нашої держави та в колах світової спільноти. (1)

Затвердження Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки та внесення зміни до деяких положень Закону України «Про запобігання корупції» з метою підвищення ефективності механізмів моніторингу та координації реалізації державної антикорупційної політики відповідно Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки» зосереджено на питаннях запобігання корупції в поліції, що є дієвим інструментом для втілення антикорупційних ініціатив МВС.

У 2020 році МВС ухвалило Антикорупційну програму на 2020–2022 роки, що забезпечує системність підходу до визначення шляхів подолання корупційних ризиків у сфері повноважень Міністерства, згідно якої на початку

2021 року на базі закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання МВС було втілено регіональні навчання щодо основних положень антикорупційного законодавства (обмежень, заборон), проведено наради-семінари з керівниками уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції закладів, установ та підприємств, що належать до сфери управління МВС в яких висвітлювалося дотримання правил етичної поведінки та забезпечення доброчесності для працівників органів системи МВС

Позитивними є результати співпраці Міністерства внутрішніх справ із Громадською радою при МВС, представниками громадськості в межах реалізації Урядово-громадської ініціативи «Разом проти корупції», а також тісна співпраця з Консультативною місією Європейського Союзу в Україні та Програмою НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Programme). Спільна реалізація запланованих кроків надасть можливість забезпечити стабільний правопорядок у державі. (2)

Реалізація послідовної та скоординованої відомчої антикорупційної політики є актуальним завданням для МВС, що передбачає заходи організаційного, економічного, правового, інформаційного та кадрового спрямування. Важливе значення для профілактики корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень є підвищення рівня правової грамотності та правосвідомості громадян, державних службовців. Міністерство приділяє посилену увагу проведенню роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення та протидії корупції, формування негативного ставлення до корупції, утілення принципів доброчесності в діяльності працівників системи МВС.

Публічна доброчесність важлива для просування суспільного блага і забезпечення легітимності публічних організацій. Її також розглядають як повну протилежність до корупції, як це визнано у статтях 7 і 8 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції (UNCAC – United Nations Convention against Corruption). Однак зміцнення доброчесності становить складне завдання, яке передбачає дещо більше, аніж звичайну вимогу до працівників дотримуватися особистих та професійних етичних стандартів.

Без етичної культури та відповідної системи управління доброчесністю на організаційному рівні державні службовці можуть зіткнутися з перешкодами, які заважатимуть їм діяти доброчесно, попри всі їхні зусилля.

Доброчесність – це те, чого слід регулярно навчати, і що слід пропагувати в поліції. за допомогою семінарів і тренінгів. Мета презентацій повинна бути направлена на підвищення обізнаності про важливість чесності і про ризики корупції. В наслідок чого виникає необхідність пояснення етичного кодексу поведінки і створення можливостей для обговорення концепцій та отримання нових знань. Оскільки корупція є складною концепцією і яка постійно змінюється, необхідно постійно визначати й уточнювати поточну обізнаність. Іноді дії, які раніше не вважалися корумпованими, можуть стати неприйнятними. Тому, вкрай важливо постійно

оновлювати цю інформацію ґрунтуючись як на позитивному, так і на негативному досвіді. Суттєво пояснювати не тільки руйнівні наслідки від корупційних дій для громадської безпеки, загального добробуту і розвитку держави; але й правового настання персональних наслідків, і санкцій для правопорушників через участь в корупційних схемах. Вкрай важливим є створення прецедентів, наочно показуючи, що прибуток від корупції не вартий ризиків, пов'язаних з його отриманням.

Значна частина роботи поліції відбувається поза увагою і, як наслідок, є менш прозорою. Більш небезпечна ситуація настає через часті контакти зі злочинними угрупованнями, включаючи торговців наркотиками і людьми. Таким чином, правоохоронний сектор відрізняє високий ризик корупції через всі ці обставини. Отже, особлива увага повинна бути приділена вихованню доброчесності в органах поліції.

Виховання доброчесності в поліції – питання, що стосується, перш за все, самих поліцейських. Органи внутрішнього контролю і нагляду відіграють вирішальну роль, домагаючись застосування кодексів поведінки і караючи за неналежну поведінку.

Міжнародні організації відіграють різні ролі в боротьбі з корупцією в поліції, такі як надання загального визначення корупції, передових практик, експертизи, тренінгів та консультацій, а також введення санкцій.

Громадянське суспільство, ЗМІ та інші недержавні суб'єкти можуть внести значний вклад в зменшення рівня корупції в поліції. Захист інформаторів може бути життєво необхідним для забезпечення того, щоб правоохоронці не боялися виступити і повідомити про порушення.

Як зазначається в дослідженні «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність» громадяни України в повсякденному житті звикли до корупції. За останній рік більш як 1/3 частка хабарів припала на шкільні заклади та заклади вищої освіти (34%), у закладах охорони здоров'я (33%), представникам поліції (33%). І хоча майже 1/3 українців готова відмовити хабарнику, 42 % опитаних вважають, що повідомляти відповідні органи про факт корупції не варто, вважаючи, що від цього нічого не зміниться, та боючись наслідків такого викриття.(3)

Поширена корупція серед представників правоохоронних органів буває особливою багатьох поліцейських систем: оскільки поліція відіграє вирішальну роль в громадській безпеці і часто взаємодіє з громадянами. В очах громадськості це виглядає так, що якщо не можна довіряти поліції, то немає і іншої установи, до якої громадськість може звернутися з питань дотримання закону і підтримки громадського порядку Для того, щоб зміцнити повагу до закону, держава повинна гарантувати, що ті, хто несе відповідальність за виконання законів, є позитивними прикладами для наслідування.(4)

Тому покарання за корумповану та неетичну поведінку працівника правоохоронних органів повинно сприйматися серйозно і широко висвітлюватися, принаймні, не тільки в поліцейській сфері, а також

інформуючи громадськість і підвищуючи обізнаність, створюючи канали зв'язку між громадськістю, владою і поліцією.

Адміністративні заходи для виховання доброчесності у правоохоронних органах можуть здійснюватися на етапі найму. Співробітники правоохоронних органів повинні найматися і отримувати підвищення на конкурсній основі, а призначення повинні проводитися на основі кваліфікації та відповідності вимогам призначення на посаду. Необхідно визначити чіткі критерії для призначення поліцейських, такі як, наприклад, мінімальні освітні стандарти. Тести на профпридатність повинні вимірювати як фізичну підготовку, так і психологічну стійкість, особливо у випадках, коли мова йде про оцінювання ставлення кандидатів до насильства, неналежного поведіння і його (її) здатності обрати спосіб дій в кризовій ситуації.

Іншим методом зниження корупційних ризиків є ротація співробітників поліції з одного відділу до іншого як спосіб скорочення можливостей для розвитку занадто комфортних відносин з іншими колегами, які служать поруч. Але ротація може мати негативний вплив на ефективність поліції, знижуючи інституційну пам'ять і зменшуючи переваги досвіду. Отже, необхідний обережний і практичний підхід.

Особливу увагу слід приділити відділам, які займаються високоприбутковими довгостроковими кримінальними справами. Такі відділи більш схильні до розвитку неетичної поведінки через тривалий доступ до корупційних можливостей і відчуття легкодоступних, значних і швидких доходів. Слід підкреслити, що заробітна плата повинна виплачуватися регулярно, у повному обсязі і враховувати умови праці, щоб запобігти неетичній поведінці внаслідок несправедливої винагороди.

Виховання доброчесності є дуже важливим інструментом для боротьби з корупцією, на рівень якої впливає ефективність заходів запобігання корупційній злочинності, які не можуть бути результатом разових і короткочасних акцій будь-якого ступеня активності та суворості на різних рівнях, а потребують довгострокових політичних і правових вдосконалень (5).

Використані джерела:

1. Расюк Е. Сучасна антикорупційна політика України. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 7. С. 31-34.
2. Про затвердження Антикорупційної програми МВС України на 2020-2022 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0084320-20#Text> (дата звернення 12.08.2022).
3. «Корупція в Україні 2020: розуміння, сприйняття, поширеність». URL: <https://euaci.eu/ua/news/prezentaciya-doslidzhennya-korupciya-v-ua-2020> (дата звернення 12.08.2022).
4. Забезпечення правопорядку та виховання доброчесності. URL: <http://www.dcaf.ch/Publications/Toolkit-on-Police-Integrity> (дата звернення 12.08.2022).
5. Коваленко В.В., Кримінологічна характеристика корупційної злочинності в Україні та запобігання їй. URL: <http://maup.com.ua/assets/files/expert/9/20.pdf> (дата звернення 12.08.2022).

Бадалова Т. Г.

*ад'юнкт кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Федченко В. М.

*професор кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,*

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО З ПРОКУРОРОМ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ЕКСТРАДИЦІЇ

Корупція є складним соціальним явищем, яке негативно впливає на всі сфери розвитку держави, загрожує реалізації принципів верховенства права та соціальної справедливості, визнаних у Конституції України базовими правами людини, перешкоджає розвитку демократії. Найбільшу шкоду ця проблема завдає відносинам між громадянами та державою, представленою уповноваженими органами.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

Згідно примітки до ст. 45 КК України під корупційними злочинами розуміють злочини, передбачені статтями чинного Кримінального кодексу України [2]: статтею 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410.

У випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями КК України: 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2.

Кримінальним процесуальним законодавством України передбачено здійснення видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція) (глава 44 КПК України) [3].

Згідно вимог ст. 36 КПК України прокурор, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється [3].

Прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час

проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України (п. 18 ч. 2 ст. 36 КПК України)

Із набуттям чинності наказом Генеральної прокуратури України від 16.06.2016 № 205 в органах прокуратури України з 24.06.2016 запроваджено порядок таємної перевірки доброчесності прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних і місцевих прокуратур та слідчих органів прокуратури.

У сучасних умовах діяльності органів прокуратури актуалізується проблема психологічного дослідження особистості прокурорів в антикорупційному аспекті, формування в них здатності і вміння протистояти та протидіяти корупціогенним факторам і загрозам. У загальному плані доброчесність прокурора може розглядатися як психологічно-правова установка (аттитюд) особистості на недопущення (безумовну й абсолютну відмову від певних дій) поведінки, яка ганьбить звання прокурора або може пошкодити авторитету прокуратури, в тому числі з питань моралі, чесності, непідкупності, відповідності рівня життя прокурора його статусу, дотримання присяги і правил прокурорської етики. Відтак, з метою з'ясування психологічних особливостей перевірки доброчесності прокурора варто поетапно розглянути її основні нормативно-процедурні моменти.

Згідно з ч. 5 ст. 19 Закону України «Про прокуратуру» прокурор зобов'язаний щорічно проходити таємну перевірку доброчесності. Таємну перевірку доброчесності прокурорів Генеральної прокуратури України, регіональних та місцевих прокуратур проводять підрозділи внутрішньої безпеки в порядку, затвердженому Генеральним прокурором України, яким визначаються підстави, процедуру проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів. На виконання вказаного обов'язку кожен прокурор мусить щороку до 1 лютого подавати до підрозділу внутрішньої безпеки власноруч заповнену анкету доброчесності прокурора за формою, затвердженою наказом Генерального прокурора України від 16 червня 2016 № 205 [4]. Дана анкета складається з відомостей про родинні зв'язки та переліку тверджень, правдивість яких прокурор повинен задекларувати шляхом їх підтвердження або заперечення.

Щодо слідчого, то під час виконання своїх службових обов'язків та здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень і проведення процедури екстрадиції він також повинен суворо дотримуватися обмежень і заборон, передбачених антикорупційним законодавством, законом України «Про державну службу» та «Про засади запобігання протидії корупції», уникати дій, які можуть бути сприйняті як підстава для підозри в корупції.

Правовими джерелами, у яких визначаються підстави і процесуальний порядок міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, є міжнародні договори, конвенції, угоди тощо.

Правові відносини при здійсненні екстрадиції між Україною та державами – членами ЄС регулюються Європейською конвенцією про видачу правопорушників 1957 року [5].

Розглянемо проблематику недобросовісної поведінки прокурорів та слідчих під час проведення процедури екстрадиції на прикладі кримінального провадження, відкритого Слідчим управлінням ГУНП в Дніпропетровській області де дуже чітко простежується проблема розголошення відомостей досудового розслідування до моменту надходження матеріалів екстрадиції до компетентних органів держав – учасниць Ради Європи, що призводить до порушення вимог ст. 222 КПК України (Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування).

Так, згідно з матеріалів кримінального провадження: *«громадянин Б., будучи директором приватного туристичного підприємства у період часу з 15.02.2016 року по 14.07.2016 року, не маючи наміру виконувати умови договорів про надання туристичних послуг, які він укладав з громадянами України, з корисливих мотивів, шляхом обману та зловживая довірою заволодів їх грошовими коштами на загальну суму 1 483 332, 81 гривень».*

У подальшому громадянина Б. було оголошено у міжнародний розшук, та згідно інформації відділу міжнародного співробітництва ГУНП в Дніпропетровській області його затримано компетентними органами Королівства Таїланд. Слідчим СУ ГУНП в Дніпропетровській області за вказівкою Офісу Генеральної прокуратури України та прокуратури Дніпропетровської області підготовлено необхідний перелік документів та здійснено переклад на державну мову вказаної держави.

Департаментом міжнародного співробітництва Національної поліції України під час проведення робочих переговорів з компетентними органами Королівства Таїланд прийнято рішення про негайну депортації громадянина Б. до України та узгоджено дату передачі вказаного громадянина компетентним органам України.

Однак під час транспортування громадянина Б. до аеропорту сталася, подія, що призвела до обставин, які могли негативно вплинути на передачу правопорушника до України.

За вищевказаними обставинами Офісом Генеральної прокуратури України проводилася перевірка та було встановлено, що окремими співробітниками, які приймали участь у процедурі екстрадиції до компетентних органів Королівства Таїланд здійснено розголошення відомостей щодо прийнятого рішення відносно громадянина Б. та його місця передачі компетентним органам України.

На нашу думку слід передбачити відповідний механізм застосування ст. 222 КПК України та не допускати випадки розголошення відомостей

досудового розслідування під час направлення матеріалів екстрадиції до компетентних органів іноземних держав.

Використані джерела:

1. Закон України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 р.: URL.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення 15.08.2022).
2. Кримінальний кодекс України: від 5 квітня 2001р.: URL.: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 15.08.2022).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 жовт. 2020 р. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.
4. Про затвердження Порядку проведення таємної перевірки доброчесності прокурорів в органах прокуратури України: наказ Генеральної прокуратури України від 16.06.2016 № 205 // Офіційний вісник України від 24.06.2016. – 2016. – № 47. – Ст. 1711.
5. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text (дата звернення 15.08.2022).

Гончарук В. Л.,
*старший науковий співробітник
наукової лабораторії № 1
науково-організаційного центру
Національної академії
Служби безпеки України*

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ**

В умовах розвитку економіки України легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом розцінюється як злочин, який загрожує економічній і фінансовій стабільності держави. Точної інформації про суму легалізації (відмитих) доходів у світі не існує, що свідчить про високий рівень латентності вказаного явища і, у свою чергу, не найкращим чином відображається на всіх сферах розвитку економіки. Однак (за приблизними оцінками експертів) щорічно відмиті доходи становлять від двох до п’яти відсотків світового ВВП або від 1,6 до 4 трильйонів доларів [5, с. 14]. На сучасному етапі розвитку держави спостерігається підвищений рівень тіньової економіки, що зумовлено стрімким розвитком інформаційних технологій, недосконалістю вітчизняного законодавства, появою безготівкових активів, рух яких неможливо відслідкувати, ускладненням умов економічної діяльності внаслідок протиепідеміологічних заходів як в Україні так і світі, а також ряд інших факторів [0, с. 1].

У світовій економічній системі триває подальший розвиток небезпечного явища – поширення тінізації економічної діяльності.

Прискорене зростання тіншового сектора, порівняно з офіційною економікою, виявлено практично в усіх країнах світу, включаючи й розвинені. Відмивання грошей і фінансування тероризму становлять реальну загрозу для міжнародної фінансової системи. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, стала наріжним каменем зусиль у боротьбі з тяжкими злочинами на світовому рівні, починаючи з кінця 1980-х років. Фундаментальна мета цієї боротьби полягає в тому, щоб припинити злочинне використання фінансової системи, в тому числі й для фінансування тероризму, який на початку ХХІ ст. набув загрозливих масштабів у всьому світі [4, с. 105].

Слідом за стрімкими змінами в економіці також зростає і кількість кримінальних правопорушень, яким важко запобігати. Ускладнює і без того непросту ситуацію в державі і поширення «тіншової економіки» та корупції, недосконалість нормативно-правової бази, а державні органи, до основних завдань яких входить регулювання економічних процесів в країні на належному рівні не спроможні координувати свої дії між собою. За таких обставин охорона національних інтересів України набуває важливого значення.

Беручи до уваги складну економічну ситуацію в Україні, а також державний вектор, що спрямований на євроінтеграційні процеси, що зобов'язують наше суспільство швидко реагувати на існуючі виклики та загрози, тим самим мінімізувати існуючий рівень тіншової економіки, підвищення належного рівня добробуту населення та запобігання злочинності в Україні вживаються заходи щодо проведення державної кримінально-правової політики спрямованої на припинення проникнення капіталів злочинного походження у національні і міжнародні економічні системи. У цьому контексті головним критерієм є запобігання та протидія легалізації (відмивання) доходів, одержаного злочинним шляхом, як одного з найпоширеніших способів здійснення тіншової економіки, виведення «брудних» коштів з України, що становить небезпеку для нашої держави.

Протидія легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, набуває особливої значення в сучасних умовах не лише в Україні, а й у світі, що зумовлюється такими чинниками: розвитком міжнародного тероризму та фінансування зброї масового знищення; необхідністю якнайшвидшої євроінтеграції України; потребою у подоланні кризових явищ в середині нашої держави та зменшенні впливу на соціальні процеси злочинності, яка постійно детермінує [2, с. 118–124]. Серед основних факторів, які сприяють легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, можна виділити такі:

1) політичний фактор, це передусім корупція, яка є не лише джерелом злочинних доходів, але і засобом їх відмивання. Крім цього, це порушення представниками владних структур режиму конфіденційності комерційно значущої інформації; лобіювання посадовими особами інтересів комерційних структур, що відмивають злочинні доходи; обмеження можливості контролю

за господарською діяльністю на політичному та законодавчому рівнях. Зазначене суттєво ускладнює боротьбу з досліджуваними правопорушеннями;

2) економічний фактор, що безпосередньо пов'язаний з «тіньовою» економікою. Разом зі зростанням останньої під прикриттям побудови ринкової моделі економіки прямо пропорційно збільшується кількість випадків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. З тіньовою економікою тісно пов'язаний такий фактор, як великий обсяг неконтрольованих готівкових коштів, а її детермінантою є недостатня захищеність фінансово-кредитних організацій. Разом з цим до факторів цієї групи належать: незаконне виведення капіталів за кордон; наявність офшорних фінансових центрів; кримінальний бізнес організованої злочинності тощо;

3) правовий фактор, тобто недосконалість антилегалізаційного законодавства;

4) організаційно-управлінський фактор, який пов'язаний з недостатньою увагою з боку держави за створенням і функціонуванням юридичних осіб будь-якої форми власності та їх фінансовими операціями. Це породжує діяльність «чорних» банків, фірм-одноденок, конвертаційних центрів та ін., які є невід'ємною ланкою процесу відмивання злочинного доходу. Водночас слід вказати на відсутність належної взаємодії між правоохоронними, контролюючими, наглядовими, фіскальними та іншими органами, а також належних знань, кваліфікації і професійної підготовки їх працівників у цій сфері;

5) соціально-моральний фактор, який пов'язаний насамперед з суспільними суперечностями. До факторів цієї групи також належать: втрата довіри населення до органів державної влади й управління; низький рівень етики провадження комерційної діяльності, правової культури; правовий нігілізм; пропаганда розкішного образу життя, нехтуванням будь-якими засобами його досягнення; глибока моральна деградація населення, а головне – державних службовців [3, с. 18–20].

Сприятливе підґрунтя для інтеграції вітчизняної організованої злочинності щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних у результаті злочинної діяльності, створюють позитивні процеси в міжнародних відносинах, це перш за все: розширення економічних і соціальних зв'язків, спрощення порядку перетину державних кордонів, розвиток міжнародної торгівлі, збільшення міжнародних перевезень; розвиток міжнародних електронних банківських мереж, що дозволяють швидко здійснювати фінансові операції, одночасно ускладнюючи процес забезпечення контролю за грошовими потоками та полегшуючи приховування або легалізацію грошей, здобутих злочинним шляхом; поширення процесу міграції населення у світі та утворення в різних країнах етнічних діаспор; суттєві розбіжності в кримінальному законодавстві і судочинстві різних держав; демократичні перетворення в багатьох країнах, що призвели до руйнації старих систем

контролю при повільному становленні адекватного демократичного регулювання, політичної та економічної нестабільності; швидке зростання переліку нових товарів споживання і послуг, поширення психології суспільства споживання, «комерціалізація» суспільних відносин [3, с. 77].

Масштаби легалізованого (відмитого) доходу, одержаного злочинним шляхом сьогодні є дуже великим, у зв'язку з цим необхідно вести мову про загрозу для стабільності всієї міжнародної фінансової системи.

Виходячи з викладеного вище, необхідно зазначити, що до основних причин, які знижують ефективність національної системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом необхідно віднести: низьку пошукову активність підрозділів фінансової розвідки; недостатню професійну підготовку осіб, які відповідають за організацію заходів із протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаного злочинним шляхом; законодавчі прогалини, які дозволяють особам уникати відповідальності за вчинені суспільно небезпечні діяння, а також ряд інших факторів.

Використані джерела:

1. Бірюкова І. Г. Кримінологічні засади запобігання та протидії легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ун-т Держ. фін. служби України. Ірпінь, 2021. 20 с.
2. Буткевич С. А. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер. «Юрид. науки»*. 2008. № 2. Т. 21 (60). С. 118–124.
3. Скулиш Є. Д. Міжнародне співробітництво у сфері протидії транснаціональній організованій злочинній діяльності. *Науково-аналітичний бюлетень Національного центру з питань євроатлантичної інтеграції України*. № 1(7). С. 76–79.
4. Собакарь А. О. Роль первинного фінансового моніторингу у протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 бер. 2018 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 105–107.
5. Стеблянка А. В. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів з фінансовими установами щодо протидії легалізації злочинних доходів: дис. ... д-ра філософ. (081–Право) / Сум. держ. ун-т. Суми, 2021. 265 с.

Ткач Ю. О.,

*ад'юнкт кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Гаркуша А.Г.,

*доцент кафедри
кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЛІДЧИХ

Сьогодні у боротьбі з корупцією доброчесність — це необхідна морально-етична складова діяльності державного службовця, яка визначає межу і спосіб його поведінки, що базується на принципах доброго відношення до громадян та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та розпорядженні державними ресурсами. [1]

Відповідно до статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14.10.2014 року спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [2].

Так, у Кримінальному кодексі України мається Розділ XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» який регламентує відповідальність за корупційні правопорушення [3].

Згідно Наказу МВС України від 06.07.2017 № 570 про затвердження Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України відповідно до п. 4 діяльність слідчих підрозділів здійснюється відповідно до принципів верховенства права, законності, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності, забезпечення права на свободу та особисту недоторканність, недоторканності житла чи іншого володіння особи, таємниці спілкування, невтручання в приватне життя, недоторканності права власності, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, свободи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме

правопорушення, забезпечення права на захист, змагальності сторін кримінального провадження та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості, безпосередності дослідження показань, речей і документів, забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності, публічності, диспозитивності, розумності строків досудового розслідування. [4]

У своїй діяльності слідчий керується Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про Національну поліцію», Законом України «Про запобігання корупції», Законом України «Про державну службу», Кодексом законів про працю України, «Дисциплінарний статут ОВС України», «Кодексом честі працівників ОВС України», «Етичним Кодексом працівника ОВС України», міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Не зважаючи на те, що керівником підрозділу щомісячно слідчому письмово доведено про дотримання законності при виконанні своїх службових обов'язків, недопущення фактів порушення законодавства України та недопущення фактів корупційних діянь, а саме: ст. ст. 364, 365, 366, 367, 368, 370 КК України.

Крім, цього слідчий повинен суворо дотримуватися обмежень і заборон, передбачених антикорупційним законодавством, законом України «Про державну службу» та «Про засади запобігання протидії корупції», уникати дій, які можуть бути сприйняті як підстава для підозри в корупції.

Вважаю необхідним під час виконання своїх службових обов'язків слідчий щоденно повинен дотримуватись добросовісності і зобов'язаний з гідністю і честю поводити себе поза службою, бути прикладом у додержанні громадського порядку, утримувати інших від порушень правопорядку, неухильно дотримуватись законності при виконанні своїх службових обов'язків, недопущення фактів порушення законодавства України та недопущення фактів корупційних діянь. Під час розслідування кримінальних правопорушень забезпечити швидкого, повного та неупередженого розслідування, забезпечення прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень, дотримання прав і свобод людини.

Використані джерела:

1. Вікіпедія: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Добросовісність> (дата звернення 12.08.2022).
2. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 12.08.2022).

3. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 05 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 12.08.2022).

4. Наказ МВС України Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України *МВС України*; Наказ, Положення, Інструкція від 06.07.2017 № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text> (дата звернення 12.08.2022).

Бучко Б. О.,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Березняк В. С.

*доцент кафедри кримінального права
та кримінології*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

*доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник*

КОРУПЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Проблема корупції на сьогодні залишається одним із важливих питань, актуальних не тільки для України, але і для більшості країн світу. Вона завдає істотної шкоди, уповільнюючи економічний розвиток суспільства і підриваючи основи державного устрою, обмежує конституційні права та свободи людини і громадянина, заважає нормальному функціонуванню державного апарату, сприяє розвитку організованої злочинності.

«Економічна безпека» обумовлена потребою захисту будь-якої системи пов'язаною з економічною діяльністю за мету має реалізацію економічних інтересів. Однією з найбільших загроз економічній безпеці полягає в процесі поширення корупційних схем у системі державного управління та контролю над наявними в державі ресурсами. Сучасного визначення термін «корупція» набув у міжнародних документах. Так, у резолюції «Практичні методи боротьби з корупцією», підготовленій секретаріатом VII Конгресу ООН, у розділі «Корупція в державному управлінні» відзначається, що проблеми корупції в державній адміністрації мають загальний характер і їх згубний вплив відчувається у всьому світі [1]. Як зазначає М.І. Мельник, корупція – це явище динамічне : вона змінюється, реагує на зміни й пристосовується до них. Виявити корупцію досить важко, особливо якщо зосередити увагу лише на якомусь одному показнику. Тоді можна не побачити важливі чи суперечливі зміни в інших показниках. Необхідно проводити комплексний аналіз

різноманітних аспектів корупції. Це є більш доцільним для того, щоб розуміти, як змінюється характер корупції [2, с. 400].

Великий зв'язок між корупцією та економічною безпекою проявляється через негативні наслідки економічного розвитку, які і теперішніх умовах мають надзвичайно руйнівний характер для економіки нашої країни. Одними з основних з наслідків корупції є саме:

1. Розширення тіньової економіки, що являється одним із основних проблем економічного розвитку. Негативні наслідки цих тіньових процесів в економіці є достатньо зрозумілими та не потребують додаткового доведення.

2. Другою проблемою є порушення конкурентних механізмів ринку. Конкуренція як запорука економічного розвитку держави можлива лише за умови прозорості діяльності ринкових агентів.

3. Ще одна з проблема це поява неефективних приватних власників. Під час приватизації власниками засобів виробництва стають саме ті особи, які отримали відповідні права власності через якісь корупційні махінації. Саме ці так звані власники мають за мету швидке збагачення й не приділяють належної уваги розвитку виробничих потужностей, внаслідок чого відбувається швидке зношення основних фондів.

4. Ще однією важливих проблем це – підвищення цін за соціальні послуги, що надаються державою. Корупція як самостійна система вимагає постійного фінансового утримання.

5. Неефективність перерозподілу і використання бюджетних коштів. Як універсальний фонд накопичення, бюджет країни часто заповнюється таким чином, що важко контролювати фінансові потоки і перенаправляти їх у тіньовий сектор. Замість цього, під час перерозподілу бюджетних витрат, корупційні схеми розробляються настільки «ефективно», наскільки це можливо. Основним механізмом незаконного збагачення є державні закупівлі, при яких реальна вартість товарів і послуг, що споживаються державою, майже завжди завищена. З метою економічної безпеки незаконне виведення фінансових ресурсів з легального обороту є надзвичайно великою проблемою, оскільки такі доходи частково легального характеру є фінансуванням тіньового сектора. Крім того, надмірне завищення вартості державних закупівель призводить до невинновданого зростання державних витрат і виникнення дефіциту бюджету.

Окремо можна виділити такі негативні наслідки корупційних проявів:

- втрата національного іміджу держави загалом;
- погіршення основних чинників таких як : політичних, економічних, соціальних і правових позицій на світовій арені;
- міжнародна ізоляція від світового ринку;
- не охоче бажання прийняття України в одних із престижних світових організацій ;
- ще одним критерієм можна назвати, підірив економічної системи нашої держави в цілому;

– тінізація економіки;
– погіршення якості надання послуг та недобросовісна та не чесна економічна конкуренція;
– розвиток організованої злочинності, яка використовує державний бюджет у своїх інтересах та цілях. Здебільшого корупція виникає через те, що вищі органи державної влади не можуть доцільно й правильно розпоряджатися ресурсами, які їм зовсім не належать, а є власністю саме народу, який їм надав цю владу, шляхом виконання покладених на них рішень.

Отже, з погляду на вище сказане стає зрозумілим, що життєвою необхідністю для подальшого розвитку держави є саме протидія корупції. Це питання є одним із важливих для суспільного прогресу, нормального життя та запобігання іншим викликам і загрозам. Саме потужний потенціал України в таких сферах як в економічній, політичній, правовій та соціальній сферах дає нам всім надію на покращення антикорупційної ситуації в нашій країні.

Використані джерела:

1. Пундей С.Дж. Боротьба з корупцією. Критичний огляд з аналізом міжнародного досвіду С.Дж. Пундей П Проблеми економічного зростання: питання доброчесності: матеріали українсько-американського семінару. Львів, 1997. С. 84-87.
2. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії: [монографія] / М.І. Мельник. К.: Юридична думка, 2004. 400 с.

Хашев В. Г.,
*доцент кафедри кримінального права
та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ ЗАБОРОНИ
НА СУМІСНИЦТВО ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ**

Відповідно до ч. 1 ст. 25 Закону України «Про запобігання корупції» поліцейським передбачено заборону «займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України» [1].

Суть вказаного у цій статті обмеження полягає в тому, що відповідна особа, уповноважена на виконання функцій держави, отримуючи заробітну плату за рахунок бюджетних коштів, не може займатися будь-яким іншим видом оплачуваної діяльності (крім виключень, зазначених у Законі України «Про запобігання корупції»). Це є однією з гарантій неупередженості такої

особи при виконання нею своїх службових обов'язків [2, с.16].

Систематичне зайняття особами, уповноваженими на виконання функцій держави забороненою оплачуваною діяльністю завдає шкоди внаслідок того, що особа на той чи інший час самоусувається від виконання своїх службових обов'язків і прагне отримати дохід від іншої діяльності, крім тієї, якій вона повинна присвятити себе і за яку вона отримує від держави заробітну плату (суміщення) [3, с.200].

Проте виникає цілком логічне запитання: а чому тоді не можна займатись сумісництвом під час відпустки або у вихідні дні?

Крім того, будь-якому державному службовцю заборонено займатися іншою оплачуваною діяльністю навіть на період відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку.

За порушення розглядової нами заборони настає відповідальність за ст. 172⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності».

Крім того, за вчинення такого правопорушення особа підлягає внесенню до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Проте інколи виникають питання щодо доцільності визнання деяких держслужбовців корупціонерами.

Наприклад, за ст. 172⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення було притягнуто до відповідальності командира взводу роти охорони об'єктів та публічної безпеки батальйону УПО у Вінницькій області, за те що він працевлаштувався на посаду друкаря офсетного плоского друкування 2-го розряду на ТОВ «Прес Корпорейшн Лімітед», де займався іншою оплачуваною діяльністю за сумісництвом. У результаті вказаних дій цей «корупціонер» отримав грошові кошти в сумі 6100 грн[4].

Тоді як інший «корупціонер», проходячи військову службу за контрактом у військовій частині А1126, будучи державним службовцем надавав платні послуги громадянину ОСОБА_2 по ремонту квартири, отримавши за цей період дохід у розмірі 10000,00 грн[4].

Також, відповідно до ст. 66 «Службове сумісництво поліцейських» Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський не може під час проходження служби займатися іншою оплачуваною діяльністю, крім науково-педагогічної, наукової або творчої [5]. Тобто поліцейським заборонено займатись і медичною та суддівською практикою, інструкторською практикою зі спорту. На нашу думку, така позиція законодавця ставить поліцейських у нерівне становище із іншими держслужбовцями.

Тому з позитивного боку відмітимо, що у МВС України хочуть надати працівникам поліції можливість підробляти у неробочий час, наприклад в охороні. Про це міністр внутрішніх справ Денис Монастирський сказав журналістам, передає кореспондент Укрінформу. "Одною з ініціатив є

можливість використання позаробочого часу поліцейського, щоб він міг отримувати можливість додаткового заробітку, наприклад на охороні певних об'єктів. Наразі ми також працюємо над цією моделлю і за кілька тижнів можемо її презентувати", – зазначив глава МВС. За його словами, ще однією ініціативою міністерства є розподіл певної частини штрафів за оформлені порушення ПДР на підвищення зарплат поліцейським. Коментуючи інформацію про існування у поліції планів щодо складення протоколів і про певні корупційні прояви у цій системі, Монастирський визнав, що такі випадки є. "Ми розуміємо, що збільшення зарплат зможе допомогти боротися з корупцією у правоохоронних органах", – наголосив Монастирський. Раніше міністр внутрішніх справ України заявив, що брак кадрів у поліції становить від 10 до 30 відсотків – залежно від регіону[6].

Якщо звернутись до країн Європи, то заслуговує на увагу досвід Німеччини. Так, у відповідному законодавстві передбачено аналог вітчизняного обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (також передбачається виняток із загального правила щодо тих напрямів, де можуть реалізовувати себе державні службовці), проте є певні відмінності. Так, для іншої роботи державного службовця, крім служби, потрібно одержати попередній дозвіл вищої службової інстанції. Дозволу не потрібно лише для: прийняття опікунства, догляду за хворим чи немічним, реалізації обов'язків з виконання заповіту, реалізації вільної професії, управління власним майном, діяльності, пов'язаної з навчанням і дослідженнями у наукових інститутах і установах[7, с. 171-172]. Тобто отримавши дозвіл держслужбовець може здійснювати певну діяльність, яке не створює конфлікт інтересів з діяльністю по службі.

Отже, на нашу думку, доцільно дозволити поліцейським та іншим службовцям у позаробочий час займатися діяльністю, що не пов'язана із безпосереднім використанням своїх службових обов'язків та пов'язаних із ними можливостей. До переліку дозволених, можна віднести, зокрема: роботи з охорони майна або фізичних осіб, виконання суто технічних функцій або фізичної праці, за умови, що займаючись такими видами діяльності поліцейські не повинні перебувати у стані потенційного чи реального конфлікту інтересів.

Використані джерела:

1. Про запобігання корупції: закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: наук.-практ. комент. / С. С. Чернявський, Р. А. Сербин, І. Д. Пастух та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 90 с.
3. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. К.: Ваїте, 2018. 472 с.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
5. Про Національну поліцію: закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
6. Українським поліцейським можуть дозволити підробляти. Укрінформ: веб-сайт.

Повідомлення від 3 грудня 2021 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3362777-ukrainskim-policejskim-mozut-dozvoliti-pidroblati.html>

7. Шимон О.М. Зарубіжний досвід правового регулювання та застосування обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №3. С. 169-175.

Людвік В.Д.,
*доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На початку цієї доповіді давайте згадаємо, а що ж таке взагалі доброчесність? Відповідно до ст.42 ЗУ «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Виходячи з цього визначення академічної доброчесності постає питання, а що ж означає дотримання академічної доброчесності саме здобувачами освіти? І знову нам відповідь дає та ж сама ст.42 ЗУ «Про освіту».

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:
самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації (ч.3 ст.42 ЗУ «Про освіту»). Виходячи з такого трактування дотримання академічної доброчесності порушенням академічної доброчесності саме здобувачами вищої освіти можна вважати:

1. академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства (під час написання курсових робіт та виконання індивідуальних завдань);

2. списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

3. обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

4. хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

5. вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

З широким запровадженням дистанційних форм навчання у вищій освіті на перші місця порушення доброчесності вийшли академічна доброчесність, списування і обман.

Що стосується першого виду порушення доброчесності, а саме академічної доброчесності то вищі навчальні заклади знайшли більш-менш вдалий спосіб боротьби з цим явищем, а саме запровадили перевірки курсових (магістерських) робіт на плагіат за допомогою різних програмних продуктів (Н. за допомогою платформи «Unicheck»).

Таким чином на перші сходинки порушення доброчесності у вищих навчальних закладах вийшли обман та якщо конкретніше списування, які відбуваються під час виконання контрольних завдань. Що ж цим робити в сучасних умовах? Пропонуємо наступні заходи для вирішення цієї проблеми:

1. Покращення самих контрольних завдань, які пропонується для вирішення здобувачам вищої освіти, а саме завдання повинні не просто перевіряти рівень знань здобувачів, а показувати вміння використовувати отримані знання в тій або іншій ситуації.

2. Продовження роз'яснення здобувачам вищої освіти про необхідність суворого дотримання принципів доброчесності з наведенням прикладів до чого такі порушення можуть призвести в майбутньому.

3. Встановлення вивіреного «таймінгу» виконання контрольних завдань, щоб у здобувачів не було часу на пошук відповідей зі сторонніх джерел.

4. Якщо дозволяють умови проводити екзамени (заліки) без застосування систем дистанційного навчання.

І головне всі ці заходи повинні виконуватись комплексно. Тільки в такому разі в системі вищої освіти України можна подолати таке негативне явище як порушення доброчесності здобувачами вищої освіти.

Використані джерела:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 12.08.2022).

Савенко В. П.,
*старший викладач кафедри
кримінального права та
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Лукомська А. А.,
*здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПОЗИТИВНИЙ ДОСВІД АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРАКТИК ДЕЯКИХ КРАЇН СВІТУ

Корупція, фінансування тероризму, відмивання грошей та інші фінансові злочини представляють загрозу економічним, стратегічним та політичним інтересам багатьох країн світу. Корупція підриває політичну систему країни. Вона може знищити уряд, політичний лідерів і навіть цілі суспільства. Багато країн світу, з ціллю здійснення цілеспрямованих заходів, здійснили безпосередню розробку, ухвалення, а також введення спеціальних законів, які стосуються протидії корупційним проявам.

Світовий досвід показав, що з розвитком масштабних організацій та корпорацій частка корумпованості у відповідній сфері зростає і не тільки в Україні. Тому, ми вважаємо, що зосередити увагу необхідно саме на дослідженні даного різновиду корупції. Варто відзначити, що українське законодавство не містить чітко розроблених рекомендацій та заходів, які б стосувалися протидії корупції в межах відповідної компанії. Зазвичай мова йде про корупційні дії юридичних та фізичних осіб по відношенню до посадових осіб, однак більшість країн світу розробили відповідні рекомендації, які стосуються протидії проявів корупції серед працівників компанії [1, с. 202].

Більшість фахівців відзначають, що ефективна та чітка система боротьби з корупційними діяннями, що спирається на ефективну нормативно-правову базу та відповідну підтримку з боку суспільства, діє у Фінляндії. Міжнародна неурядова організація по боротьбі з проявами корупції «Трансперенсі Інтернешнл» характеризує її як одну з найменш корумпованих країн у світі. Відповідно до Кримінального кодексу Фінляндії за вчинення дій, які можуть бути кваліфіковані як корупція, передбачаються відповідні санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років в залежності від ступеня суспільної небезпечності такого злочину [2, с. 949].

Таким чином у фінському законодавстві не характерно використовувати такий термін як «боротьба» стосовно вчинення відповідного різновиду злочину. Зазвичай дані злочини попереджуються у певному правовому акті. У

Фінляндії діяння, які необхідно кваліфікувати як «корупція» караються штрафом або ув'язненням строком до чотирьох років, в залежності від ступеня громадської небезпеки злочину [3, с. 4]. Очевидним є те, що система боротьби з проявами корупції у Фінляндії не враховує корупційні дії до злочинів, а зазвичай кваліфікує як адміністративні правопорушення, за здійснення яких у свою чергу можна понести кримінальну відповідальність лише у випадку їхньої особливої тяжкості.

Федеративна Республіка Німеччина за основу боротьби з корупційними діями поклала завдання знищення матеріальної, в першу чергу, фінансової бази злочинних угруповань. Це реалізується за допомогою конфіскації відповідного майна, а також створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» грошей [4, с. 245].

З вищевикладеного випливає, що у Німеччині боротьба з корупцією заснована на знищенні матеріальної, насамперед, фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома способами: конфіскації майна та створенням належного правового середовища, де є повністю неможливим «відмивання» грошей. В число механізмів боротьби з корупцією, якими керується Німеччина з іноземного досвіду, входить також план зі створення реєстру корумпованих компаній. Зміст проявляється у тому, що підприємство, яке потрапило у відповідний реєстр, вже не матиме права на виконання будь-яких державних замовлень.

Франція має свій антикорупційний досвід. А вже 1993 року тут було створено Центральну службу щодо боротьби з корупцією. На дану службу покладають такі важливі завдання, як централізація інформації, що необхідна для виявлення фактів пасивної та активної корупції, а також надання допомоги судово-слідчим органам у випадку їхнього звернення. Центральна служба також повинна інформувати Прокурора республіки стосовно ведення розслідування. Чинними законодавством Франції передбачено цілу низку нормативно-правових актів, які спрямовані на боротьбу з корупційними проявами, насамперед з фінансовим зловживанням. Таким чином, у 1990 році був прийнятий закон, який передбачав, що кредитним установам необхідно особливо уважно ставитись до капіталів, походження яких безпосередньо пов'язано з організованою злочинністю. Мається на увазі виявлення порушень, які пов'язані з фальсифікацією векселів та чеків, що були передані на інкасацію [5, с. 365].

Отже, виходячи з вищевикладеного, можемо зробити висновок про те, що досвід, здобутий зарубіжними країнами в антикорупційній боротьбі, виступає свідченням того, що найбільшу ефективність у даному питанні мають ті держави, які у ході вирішення цієї проблематики використовують принциповий та комплексний підхід. Тому, узагальнюючи антикорупційну практику зарубіжних країн, може виокремити наступні передумови реалізації антикорупційного стратегічного плану в Україні: наявність підтримки з боку суспільства; наявність політичної волі вищого державного керівництва;

наявність команди, що здатна це здійснити по вертикалі; наявність компетентних урядових та неурядових експертів. Тому, щоб забезпечити поліпшення спроможності нашої країни боротися з корупцією, потрібно об'єднати ці чотири елементи в одне ціле.

Використані джерела:

1. Задворних С.С. Рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду по боротьбі з тінізацією фінансових потоків. Інноваційна економіка. 2015. № 2. С. 200-203.
2. Черніков Д. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як ефективний інструмент протидії корупції. Молодий вчений. 2018. № 11(2). С. 948-950.
3. Семенов В. Кому по силам победить коррупцию?. Вечерний Харьков. 2009. № 143. С. 4.
4. Чередниченко О. Ю. Організаційно-економічний аспект використання досвіду створення та діяльності антикорупційних структур країн ЄС в роботі щодо запобігання та протидії корупції в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2017. Вип. 58. С. 239-247.
5. Немержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. К.: КНТ, 2008. 368 с.

Безрідна Н. О.,

здобувач вищої освіти

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Корогод С. В.,

старший викладач кафедри

*кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

**АСПЕКТИ ВПЛИВУ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ
ОРГАНІВ НА ВЗАЄМОДІЮ З СУСПІЛЬСТВОМ**

Відповідно до чинного законодавства зазначається, що Національна поліція служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав та свобод людини, з метою підтримання публічної безпеки. Ефективне вирішення професійних завдань у процесі виконання службової обов'язків працівниками правоохоронних органів потребує наявності у них певного рівня психологічних знань, умінь та навичок у особистості. Однією з інтегральних особистісних характеристик, що показує рівень професіоналізму правоохоронця, є риси доброчесності та порядності. Саме довіра суспільства є основним показником діяльності правоохоронної системи, їх співпраці та взаємодії. Це важливо тому що, доброчесність працівників правоохоронних органів виступає інструментом у напрямку боротьби з корупцією,

попередження проявів злочинних діянь у різних формах. Враховуючи вищевикладене дана тема є актуальною для вивчення.

Для написання роботи на дану тему, використовувалися наступні методи: діалектичний метод, формально-логічний метод та статистичний метод. Це було необхідно для того щоб вивчити правові явища та процеси, проаналізувати дані, які можуть містити напрями та стан цих явищ.

Суспільство зацікавлене у добродесній поведінці правоохоронних органів через наступні фактори:

- забезпечення прав та свобод громадян;
- цілісності та устрою держави;
- розкриття правопорушень та відновлення стану потерпілих;
- забезпечення публічного порядку;
- прозорості та гласності у взаємодії з громадськістю;
- ефективності та оперативності у діяльності правоохоронної системи;
- дієвості гарантій закону [1, с. 4].

Також варто зазначити, що добродесність ґрунтується на таких принципах, як:

1. Принцип справедливості, який означає, що правопорядок може виникати на підставі норма права;
2. Принцип системності, передбачає функціональну організацію правопорядку;
3. Принцип забезпеченості, який передбачає наявність необхідних засобів для встановлення та підтримання правопорядку;
4. Принцип простоти, полягає у оптимальності побудови правопорядку [2, с. 91].

Тобто, такі засоби є притаманними для дії законності, тому добродесність реалізується через перелічені чинники.

Встановлення позитивного контакту між правоохоронцем та суспільством є одним з головних завдань взаємодії між ними. Ступінь теоретичних знань і досвіду у працівників правоохоронних органів полягає у готовності вирішувати проблеми потерпілих, правильно вести справи та використовувати закон, а також дозволяє раціонально розділити їх працю.

Отже, плідна співпраця поліцейських із громадянами є запорукою забезпечення належного рівня громадської безпеки у суспільстві. Правильна та прикладна поведінка, дотримання добродесності та справедливості є повним спектром засобів професійної службової діяльності, також це вказує на високий рівень культури та авторитету правоохоронних органів.

Використані джерела:

1. Писанець В. А. Адміністративно-правове забезпечення добродесності працівників правоохоронних органів України : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2020. 201 с.
2. Онопенко П. В. Правоохоронні функції Української держави: зміст і реалізація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, Інститут законодавства Верховної Ради України, 2005. 204 с.

Савенко В. П.,
*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Корупція є однією з найголовніших причин, яка призводить до масових протестів у світі, в тому числі й в Україні, де знаходить своє відображення у переліку найбільших проблем населення, що у свою чергу викликає особливе занепокоєння. На сучасному етапі розвитку України проблема доброчесності в органах виконавчої влади є дуже актуальною та потребує широкого обговорення з боку науковців та практиків.

В межах дослідження доброчесності органів виконавчої влади завжди порушується проблема запобігання проявів корупції. Проте, із невпинним розвитком форм корупційних проявів, особливо з боку осіб, які уповноважені на виконання функцій держави у правоохоронній сфері, виникає необхідність у впровадженні та подальшому вдосконаленні таких інструментів запобігання корупції, як перевірка на доброчесність. Тому необхідним є дослідження питань доброчесності та антикорупційної діяльності, враховуючи досвід зарубіжних країн.

В історії відомі приклади країн, з низьким рівнем корупції, в яких заходи, що спрямовані на безпосереднє зниження рівня корупції, привели до значних успіхів. З вищевикладеного видається доцільним аналіз досвіду Республіки Сінгапур з метою можливості його подальшого використання в Україні в межах підвищення рівня доброчесності органів виконавчої влади.

Таким чином, дослідження досвіду республіки Сінгапур надало можливість виділити основні чинники протидії корупційній злочинності: 1) сприятливі економічні умови для інвесторів та громадян держави; 2) політична воля; 3) високий рівень культури та морального авторитету політичного керівництва; 4) прозорість процедур; 5) усунення дискреційних повноважень; 6) актуальне дієве законодавство; 7) стимули не вчиняти корупційні дії.

Безпосередня ефективність протидії корупційним проявам суттєво залежить від механізмів контролю, які передбачають чіткі правила та стандарти виконання посадовими особами своїх обов'язків [1, с. 62-63].

Варто наголосити на тому, що корупційні прояви в органах виконавчої влади Сінгапуру за часи британського колоніального періоду могли бути результатом цілої низки взаємопов'язаних між собою факторів: низька зарплата, погана процедура відбору працівників; високий рівень формалізму; неякісний контроль; відсутність навчальних програм тощо. Проте, з часом

зарплати в Сінгапурі були переглянуті. Наприклад, у 1951 р. поліцейським комітетом з оплати праці було порекомендовано нові шкали оплати праці, а також надбавки до них. Окрім цього, вищезазначені рекомендації супроводжувалися забезпеченням працівників безкоштовним житлом (для одруженого персоналу), безкоштовною медичною допомогою та іншим. Дані рекомендації були прийняті та реалізовані урядом у 1972 році.

Не менш важливим чинником у протидії корупційній злочинності Сінгапуру стало й вдосконалення процедури відбору до лав поліції. Так, у 1969 році було внесено ряд змін, які стосувалися навчальної програми: «Школу підготовки поліцейських» перетворили на «Сінгапурську поліцейську академію», були переглянуті навчальні програми, а також програми щодо підвищення кваліфікації.

Процедура відбору поліцейських містить у собі два основні підходи щодо зменшення сприйнятливості працівників до корупції. Перший підхід стосується безпосереднього вдосконалення методів скринінгу і відбору за встановленими стандартами. Другим підходом передбачається навчання, яка спрямоване на ставлення поліцейських до корупційних проявів, що формує у них негативне розуміння корупції як явища.

У ході навчання поліцейських у Сінгапурі проводяться заняття на основі доброчесності, а також базові тренінги для формування стійкості до корупції. Поштовхом до цього слугувала справа «Ах Лонг Сан», у якій засудили понад 17 поліцейських за корупції у 1999 році.

Наступним в межах безпосереднього формування принципів доброчесності серед поліцейських в Сінгапурі 2002 року стало запровадження довільного тестування поліцейських на зловживання наркотиками, що також спрямовано на стримування поліцейських від ведення неналежного способу життя, який може призвести до злочинної поведінки та корупції.

Окрім цього, щоб зміцнити ціннісний тренінг поліцейських у Сінгапурі та підвищити обізнаність стосовно дисциплінарних питань, зокрема корупції, починаючи з 2002 року проводиться щорічний семінар присвячений питанням етики, в якому беруть участь зазвичай понад 300 поліцейських [2].

Також у 2002 році був випущений посібник етичних рішень, який створили для забезпечення набору загальних правил поведінки поліцейських сил Сінгапуру та який фактично є посібником доброчесності поліцейського. Відповідний посібник є кишенькового розміру проілюстрована книга, що заснована на засадах закону, честі, етики, конфлікту інтересів, наслідків тощо. Якщо поліцейському необхідно буде прийняти відповідне рішення самостійно, без поради співробітників та начальства, вищезгаданий посібник доброчесності допоможе йому впевнитись у етичності прийняття свого рішення.

З вищевикладеного випливає, що боротьба уряду з проявами корупції, яка проводилась із безпосереднім урахуванням низки профілактичних заходів, таких як: покращення умов праці та зарплат; процесу відбору на відповідну

посаду; навчальних програм, дала позитивний результат [3].

Отже, не зважаючи на відсутність чіткої процедури перевірки на добросовісність органів виконавчої влади у Сінгапурі, потрібно наголосити на ефективності реалізованої антикорупційної стратегії країни. Стимулом для органів виконавчої влади, зокрема поліцейських, бути добросовісними, стало забезпечення їх високою заробітною платою, а також додатковими пільгами. Окрім цього, позитивного схвалення заслуговує й ціла низка заходів, спрямованих на профілактику недобросовісності серед поліцейських. Тому ми вважаємо, що досвід Республіки Сінгапур слугував би гарним прикладом для підвищення рівня добросовісності органів виконавчої влади в Україні.

Використані джерела:

1. Микитин В. Механізми зменшення негативного впливу корупції на суспільство в країнах світу. *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 2 (18). 2019 р. С. 61-66.
2. Нонік В. В. Сінгапурська антикорупційна історія: досвід для України. Державне управління: удосконалення та розвиток 2017. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1509>
3. Joh S T Quah. Preventing Police Corruption in Singapore: The Role of Recruitment, Training and Socialisation. *The Asia Pacific Journal of Public Administration*. Vol. 28, № 1 (June 2006) P. 59-73. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.jonstquah.com/images/Police%2520Corruption%2520Article%2520APJPA.pdf&ved=2ahUKEwiilOymnIz4AhXwpYsKHV0rDaMQFnoECA4QAQ&usg=AOvVaw0T2zy0KpdoA8PfsIcD4xyj>

Чорна А. Г.,

*старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОСОВІСНОСТІ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

Питання добросовісності серед державних службовців під час виконання їх функцій стоїть достатньо гостро та актуально. Одним із найголовніших вимог перед Україною, що ставив Європейський Союз (ЄС) в контексті «домашнього завдання» з відповідності України вимогам ЄС, була і (залишається такою), є боротьба з корупцією, та як результат її зменшення з масштабів системного явища до несистемного поодинокого (звісно, корупція існує в будь-якій країні світу, головне – це її масштаб і розповсюдження). Наразі ніхто не скасовує такий необхідний для України процес трансформації та реформування з пострадянської країни з багажем корупції у цивілізовану державу західного ліберального зразку, де державні інститути відкриті та

нетерпимі до корупції.

Також варто зауважити, що важливим інструментом боротьби з корупцією, кримінальними правопорушеннями, що пов'язані з нею, виступають правоохоронні органи, які у свою чергу самі мають очищатися від корумпованих осіб. Тематика суб'єктів забезпечення доброчесності, а саме в правоохоронних органах є актуальною та важливою в наш час.

Перед тим, як розглядати проблему суб'єктів, варто розглянути значення доброчесності загалом та зокрема у нормативно-правових актах. Вперше поняття доброчесність згадує філософ Сократ, який зауважував на залежності між особистим щастям людини та її вмінням обирати правильну модель поведінки. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови доброчесність розглядається як висока моральна чистота та чесність, доброчесна людина живе чесно і сповідує високі моральні цінності і правила [2, с. 308]. Доброчесність в літературі та філософії розглядається як певний набір цінностей та правил, які людина дотримується у своїй діяльності.

Але в питаннях нормативно-правового визначення доброчесності ситуація є доволі складною і заплутаною. В законодавстві містяться різні терміни та похідні від поняття «доброчесності» («доброчесний», «критерій доброчесності», «перевірка доброчесності», «академічна доброчесність», «декларація доброчесності» тощо). Водночас попри наявність в законодавстві згадок про доброчесність, в ньому не виокремлений єдиний уніфікований підхід до визначення такого поняття. Існує «академічна доброчесність» як «сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [6]. Якщо проаналізувати Закон «Про судоустрій і статус суддів» [7] термін «доброчесність» згадується більше 50 разів, але жодного разу там немає визначення такого поняття. В. Бігун зазначає, що «Правила юридичної термінології встановлюють, що за наявності визначення у нормативно-правових актах юридичний термін вважається кодифікованим. Проте, попри наявність терміна «доброчесність» у таких актах, тобто фактичну кодифікованість, його зміст залишається однозначно не визначеним. Не виключено, що сенс(и) інструменту «доброчесності» певна особа, установа чи організація використовуватиме для досягнення власних цілей» [1, с. 28]. В. Серединський вказує, якщо проаналізувати пункт 9 Глави 2 «Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення» [5] при перевірці особи на доброчесність дивляться скоріше за відповідністю витрат і майна судді та його сім'ї задекларованим доходам, стилю життя задекларованим доходам тощо [8, с. 140]. В контексті нашого дослідження ми розглядаємо забезпечення доброчесності як запобігання або виявлення корупційної

діяльності державних службовців і використання службових обов'язків для приватних інтересів.

Щодо групування суб'єктів забезпечення доброчесності в правоохоронних органах погоджуємося з класифікацією, що наведена В. Писанцем: блок інституцій, поєднаних функціональним призначенням – боротьба з корупцією (забезпечення доброчесності) складається з чотирьох базових складових: 1) Органи державної влади, які виходячи з їх загальної компетенції є учасниками державної антикорупційної діяльності, окремим елементом якої виступає вимога щодо дотримання доброчесності в системі правоохоронних органів; 2) Система правоохоронних органів; 3) Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції. Наразі в Україні визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: Прокуратура, НАБУ, НАЗК, Національна поліція; 4) інститути громадянського суспільства (Ради доброчесності та правозахисні організації). Хоч самі по собі вони не є правоохоронним органом, проте у питаннях доброчесності у системі правоохоронних органів є одним із механізмів забезпечення максимального її рівня» [3, с. 117]. У свою чергу суб'єктний склад забезпечення доброчесності в правоохоронних органах включає в себе широке коло різних суб'єктів: держава (в особі її органів), міждержавні об'єднання, міжнародні організації, судова система, прокуратура, правоохоронні органи та їх підрозділи, спеціальні суб'єкти по боротьбі з корупцією, інститути громадянського суспільства тощо [3, с. 120].

Також варто зауважити, що С. Подоляк в контексті діяльності органів прокуратури наголошує, що відповідно до законодавства протидією корупції займаються усі органи державної влади в межах своїх відомств (тобто, внутрішні структури в межах органу державної влади, що слідкують за корупційними правопорушеннями), правоохоронні органи, перед якими стоїть завдання боротьби з корупцією в рамках загальної правоохоронної діяльності, спеціалізовані суб'єкти, які створені виключно для боротьби з корупцією [4, с. 64].

Таким чином, якщо розглядати основні суб'єкти забезпечення доброчесності в правоохоронних органах у відповідності до запропонованих класифікацій, варто виділити наступні: прокуратура; спеціалізована антикорупційна прокуратура (вважаємо, що дана інстанція заслуговує на окрему згадку в переліку суб'єктів); правоохоронні органи, що входять до структури Міністерства внутрішніх справ; Національне агентство з питань запобігання корупції; . Національне антикорупційне бюро України; Державне бюро розслідувань; Служба безпеки України.

Використані джерела:

1. Бігун В. С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. Часопис Київського університету права. 2019. № 1. С. 25–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2019_1_5.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). За ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь. 2009. С. 1383
3. Писанець В.А. Адміністративно-правове зепбезпечення доброчесності

працівників правоохоронних органів України: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 201 с.

4. Подоляка С. А. Особливості функціонування системи суб'єктів протидії корупції в органах прокуратури України. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Право. 2018. Вип. 5. С. 63-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2018_5_15.

5. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення: затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 03.11.2016 № 143/зп-16 (у редакції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 13.02.2018 № 20/зп-18). URL: <https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/polozhennia.pdf>.

6. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

8. Серединський В.В. Адміністративно-правове регулювання кадрового забезпечення адміністративних судів в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2020. 283.

Чоботько І.І.,

*викладач кафедри фізичного
виховання та тактико-спеціальної
підготовки*

*Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ОБ'ЄКТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

Практика реагування на кризові ситуації визначає, що службово-бойова діяльність сил охорони правопорядку є видом правоохоронної діяльності та реалізується шляхом виконання правоохоронних завдань переважно через службову діяльність правоохоронними методами, а у разі загострення обстановки – також воєнними методами.

В умовах численних кризових ситуацій на території України особливого значення набуває Національна гвардія України, яка є військовим формуванням з правоохоронними функціями.

За загальноприйнятим визначенням, що склалося серед науковців сектору безпеки й оборони України, службово-бойовою діяльністю є сукупність охоронних, режимних, ізоляційнообмежувальних, захисних заходів та дій, які проводяться у мирний час в умовах виникнення кризових ситуацій та в особливий період з метою охорони об'єктів, громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, законності та правопорядку, суверенітету і територіальної цілісності держави, а також її конституційного

ладу.

Нині встановлено, що об'єктом службово-бойової діяльності є правопорушники, злочинці, диверсійно-розвідувальні групи, незаконні збройні формування, терористи, терористичні організації та ін., що становлять загрозу національній безпеці держави.

Процес залучення в діяльність суб'єктів визначає насамперед суб'єктів службово-бойової діяльності, якими є сили охорони правопорядку.

До основних видів службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку можна віднести: охорону громадського порядку; забезпечення громадської безпеки; охорону та екстрадицію підсудних; охорону важливих державних об'єктів; підтримання надзвичайних адміністративно-правових режимів; забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави та ін.

Виходячи із практики застосування військових нарядів, підрозділів, частин, з'єднань та угруповань військ, автори виділяють такі форми службово-бойових дій сил охорони правопорядку: оперативні дії; спеціальна операція; службово-бойові дії; бій.

Процес здійснення дій у службово-бойовій діяльності реалізується шляхом застосування способів службово-бойової діяльності.

Залежно від виконання кожного службово-бойового завдання застосовуються певні способи, основними з яких є: патрулювання, блокування, ізоляційно-обмежувальні дії, оточення, розосередження, охоронні дії, сторожові дії, дії з оборони й утримання визначених об'єктів, пошуково-ударні дії, рейдово-штурмові дії, наскок, переслідування, прочісування місцевості, засадні та ін.

Заключним етапом діяльності є процес аналізу результатів дій і порівняння їх з поставленими цілями.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що призначена для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань.

Національна гвардія України здійснює службово-бойову діяльність у межах чинного законодавства підрозділами, військовими частинами і з'єднаннями у взаємодії з силами охорони правопорядку або самостійно з використанням зброї, спеціальних засобів, військової та спеціальної техніки, засобів забезпечення відповідно до чинного законодавства [1-2].

Збройні сили України як головний представник військових формувань призначені для ведення бойових дій у воєнний час. У мирний час вони несуть бойове чергування незначними силами та здійснюють заходи з підготовки до бойових дій, основним змістом якої є бойова підготовка військ [3].

Національна поліція України, Служба безпеки України та інші правоохоронні органи спеціального призначення у мирний час виконують оперативно-службові завдання. В умовах виникнення кризових ситуацій, надзвичайних адміністративно-правових режимів та особливого періоду

правоохоронні органи, окрім оперативно-службових завдань, виконують відповідні службово-бойові завдання.

Національна гвардія України основними силами у мирний час виконує службово-бойові завдання у плановому, регулярному порядку і посилює службово-бойову діяльність за надзвичайних обставин.

Загрози від виникнення кризових подій сьогодення доводять необхідність своєчасного та ефективного реагування сил сектору безпеки й оборони України.

Нині в Україні теорія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку України є досить молодого наукою, а отже, в ній ще не на достатньому рівні опрацьовано основоположні категорії.

В умовах численних кризових ситуацій на території України особливого значення набуває Національна гвардія України, яка є військовим формуванням з правоохоронними функціями [4].

Нині ще не проведено пошуку нових та вдосконалення наявних видів службово-бойової діяльності, а також форм і способів виконання службово-бойових завдань, не зібрано досвіду діяльності Національної гвардії України у різних умовах оперативної обстановки та діями за різними кризовими ситуаціями.

Використані джерела:

1. Корнієнко Д.М. Генеза проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку у науці та практиці Національної гвардії України //Прикарпатський юридичний вісник. 2019. №. 1 (26). С. 145-148.
2. Кириченко І.О. и др. Шляхи вдосконалювання наукового супроводу службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку. Честь і закон. 2009. Вип. № 1. С. 3-23.
3. Чоботько І.І. Ефективні прийоми рукопашного бою при затриманні в Україні / Всеукраїнський круглий стіл «Правові аспекти застосування прийомів рукопашного бою при силовому затриманні та проблемні питання надання домедичної допомоги». 05 лютого 2021 р. С. 41-43.
4. Чоботько М.А., Чоботько І.І. Основні напрямки фізичної підготовки курсантів / IV Всеукраїнська інтернет-конференція COLOR OF SCIENCE «Перспективи, проблеми та наявні здобутки розвитку фізичної культури і спорту в Україні». 29 січня 2021 р. С. 413-416.

Ластовкін В.А.,
*старший викладач кафедри
фізичного виховання
та тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

ПОСИЛАННЯ НА ДжЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРИ РОЗРОБЦІ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ЗАНЯТТЯ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Готовність до спортивної діяльності передбачає наявність стосунків і формування таких якостей особистості, які забезпечують можливість усвідомлено й компетентно виконувати діяльність. Сутність готовності здобувачів вищої освіти (далі – здобувачі) до спортивної діяльності визначається суперечностями, які є як у самій педагогіці, так і у внутрішньому світі учня. У науковій літературі готовність здобувача до діяльності характеризується досить складним змістом та структурою й уключає психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізичну та фізичну готовність. Психологічна готовність розкриває мотиваційно-ціннісне ставлення учня до діяльності. Зміст процесу його формування пов'язаний із перетворенням суспільно значимих цілей діяльності в особистісно значимі. Це залежить від рівня основних потреб, інтересів, ідеалів, мотивів. Готовність як психічний стан особистості – це внутрішнє налаштування на певну поведінку під час виконання спортивних і педагогічних завдань, установка на активну й цілеспрямовану діяльність.

Стан готовності визначається розумінням завдань, усвідомленням відповідальності, бажанням досягнути успіху. Науково-теоретична готовність характеризується наявністю певного обсягу суспільних, психолого-педагогічних, медико-біологічних і спеціальних знань. Знання виступають і передумовою, і засобом, і результатом творчості. Практична готовність пов'язана з наявністю в учнів сформованих умінь і навичок. Зміст умінь показують, що в здобувачів простежено тісний взаємозв'язок між фізичною підготовленістю та володінням складається зі специфічних рухових та власне педагогічних. Фізична готовність визначається відповідністю стану здоров'я й фізичного розвитку до діяльності. Отже, готовність здобувачів до самостійних занять фізичними вправами – інтегроване утворення, що містить у собі низку компонентів, адекватних вимогам, змісту й умовам діяльності.

Рівень особистісної готовності складається з інтересу, усвідомлення особистісної та суспільної значущості діяльності, прагнення оволодіти технологіями діяльності; повноти й глибини знань, сформованості вмінь і навичок, уміння їх використовувати в практичній діяльності. Завдання

навчальної діяльності учнів полягають у формуванні мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-змістового та фізичного компонентів готовності здобувачів до самостійних занять фізичними вправами. Готовність до спортивної діяльності передбачає наявність стосунків і формування таких якостей особистості, які забезпечують можливість усвідомлено й компетентно виконувати діяльність. Сутність готовності здобувача до спортивної діяльності визначається суперечностями, які є як у самій педагогіці, так і у внутрішньому світі учня. У науковій літературі готовність здобувача до діяльності характеризується досить складним змістом та структурою й уключає психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізичну та .]10[фізичну готовність Психологічна готовність розкриває мотиваційно-ціннісне ставлення учня до діяльності. Зміст процесу його формування пов'язаний із перетворенням суспільно значимих цілей діяльності в особистісно значимі. Це залежить від рівня основних потреб, інтересів, ідеалів, мотивів. Готовність як психічний стан особистості – це внутрішнє налаштування на певну поведінку під час виконання спортивних і педагогічних завдань, установка на активну й цілеспрямовану діяльність.

Отже, готовність здобувачів до самостійних занять фізичними вправами – інтегроване утворення, що містить у собі низку компонентів, адекватних вимогам, змісту й умовам діяльності. Рівень особистісної готовності складається з інтересу, усвідомлення особистісної та суспільної значущості діяльності, прагнення оволодіти технологіями діяльності; повноти й глибини знань, сформованості вмінь і навичок, уміння їх використовувати в практичній діяльності. Завдання навчальної діяльності учнів полягають у формуванні мотиваційно-ціннісного, когнітивного, операційно-змістового та фізичного компонентів готовності здобувачів до самостійних занять фізичними вправами.

Використані джерела:

1. Булатова М., Литвин О. Здоров'я і фізична підготовленість населення України / Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Вип. № 1. 2004. С. 3-9.
2. Чоботько І.І., Ластовкін В.А., Счастливец В.І. Обґрунтування розвитку фізичних якостей здобувачів вищої освіти з правоохоронної діяльності під час пандемії COVID-19 / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів». 25 лютого 2021 р. С. 203-205.
3. Ластовкін В.А., Гончаренко Г.П. Розвиток фізичної витривалості здобувачів вищої освіти зі спеціальності правоохоронна діяльність при зайнятті кікбоксингом / Матеріали VI Міжнародної науково-практичної on-line конференції «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту збройних сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху Євроатлантичної інтеграції України». 19 листопада, 2020 р. Київ. С. 242-243.

Діщенко Д.В.

*старший викладач кафедри
фізичного виховання
та тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
майстер спорту України з жиму
штанги, кандидат у майстри спорту
України з дзюдо*

КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Корупція – комплексний феномен, вивченням якого займаються представники різних дисциплін (економіка, право, соціологія, політологія, філософія та ін.). Традиційно корупція сприймається швидше як внутрішньодержавна проблема, рішення якої залежить від зусиль національних урядів та суспільств відповідних держав. При цьому, звісно, для протидії корупції актуально запозичувати і найкращі закордонні практики держав, що робить корупцію об'єктом дослідження у межах порівняльної політології.

Однак у сучасному взаємозалежному світі корупцію слід розглядати і в контексті міжнародних відносин, чому присвячена ця стаття. Найважливішим фактором, що сприяло усвідомленню корупції саме як загальносвітова проблема, слід визнати глобалізацію. Глобалізація – суперечливий процес, оцінка якого в багато залежить від теоретичних (або світоглядних) уявлень оглядача, а також від того, який вимір цього процесу він вибирає як найбільш суттєве. Так, ліберальна традиція передбачає, що глобалізація в основному є вестернізацією, поширенням західних (передових, з цього погляду) практик по всьому світу [1, с. 21-34].

Економічна глобалізація і злиття національних економік у світову зажадала транспарентності правил економічної гри та, як наслідок, критичного ставлення до корупції, яка стала розглядатися як політичний ризик, що призводить до зниження інвестиційної привабливості країни в очах закордонного бізнесу. На сьогоднішній день існує велика кількість рейтингів та індикаторів економічного розвитку, які також припускають оцінку корупційного фактору національних економік [4].

Як приклади можна привести оцінку країнового бізнес-середовища дослідницькою службою британського журналу "Економіст" (Economist Intelligence Unit), Індекс економічної свободи, що обчислюється американським фондом «Спадщина», рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business) Світового банку. Країни, що займають верхні позиції в рейтингу, мають мінімальні проблеми з корупцією та є привабливими для

транснаціонального капіталу, і навпаки [3].

Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності розглядає корупцію як один із видів організованої злочинності. Для характеристики корупції як транснаціонального злочину слід пояснити, якими ознаками має транснаціональний злочин.

У цій Конвенції найповніше розкрито поняття транснаціонального злочину — це злочин, скоєний більш ніж однією державою або в одній державі, якщо істотна частина його підготовки, планування, керівництва чи контролю має місце у іншій державі. Воно може бути скоєно в одній державі, але за участю організованої злочинної групи, яка здійснює злочинну діяльність у більш ніж одній державі. І нарешті, воно може бути скоєно в одній державі, але її суттєві наслідки мають місце в іншій державі (п. 2 ст. 3 Конвенції)[1].

Таким чином, транснаціональна корупція означає, що вона не обмежується межами однієї держави. Злочинні зв'язки поширюються інші держави. В результаті корупція становить небезпеку для низки держав і набуває міжнародного характеру. У Конвенції наголошується, що транснаціональна організована злочинність є небезпечною, скоєнням серйозних злочинів. Такі злочини ст. 3 Конвенції визначає як такі, що мають транснаціональний характер та скоєні за участю організованої злочинної групи [2].

З урахуванням специфіки функцій міжнародного права, це в принципі не може призвести до блокування антикорупційної діяльності. на рівні окремої держави, яка ратифікувала відповідні конвенції, як і неможливості здійснення міжнародного (міждержавного) співробітництва у сфері протидії корупції [4].

Дотримання принципів невтручання у внутрішні справи та поваги державного суверенітету не дозволяють ані ООН, ні іншим міжнародним організаціям нав'язувати учасникам міжнародних відносин строго певний перелік видів злочинів, які обов'язково мали б бути визнаними корупційними на рівні національного кримінального права.

В даний час в теорії кримінального права обґрунтовується думка, що об'єктом кримінально-правової охорони можуть бути не лише суспільні відносини у традиційному їх розумінні, а й реальні блага, інтереси. Таке розуміння об'єкта злочину кореспондує розуміння об'єкта правовідносини у міжнародному кримінальному праві.

Враховуючи, що завданням міжнародного кримінального права є забезпечення та підтримання світового правопорядку, обґрунтовано слідус висновок: світовий правопорядок є спільним об'єктом всіх злочинів з міжнародного кримінального права. При цьому під світовим правопорядком треба розуміти всю сукупність благ та інтересів, що охороняються системою міжнародного права загалом.

У тих країнах, де політичне керівництво не має реальних намірів системно протидіяти корупції, протидія корупції, особливо на вищих владних щабелях, обмежується заявами та гаслами про необхідність рішучої та

безкомпромісної боротьби з корупцією.

Проголошення таких заяв, а також прийняття відповідних нормативно-правових актів лише створює видимість такої боротьби і переслідує головним чином егоїстично-політичні цілі, зокрема:

- 1) переконання громадян у тому, що уряд приймає рішучі заходи по протидії корупції;
- 2) переконання в цьому інших країн, міжнародних організацій, від яких залежить надання тій чи іншій країні кредитів, іншої фінансової допомоги тощо.

У міжнародному кримінальному праві допускаються обидві форми злочинного діяння – як дія, так і бездіяльність. При цьому треба враховувати, що більша частина міжнародних злочинів є складною і розгалуженою. діяльність багатьох осіб, здійснювану протягом багато часу. У багатьох складах міжнародних злочинів безпосереднє значення набувають факультативних ознак (час, місце, обстановка, кошти та спосіб скоєння злочину) [4].

Водночас якісно сформульоване та закріплене в нормах міжнародного права визначення корупції, встановлення закритого переліку її юридично значущих ознак забезпечило б добротну юридичну основу для одноманітного розуміння сутності корупції та фіксації видів корупційних злочинів на рівні національного права. Узгодженість норм міжнародного та національного права, у свою чергу, забезпечило б підвищення рівня ефективності протидії корупції, включаючи міжнародне співробітництво в галузі антикорупційної діяльності[1].

У тих країнах, де корупція набуває тотального характеру і її вплив на політичні, економічні, соціальні процеси стає визначальним, відбувається переродження офіційної влади: вона стає нездатною до самоочищення від корупціонерів і більше того нищівно розправляється з тими, хто починає реально протистояти корупції і тим самим створює загрозу високопоставленим корумпованим особам.

За таких обставин діяльність правоохоронних органів спрямовується не на протидію корупції, а на незаконне переслідування тих, хто викриває корупціонерів і домагається притягнення їх до відповідальності, а закон перестає бути виразником права і перетворюється у засіб розправи з небажаними, засіб політичної боротьби.

Масштабність, характер корупційних проявів, їхній вплив на найбільш важливі соціальні процеси є свідченням того, що корупція у тій чи іншій країні стала системним елементом державного управління. Системна і масштабна корупція суттєво послаблює державну владу. Існуюча у таких умовах влада суттєво посилює корупційні процеси у державі.

Використані джерела:

1. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України.
2. Журавський В. Корупція в Україні не політика : монографія / В. Журавський, М. Михальченко, О. Михальченко. Е. К. : Фенікс, 2007. 110.
3. Мельник М. І. Корупція її сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. Е К. : Атіка, 2011.
4. Сьюзен Роуз-Екерман. Корупція та урядування. К. : К.І.С, 2004.

Счастливец В.І.,
старший викладач
кафедри фізичного виховання
та тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НЕОБХІДНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РУКОПАШНОГО БОЮ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Важливою складовою роботи Національної поліції України є рукопашний бій, який являється основним захистом поліцейського. Для нього виділяють місце в програмах підготовки. Технічний арсенал включає в себе удари руками й ногами, кидки, больові та задушливі прийоми, а також роботу проти різноманітних видів зброї. Рукопашний бій – є швидкою технікою ліквідування противника, яка широко представлена у програмі навчань Збройних сил та поліції різних країн за рахунок чого є комплексним єдиноборством, яке увібрало в себе найкращі техніки. У деяких країнах відносяться нейтрально до цього виду оборони, але, наприклад у Південній Кореї, працівники повинні мати чорний пояс по таеквандо.

Одним із перших методик вважається підготовка до беззбройного бою ще в династії Чжоу (Китай) з 1022 до 256 року до н.е. Офіцери опановували шпагу, а поліцейські вивчали основи джіу-джитсу, що є складовою рукопашного бою. У період між першою і Другою світовою війною почали активно розроблятися різноманітні системи та методики [1].

В усі часи велика увага приділялась володінню зброї. На жаль не у всіх випадках її наявність є доречною. Стаття 46 ЗУ " Про Національну поліцію" описує правила застосування поліцейським зброї. Це є крайнім засобом зупинки агресії порушника, також це несе велику відповідальність. У прийомах рукопашного бою можна застосовувати "білу" зброю, тобто, палки резинові або ножі та інше, вони є допоміжними предметами. Ніж це зброя поліцейського, яку не можна втрачати метаючи чи ще якимось чином, він має бути завжди у наявності. Доволі часто застосовують палку резинову.

Застосування прийомів рукопашного бою дозволяється статтею 42 ЗУ "Про Національну поліцію ". Важливо володіти вмінням правильно застосувати прийом у певній ситуації.

Рукопашний бій має складні моменти свого застосування. Наприклад, поліцейський у своїй роботі може застосовувати фізичну силу лише до кінцівок правопорушника. Дія здійснюється на уразливі больові зони людського тіла. Захисні дії негайно переводяться в контратакуючі. Поразка рук противника знижує його здатність продовжувати бій. Удари ногами відносно рідкісні і наносяться не вище за рівень пояса. Удари, що "розслабляють" наносять у пах або у коліні суглоби [2].

Основу ударної техніки найчастіше складають прийоми боксу і карате. Удари ліктями і колінами – візитна картка тайського боксу, тут нічого придумувати не потрібно, можна брати в готовому виді. Враховуючи можливість завдання таких ударів в обмеженому просторі і їх високу травматичну дію, то їх ефективність очевидна. Захоплення, заломки і больові прийоми беруть з дзю-дзюцу. Не важливо з якого виду спорту прийшов прийом. Потрібно, щоб він був працюючим, раціональним і ефективним, і відпрацьований бійцем до повного автоматизму.

Відомою є битва за Ізандлван – перетворилась на рукопашний бій, після того, як британці вичерпали свої боєприпаси.

Ми можемо спостерігати, що рукопашний бій є важливою складовою силових структур. Зброя, боєприпаси інший бойовий інвентар може закінчитися, а тіло та його фізичні властивості є завжди [3].

Звісно, займаючись бойовими мистецтвами, неможливо уникнути ударів, а отже треба бути готовим стати власником: синців, розтягнень, а, можливо, й переломів. Стрес виникає по причинах постійного навантаження на психіку, яка потерпає в надлишковому роздратуванні. А навантаження можуть негативно відбитися на здоров'я через непідготовлений організм. Ніхто ж не казав, що стати сильним – легка справа.

Використані джерела:

1. Моргунов О.А., Ярещенко О.В., Хацаюк Ю.К. Розробка техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України в системі спеціальної фізичної підготовки / Честь і закон. Т. 4. Вип. №. 67. 2018. С. 67-74.
2. Лукін, Б. П., Калюжний М.Г. Удосконалення фізичної підготовленості патрульних національної поліції України / Збірник наукових праць XI Міжнародної Інтернет н-м конференції «Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних единоборств». Вип.№11. 2017. С. 44-46.
3. Счастливец В.І. Оволодіння руховими діями з дзюдо студентами правоохоронної спеціальності / Матеріали Міжнародної наукової конференції «Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень». 23 жовтня 2020 р. С. 132-134.

Голубєва Д.В.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
Корогод С. В.,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ

Порушення встановленого законом порядку застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини є актуальною проблемою сучасності. Через це виникає необхідність створення ефективного механізму запобігання та протидії незаконній трансплантації анатомічних матеріалів людини. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) передбачає норми, за порушення яких може наставати кримінальна відповідальність за ст. 143 КК України «Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини» та ст. 144 КК України «Насильницьке донорство» [1].

Основними підставами криміналізації порушень встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини є: високий ступінь суспільної небезпеки таких діянь; потреба у кримінально-правових гарантіях реалізації конституційних прав людини, як-от життя і здоров'я, честь, гідність, особиста недоторканність тощо; необхідність кримінально-правової охорони здоров'я донорів, реципієнтів та лікарів, які здійснюють трансплантаційну діяльність; існування «чорного ринку» анатомічних матеріалів людини та прояви «трансплантаційного туризму»; необхідність виконання зобов'язань, закріплених міжнародними угодами тощо [2]. Перелічені підстави зумовлюють необхідність створення ефективного механізму запобігання та протидії незаконній трансплантації анатомічних матеріалів людини.

За офіційними даними Національної поліції України та Генеральної прокуратури України у період з 2010 по 2019 рр. в Україні було виявлено 58 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 143 КК України та 4 діяння – торгівля людьми вчинена з метою експлуатації у формі вилучення органів для трансплантації, що передбачені ст. 149 КК України. Аналіз зазначених даних кримінальної статистики щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень

у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини на території України дозволяє помилково припустити, що проблема так званої «чорної трансплантології» неактуальна у нашій державі. Ця думка була заперечена на крайньому засіданні Ради Європи, під час якого було наголошено на активності торговців анатомічними матеріалами людини на території Східної Європи, включно з Україною [3].

Ухвалений 17 травня 2018 року Закон України № 2427-VIII «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» (далі – Закон) вступив у дію 1 січня 2019 року. Головна ідея Закону передбачала створення ефективного правового механізму регулювання порядку застосування трансплантації, який би допоміг запобігати кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконною трансплантацією анатомічних матеріалів людини [4].

Глибокий аналіз центральних детермінантів кримінальних правопорушень у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини чітко пов'язаний з розробкою заходів щодо запобігання та протидії ним. Отож, нестача живих і мертвих донорів є головною причиною незаконної трансплантації в Україні. Попри визначення їх як у старому, так і більш розширене у новому Законі про трансплантацію, актуальним залишається проблемне питання пошуку та залучення донорів до медичної допомоги.

Закон передбачає можливість вилучення анатомічних матеріалів людини при прижиттєвому донорстві у випадку родинного або перехресного донорства. В статті 14 цього ж Закону зазначається: «Живим донором анатомічних матеріалів може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа, крім випадку, передбаченого цим Законом» [4]. На превеликий жаль, досить часто неможливо утворити пару донор-реципієнт із зазначеними особами через генетичну несумісність між ними та особою, яка потребує медичних послуг із трансплантації. Новий Закон вносить новелу у трансплантаційне законодавство – перехресне донорство, яке є одним з ефективних засобів запобігання незаконній трансплантації, але не передбачає конкретно визначеного порядку його застосування. Відсутність офіційно затвердженого порядку застосування перехресного донорства створює велику загрозу поширення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконною трансплантацією анатомічних матеріалів людини, допоки такий порядок не буде розроблений і не почне повноцінно функціонувати. Окрім того, це також призводить до поширення корупційних злочинів серед медичних працівників [5].

Сутність перехресного донорства полягає в обміні донорами між сім'ями, які стоять у листі очікування на трансплантацію. У такий спосіб цей вид донорства може добродійно вплинути на кількість прижиттєвих трансплантацій.

У разі посмертного донорства в Україні попередньо діє так звана «презумпція незгоди»: якщо особа за життя явно не виявила самостійного бажання стати донором після своєї смерті, або якщо родичі або законні

представники не надали згоди на вилучення анатомічних матеріалів померлої особи, або якщо особа за життя висловлювала заперечення проти цього, то вважається, що особа відмовилася від трансплантації. Даний принцип передбачає, що особа заздалегідь не згодна з тим, що її анатомічні матеріали будуть трансплантовані. Втім, у світовій практиці також виділяється друга, зворотна першій, модель правового регулювання механізму здійснення посмертного донорства – «презумпція згоди». Вона наголошує: вилучення анатомічних матеріалів у померлої особи здійснюється у тому випадку, якщо вона за життя не висловила заперечень проти цього або якщо заперечення не висловлюють її родичі або законні представники. Такі умови є підставою вважати, що померла особа погодилася на трансплантацію [5].

Найбільше порушень правового порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини вчиняється при прижиттєвому донорстві, коли живого донора спеціально готують до трансплантації через посередників і привозять в країну, де трансплантація від сторонньої особи не заборонена або де така діяльність пов'язана з корупцією.

У разі трансплантації від донора-трупа можливе вилучення анатомічних матеріалів донора з метою їхнього продажу конкретному реципієнтові, який запропонував неправомірну вигоду медичному закладу – як правило, приватній лікарні, де найімовірніше відбуваються незаконні трансплантації.

Органом, який спеціалізується на запобіганні та протидії міграційним правопорушенням, є Департамент міграційної поліції. Його основні завдання полягають у протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з експлуатацією людей, контрабандою мігрантів і незаконною легалізацією іноземців. Департамент не виокремлює завдання запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконною трансплантацією анатомічних матеріалів людини як першочергове, воно входить у діяльність підрозділу лише опосередковано.

Деякі спеціалізовані підрозділи Національної поліції України також можуть допомагати у запобіганні та протидії незаконній трансплантації. Так, Департамент кіберполіції Національної поліції України може запобігати кримінальним правопорушенням у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини шляхом викриття та припинення «посередницької» чи іншої незаконної діяльності у сфері трансплантації через мережу Інтернет, а також запровадити систему моніторингу для виявлення незаконних оголошень щодо продажу чи купівлі анатомічних матеріалів людини [6].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що злочинна діяльність у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини постає надзвичайно гострою проблемою, яка потребує негайної ліквідації шляхом запровадження механізму правового регулювання запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконною трансплантацією, правоохоронними органами. До таких належать підрозділи Національної поліції України, а саме Департамент міграційної поліції та

Департамент кіберполіції Національної поліції України. Головна складність полягає у тому, що перелічені підрозділи мають конкретно визначені професійні завдання, у яких прямо не передбачено заходи щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконною трансплантацією анатомічних матеріалів людини. Як правило такі кримінальні правопорушення виявляються під час виконання основних завдань підрозділу, приміром коли торгівля людьми поєднана з насильницьким донорством. Тому вважаємо за необхідне доповнити завдання підрозділів кіберполіції та міграційної поліції.

Крім того, діяльність усіх підрозділів буде максимально ефективною за умови їхньої співпраці під час здійснення заходів щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконною трансплантацією, а отже потрібно розробити дієвий механізм їхньої взаємодії в умовах протидії кримінальним правопорушенням у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-П. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Мусієнко А. В. Запобігання злочинам у сфері трансплантації органів та тканин людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2010. С. 20.
3. Жерж Л. А. Імплементация в Україні позитивного зарубіжного досвіду запобігання злочинам, пов'язаних з незаконною трансплантацією. Вісник Асоціації кримінального права України. 2020. № 2. С. 286-302.
4. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 року № 2427-VIII. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>.
5. Жерж Л. А. Заходи запобігання та протидії злочинам, пов'язаним з незаконною трансплантацією. Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал. 2019. №1. С. 131-140.
6. Барсученко Ю. О. Кримінально-правові проблеми трансплантології в Україні: шляхи їх вирішення та перспективи розвитку. Інформація і право. 2018. № 2. С. 177-182.

Наукове видання

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ
У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Матеріали Регіонального круглого столу

(м. Дніпро, 30 вересня 2022 року)

Редактори, оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самогуга

Підп. до друку 20.02.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 6,53. Обл.-вид. арк. 7,00.
Тираж – 5 прим. Зам. № 02/23-зб

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018